

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมเมืองหลวงพระบางภายหลังเป็นเมืองมรดกโลกในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเฉพาะพื้นที่เขตเชียงทอง แขวงเมืองหลวงพระบาง ซึ่งประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านเชียงทอง บ้านคิรี บ้านวัดแสน บ้านโพนเรือง บ้านวัดหนอง บ้านเชียงม่วน บ้านจุมซ้อง บ้านปากป่าขาม ขอบเขตเนื้อหาเพื่อศึกษาสิ่งแวดล้อมเมืองหลวงพระบางก่อนเป็นเมืองมรดกโลก และกระบวนการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมเมืองหลวงพระบางภายหลังเป็นเมืองมรดกโลกและสิ่งแวดล้อมเมืองหลวงพระบางภายหลังเป็นเมืองมรดกโลกตั้งแต่ (ค.ศ. 1995–2003) ดังนี้

4.1 บริบททั่วไป

4.1.1 สภาพทางภูมิศาสตร์

4.1.2 ลักษณะโครงสร้างประชากร

4.1.3 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

4.1.4 ช่วงแรกของการเตรียมการเมืองหลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลก

4.1.5 ช่วงที่สองของการเตรียมผู้นำชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเมืองมรดกโลก

4.2 สิ่งแวดล้อมเมืองหลวงพระบางก่อนเป็นเมืองมรดกโลก

4.2.1 ประเด็นที่สำคัญทางสังคม

4.2.1.1 ความสัมพันธ์ในครอบครัวเครือญาติและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

4.2.1.2 วัฒนธรรมและวิถีชีวิต

4.2.2 ประเด็นที่สำคัญด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและภูมิทัศน์

4.2.2.1 ที่อยู่อาศัย ร้านค้า อาคาร

4.2.2.2 การจราจร และขยะ

4.2.2.3 มลพิษจากป้าย สายไฟฟ้า และสายโทรศัพท์

4.2.2.4 ทศนิยมภาพทางธรรมชาติและโบราณสถาน

4.2.3 ประเด็นสำคัญด้านมลภาวะ

4.2.3.1 เสียง

4.2.3.2 น้ำ

4.2.3.3 อากาศ

4.3 ปัจจัยที่มีผลการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมเมืองหลวงพระบางภายหลังเป็นเมืองมรดก

4.3.1 ปัจจัยภายใน

4.3.1.1 ปัจจัยด้านนโยบายรัฐบาล

4.3.1.2 ปัจจัยด้านหน่วยงานรัฐและองค์การบริหารจัดการเมืองหลวงพระบาง

4.3.1.3 ปัจจัยด้านบุคลากรท้องถิ่นเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

4.3.1.4 ปัจจัยด้านบุคลากรหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.3.1.5 ปัจจัยด้านกฎระเบียบการก่อสร้างและวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้าง

4.3.1.6 ปัจจัยด้านการดำเนินงานและความโปร่งใสของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

4.3.1.7 ปัจจัยด้านความพร้อมของประชาชนและการมีส่วนร่วม

4.3.1.8 ปัจจัยด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

4.3.1.9 ปัจจัยด้านอิทธิพลของสื่อต่อกระบวนการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต

4.3.2 ปัจจัยภายนอก

4.3.2.1 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากองค์กรต่างประเทศ

4.3.3 ประเด็นสำคัญทางสังคม

4.3.3.1 กระบวนการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ครอบครัวเครือญาติและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

4.3.3.2 กระบวนการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต

4.3.4 ประเด็นสำคัญทางสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและภูมิทัศน์

4.3.4.1 กระบวนการปรับเปลี่ยนด้านการจราจร และขยะภายหลังเป็นเมือง

มรดกโลก

4.3.4.2 กระบวนการปรับเปลี่ยนทางด้านมลพิษจากป้าย สายไฟฟ้า และสาย

โทรศัพท์ภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

4.3.4.3 กระบวนการปรับเปลี่ยนด้านทัศนียภาพทางธรรมชาติและโบราณสถาน

ภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

4.3.5 ประเด็นสำคัญทางมลภาวะ

4.3.5.1 กระบวนการปรับเปลี่ยนเสียงที่นำรบกวนภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

4.3.5.2 กระบวนการปรับเปลี่ยนน้ำเสียภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

4.3.5.3 กระบวนการปรับเปลี่ยนสภาพอากาศภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

4.4 สิ่งแวดล้อมเมืองหลวงพระบางภายหลังเป็นเมืองมรดกโลกตั้งแต่ (พ.ศ.2538–2546)

4.4.1 ประเด็นที่สำคัญทางสังคม

4.4.1.1 ความสัมพันธ์ในครอบครัวเครือญาติและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

4.4.1.2 วัฒนธรรมและวิถีชีวิต

4.4.2 ประเด็นที่สำคัญด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและภูมิทัศน์

4.4.2.1 ที่อยู่อาศัย ร้านค้า อาคาร

4.4.2.2 การจราจร และขยะ

4.4.2.3 มลพิษจากป้าย สายไฟฟ้า และสายโทรศัพท์

4.4.2.4 ทัศนียภาพทางธรรมชาติและโบราณสถาน

4.4.3 ประเด็นสำคัญด้านมลภาวะ

4.4.3.1 เสียง

4.4.3.2 น้ำ

4.4.3.3 อากาศ

4.1 บริบททั่วไป

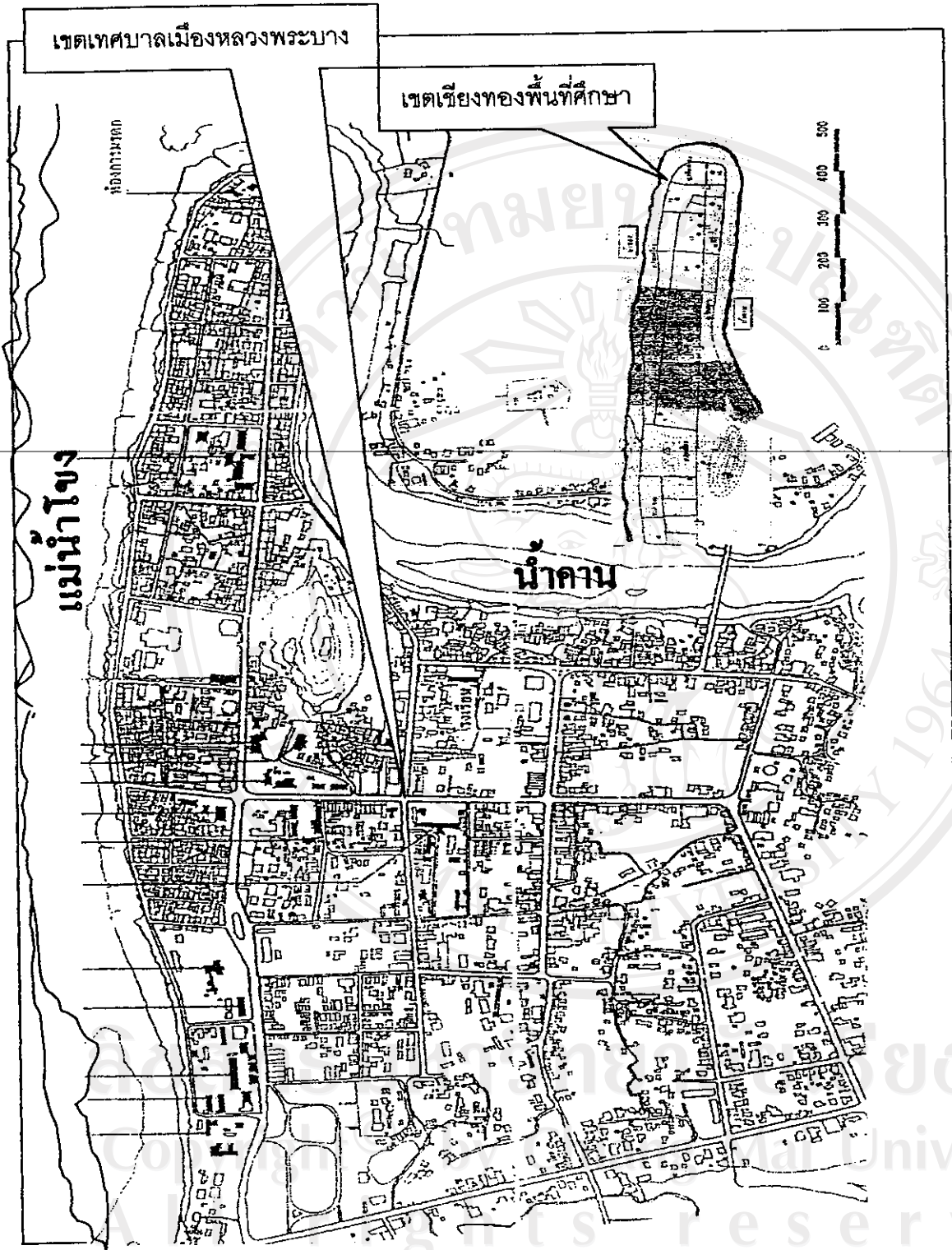
4.1.1 สภาพทางภูมิศาสตร์

เมืองหลวงพระบางตั้งอยู่แขวงหลวงพระบาง มีเนื้อที่ประมาณ 78,457 ตารางกิโลเมตร แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 7 เขต ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล 4 เขต คือเขตเชียงทอง เขตวิชุน เขตมะโน เขตธาตุหลวง และนอกเขตเทศบาล 3 เขต คือเขตสังกะโลก เขตจอมเพ็ด เขตผาโคม ในเขตชุมชนเมืองหลวงพระบางเป็นเขตที่มีความเจริญและเป็นศูนย์กลางของเมือง มีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวของแขวงหลวงพระบาง ส่วนเขตเชียงทองมีพื้นที่ประมาณ 47,027 เฮกตาร์ (ประมาณ 305.7 ไร่) ซึ่งประกอบด้วยจำนวน 8 หมู่บ้าน คือ บ้านเชียงทองบ้านสิริ บ้านวัดแสน บ้านโพธิ์เมือง บ้านวัดหนอง บ้านเชียงม่วน บ้านจุมฆ้อง บ้านป่าขาม ในจำนวน 8 หมู่บ้านมีวัดอยู่จำนวน 16 วัด วัดปากกาน วัดศิรี วัดเชียงทอง วัดวัดสิริบุญเรือง วัดสิมกมล วัดสบ วัดแสน วัดหนอง วัดป่าไผ่ วัดเชียงม่วน วัดจุมฆ้อง วัดใหม่ วัดโพธิ์ไชย วัดป่าฮวก วัดสีพุทธบาท วัดถ้ำพูสี

4.1.2 ลักษณะโครงสร้างประชากร

ภายหลังเมืองหลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลกมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอัตรา การเพิ่มจำนวนประชากรอันเนื่องมาจากการเกิดใน สปป.ลาว เฉลี่ยประมาณ 3.14 เปอร์เซ็นต์ ในปัจจุบัน เมืองหลวงพระบางมีประชากร 68,598 คน (สถิติพฤศจิกายน ค.ศ. 2000 จากห้องการวางแผนและความร่วมมือ สำนักนายกรัฐมนตรี,แขวงหลวงพระบาง) ประชากรเพิ่มขึ้นจาก 64,177 คน ในปี ค.ศ. 1995 เป็น 68,597 คน ในปี ค.ศ. 2000 ในเขตเทศบาลมีประชากรจำนวน 41,928 คน ผลอันเนื่องมาจากรัฐบาลลาวมีนโยบายสร้างชาติจึงส่งเสริมให้ประชากรมีลูกมากและการแพทย์แผนปัจจุบันยังไม่แพร่หลายทำให้ประชากรที่เกิดใหม่มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากการที่ไม่มียุทธการควบคุมกำเนิดของประชากรแรกเกิด(จากข้อมูลสถิติพฤศจิกายน ค.ศ. 2000) ประชากรแรกเกิดชาย 21,084 คน ประชากรแรกเกิดหญิง 20,844 คน อัตราร้อยละการเกิดร้อยละ 3.26 ต่อปี อัตราการเพิ่มของประชากรร้อยละ 1.15 ต่อปี และจากการเพิ่มขึ้นของกลุ่มนักธุรกิจที่เข้าไปลงทุนในเมืองหลวงพระบางและจากนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างมากมาย (ข้อมูลจาก <http://www.cia.gov/cia/publication/factbooks/geos/la.html>)

ในปี ค.ศ 2001 ประชากรอาศัยอยู่ในเขตเชียงทอง จำนวน 4,091 คน แบ่งเป็นเพศชาย 2,022 และเพศหญิง 2,069 คน จำนวนครัวเรือน 717 ครัวเรือน บ้านป่าขามมีจำนวนประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นที่สุดคือ 896 คนจำนวน 141 ครัวเรือน และบ้านเชียงทองมีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 291 คนจำนวน 51 ครัวเรือน(สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540)

ที่มา : โครงการศึกษากระบวนการทางผังเมืองในการอนุรักษ์หลวงพระบางให้เป็นเมืองมรดกโลก
แผนที่ 4.1 แผนที่แสดงเขตเชียงทองพื้นที่ศึกษา

ตารางที่ 4.1 จำนวนประชากรในเขตเชียงทอง

ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	หญิง	ชาย	รวม
1. บ้านเชียงทอง	51	131	160	291
2. บ้านศิรี	57	149	172	321
3. บ้านวัดแสน	74	214	195	409
4. บ้านโพนเฮือง	110	324	287	611
5. บ้านวัดหนอง	110	319	278	597
6. บ้านวัดเชียงม่วน	94	279	254	533
7. บ้านจุมซ้อง	80	215	218	433
8. บ้านป่าขาม	141	438	458	896
รวม	717	2069	2023	4091

ที่มา: เอกสารห้องกรมรดกหลวงพระบาง, 2001.

4.1.3 ประวัติความเป็นมาของชุมชนเขตเชียงทอง

ในสมัยของพระเจ้าฟ้างุ้ม (ค.ศ. 960- 929) ได้รับพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งกวางค์เข้ามาเผยแผ่ นำพระพุทธรูปมาจากประเทศเขมรเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองเรียกว่าพระบาง โดยกล่าวกันว่าเริ่มจากคณะพระธรรมทูต พระมหา ปาสมัน อัญเชิญพระบางมาจากเมืองนครหลวงหรือนครมใน ช่วง ค.ศ. 1706 เพื่อนำมาประดิษฐานที่เมืองเชียงคอง - เชียงทอง แต่ระหว่างทางได้หยุดพักที่เมืองเวียงจันทน์และเวียงคำ ชาวบ้านได้สมโภชพระบาง ตำนานกล่าวว่าพระบางได้แสดงปฏิหาริย์ไม่ยอมเสด็จไปเมืองเชียงทอง ครั้งสมัยพระยาชัยจักรพรรดิ (ค.ศ. 1913 - 1935) ได้อัญเชิญ อีกครั้ง แต่ไม่สามารถนำเรือกระบวนอัญเชิญพระบางลงมาได้ เนื่องจากเรือจมกลางลำน้ำโขง

ต่อมาสมัยพระเจ้าวิษณุราช (ค.ศ. 1500-1520) พระองค์ได้อัญเชิญพระบางมาจากเมืองเวียงคำไปเมืองหลวงพระบางโดยทางบกไปประดิษฐานที่วัดมะโนในปี ค.ศ. 1503 ได้มีพระราชดำริให้สร้างวิหารใหม่ขึ้นเพื่อเป็นสถานที่ประดิษฐานพระบางแล้วอัญเชิญพระบาง จากวัดมะโนไปประดิษฐานที่วัดวิษณุราชหลังจากพระเจ้าวิษณุราชไปอัญเชิญพระบางมาจากเมืองเวียงคำมาประดิษฐานที่หลวงพระบาง จึงได้เปลี่ยนชื่อเมืองเชียงคอง-เชียงทอง เมืองหลวงพระบาง พระเจ้าวิษณุราชเป็นกษัตริย์ที่สำคัญในการสร้างเมืองหลวงพระบางโดยได้สร้างวิหารวัดวิษณุ สร้างพระราชอุทยานโม ที่มีรูปแบบแตกต่างไปจากพระราชอุทยานที่พบเห็นทั่วไป จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เมืองหลวงพระบางมีความโดดเด่นและเมืองหลวงพระบางเป็นอาณาจักรล้านช้าง ต่อมาเมืองหลวง

พระบางได้เปลี่ยนสถานภาพจากเมืองหลวงมาเป็นเมืองเล็ก ๆ ย้ายเมืองหลวงของอาณาจักรล้านช้างไปเป็นแขวงเวียงจันทน์ เพื่อให้อยู่ห่างจากเส้นทางเดินทัพของกองทัพพม่าที่กำลังแผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาในสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช

ครั้นต่อมาประเทศล้านช้างเกิดการแตกแยกกันจึงเป็นเหตุนำไปสู่การแบ่งประเทศล้านช้างออกเป็น 3 อาณาจักร คือ อาณาจักรหลวงพระบาง อาณาจักรเวียงจันทน์ อาณาจักรจำปาสัก หลังจากย้ายเมืองหลวงล้านช้าง เมืองหลวงพระบางมีกษัตริย์ปกครอง คือเจ้าชีวิตสีสะวางวงศ์ ในช่วงเป็นเมืองขึ้นประเทศสยาม ในค.ศ 1769-1893 กษัตริย์องค์สุดท้ายประทับอยู่ในเมืองหลวงพระบาง จนกระทั่งถึงยุคเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี ค.ศ.1975

เมืองหลวงพระบางมีความเป็นเอกลักษณ์ในเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมาเนื่องจากเมืองหลวงพระบางเป็นมรดกโลกได้รวมเอาผู้คนไว้ด้วย กล่าวคือมีผู้คนมากมายรวมกันอยู่จึงทำให้วัฒนธรรมประเพณีของคนเมืองหลวงพระบางเป็นความมีชีวิตชีวาเป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมประเพณีความสัมพันธ์ทางสังคมและเครือญาติ สามารถเห็นได้จากงานประเพณีต่าง ๆ ที่ได้ทำกันมาตั้งแต่อดีต เช่น บุญเดือนห้า (บุญสงกรานต์) บุญซวงเฮือ (บุญแข่งเรือ) บุญเดือนเก้า (บุญข้าวสลาก) และอื่น ๆ

บุญปีใหม่ เป็นการทำบุญและพิธีกรรมเพื่อส่งท้ายปีเก่าและต้อนรับปีใหม่ของลาว วันแรกของงานปีใหม่ลาวเรียกว่า “วันสังขารล่อง” ชาวบ้านจะพากันไปซื้อข้าวของในตลาดนัดที่บริเวณใกล้ ที่ตลาดนัดธาตุหลวง (เดินธาตุหลวง) มีข้าวของที่ผู้คนนำมาขาย ในวันนั้นนอกจากจะเป็นเครื่องใช้ทั่วไปแล้วยังมีรูปสลักประจำทิศที่ชาวเมืองเรียกว่า “ธงตัวเพ็ง” และ “ธงรูปพระพุทธเจ้า” ซึ่งชาวหลวงพระบางมักจะปักไว้บนธาตุทรายที่ก่อขึ้นบนกองทรายกลางแม่น้ำโขง ช่วงบ่ายของวันเดียวกัน การก่อธาตุทรายบนกองทรายกลางแม่น้ำโขงนั้น นอกจากจะเป็นการบูชาพระพุทธเจ้าแล้วยังมีความเชื่อว่าการก่อธาตุทรายนั้นยังต้องอธิษฐานส่วนบุญให้กับพญานาคผู้ดูแลแม่น้ำโขงด้วย ความเชื่อเรื่องพญานาคผู้ปกป้องรักษาตัวเมืองหลวงพระบางนั้นมีมานานแล้ว และในปัจจุบันความเชื่อเรื่องนาคทั้ง 15 คนที่ปกป้องรักษาน้ำในเมืองตลอดจนเขตตัวเมืองนั้นยังเป็นความเชื่อที่มีพลังอย่างยิ่งในตอนเย็นของวันสังขารล่องบ้างก็ลอยกระทงที่ริมฝั่งโขง ส่วนมากแล้วจะเป็นคนเฒ่าคนแก่ของเมืองหลวงพระบางที่ยังคงรักษาความเชื่อนี้ไว้ บางคนกล่าวว่า ถ้าถ่มน้ำลายใส่ในกระทงด้วยก็จะเป็นการปล่อยเคราะห์ลอยกรรมในปีเก่าออกไปได้ดีกว่าการลอยกระทงอย่างเดียว

วันที่สองของพิธีบุญปีใหม่ เรียกกันว่า “วันเนา” ในวันที่สองนี้มีการอัญเชิญรูปหุ่น “ปู่เฮอ ย่าเฮอ” เป็นตัวแทนบรรพบุรุษของชาวเมืองลงมาจากหอเก็บในวัดอาฮาม กล่าวกันว่า แต่เดิมบริเวณวัดอาฮามนั้นเป็นเพียงศาลสี่ที่เก็บรูป “ปู่เฮอ ย่าเฮอ” มีสภาพเป็นป่าค่อนข้างทึบ เป็นลาน

ของผี และเพิ่งจะมีการสร้างวัดอาฮามขึ้นในบริเวณนั้นเมื่อไม่นานมานี้เอง ช่วงบ่ายมีการตั้ง ขบวนแห่ นางสังขาร (นางสงกรานต์) ที่บริเวณหน้าวัดธาตุ จากนั้นนางสังขารเดินเข้าไปในโบสถ์ อัญเชิญศิระท้าวภิลพรหมที่ขบวนรดและมีการตั้งขบวนแห่ ซึ่งได้แก่ ขบวน “ปู่เยอ ย่าเยอ” และ สิ่งกับขบวนนางวอ และขบวนสังขารขบวนแห่ ซึ่งตลอดแนวสองข้างทางบนถนนกลางเมืองจะมี ชาวเมืองหลวงพระบางจำนวนมากมารอรดน้ำพระและคอยชมขบวนแห่ ถือเป็นการณ์มีส่วนร่วมของ คนทั้งเมืองที่มีต่อเมืองขบวนแห่ไปสิ้นสุดที่วัดเชียงทอง นางสังขารเข้ารับพรจากพระและที่หน้า โรงเขียนโกศ (โรงเก็บราชรถที่ใช้ในพิธีศพของเจ้ามหาชีวิต) ปู่เยอ ย่าเยอ พร้อมกับทำพิธี เดินเลี้ยง ทาย พิธีการสำคัญในวันที่สามเรียกว่า วันสังขารขึ้นถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ที่แท้จริง ชาวเมืองจะนั่งข้าว เหนียวและเดินขึ้นพระธาตุพูสี ที่อยู่กลางเมืองเพื่อทำบุญโดยการวางข้าวเหนียวเอาไว้ ตามหัวเสา บันได และเมื่อขึ้นถึงองค์ธาตุจะปาข้าวเหนียวเข้าองค์ธาตุ ถือกันว่าการตักเอาบาตรพูสีเป็นกิจกรรม ที่สำคัญ เช่นเดียวกันกับการตบธาตุทรายเพื่อบูชาพญานาค การตักบาตรพูสีเป็น โอกาสเดียวที่ชาว เมืองจะขึ้นไปทำบุญบนพระธาตุพูสี ช่วงบ่ายขบวนแห่ นางสังขารจะอัญเชิญศิระท้าวภิลพรหม กลับจากวัดเชียงทองและแห่ไปที่วัดวิชุน ถือเป็นวัดสำคัญอีกแห่งของเมือง ในวันเดียวกันนั้นตาม วัดต่าง ๆ จะมีการสรงน้ำพระ สำหรับนางสังขาร พวกเธอจะสรงน้ำพระพุทธรูปใน โบสถ์วัดวิชุน

หลังจากวันสังขารหนึ่งวันชาวเมืองหลวงพระบางก็เตรียมตัวสำหรับการสรงน้ำ พระบางในวันถัดมา มีการแห่พระบางออกจากที่เก็บในหอพิพิธภัณฑสถาน อัญเชิญมาไว้ที่วัดใหม่ไม่ไกล จากพระราชวังปู่เยอ ย่าเยอ ได้รับเกียรติให้สรงน้ำเป็นครั้งแรกในฐานะบรรพบุรุษ โดยน้ำที่ปู่เยอ ย่าเยอ จะใช้สรงนั้นตักมาจากแม่น้ำคานในบริเวณที่เรียก “ผาบ้ง” ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของพญานาคตนหนึ่ง ตามความเชื่อ ปัจจุบัน “ผาบ้ง” คือจุดที่มองเห็นได้แต่ไกลในแม่น้ำคาน เพราะเป็นจุดที่สะพานเหล็ก จากยุคอาณานิคมฝรั่งเศสถูกสร้างขึ้น ซึ่งพระบางจะประดิษฐานที่วัดใหม่เป็นเวลา 3 วัน 3 คืนและ พิธีแห่กลับไปไว้ในพระราชวังตามเดิมอันเสร็จพิธีบุญปีใหม่ บุญแข่งเรือ งานประเพณี มีการ แข่งเรือ และมีขบวนของคนกลุ่มต่าง ๆ อย่างเช่นพระสงฆ์ ขบวนแห่ นางสังขาร ชาวบ้านที่มาใน งานนี้จะสนุกสนานกันจากการที่ได้เชียร์เรือที่ประชันฝีพายกันเข้าเส้นชัย ซึ่งจะมีทั้งวงดนตรีและ สุราอาหารต่าง ๆ เป็นบรรยากาศที่สนุกสนาน

ความสัมพันธ์ทางสังคมและเครือข่ายที่มากพร้อมกับประเพณีและจารีต(ฮิตครอง)ที่ กลายมาเป็นความสัมพันธ์ทางสังคม การรวมตัวกันของประชาชนในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา หรือการปฏิบัติตามจารีต (ฮิตครอง) เป็นการเริ่มต้นความสัมพันธ์ทางสังคม ในเมือง หลวงพระบางมีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ล้วนแล้วเป็นการสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นกับ ชุมชน ฮิตสิบสอง ครองสิบสี่ เป็นจารีตหนึ่งี่สร้างความสัมพันธ์ให้คนชาวหลวงพระบางได้มาพบ ประกันในระดับหมู่บ้าน ระดับชุมชนเมือง

ตารางที่ 4.2 วัฒนธรรมประเพณีรอบหนึ่งปีตามอิตลิบสอง

เดือน	สมัยพระเจ้าฟ้ารุ่ง	สมัยพระเจ้าสุระวงศาธรรมิราช
	พ.ศ 1896 – 1916	พ.ศ 2180 – 2237 และ 2546
เดือนเจียง – ธันวาคม	เลี้ยงผีฟ้าผีแดน (เป็นพิธีเลี้ยงผีในสมัยของพระเจ้าฟ้ารุ่ง)	พระสงฆ์เจ้าเข้ากรรม (พระสงฆ์เจ้าปริวาสกรรม)
เดือนยี่ – มกราคม	บุญคูณข้าว	บุญคูณข้าว
เดือนสาม – กุมภาพันธ์	บุญข้าวจี	บุญข้าวจี (บุญมาฆบูชา)
เดือน	สมัยพระเจ้าฟ้ารุ่ง	สมัยพระเจ้าสุระวงศาธรรมิราช
	พ.ศ 1896 – 1916	พ.ศ 2180 – 2237 และ 2546
เดือนสี่ – มีนาคม	หาคอกไม้มาตากไว้ (เพื่อนำไปเป็นเครื่องสักการะบูชา)	บุญพระเวส (พิธีกรรมหนึ่งที่ทำกันเป็นประจำในเมืองหลวงพระบาง เป็นการเล่าเรื่องของพระโพธิสัตว์และอนิสงส์ ของการให้ทาน)
เดือนห้า – เมษายน	บุญสงฆ์น้ำพระทุกวัด	บุญสงฆ์น้ำพระทุกวัด(มีการสงฆ์น้ำพระทุกวัดและวันสงกรานต์)
เดือนหก – มิถุนายน	บุญสงฆ์น้ำพระเจ้าฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้	บุญมิ่งไฟ (บุญวิสาขบูชา)
เดือนเจ็ด – กรกฎาคม	บูชาเทวดาอารักษ์หลักเมืองและนอกเมือง	บุญเลี้ยงศิวารักษ์หลักเมือง
เดือนแปด – สิงหาคม	บุญเข้าพรรษา	บุญเข้าพรรษา
เดือนเก้า – กันยายน	บุญข้าวประดับดิน	บุญข้าวประดับดิน(พิธีแข่งเรือในวันนี้ด้วย)
เดือนสิบ – ตุลาคม	บุญข้าวสลาก	บุญข้าวสลาก
เดือนสิบเอ็ด พฤศจิกายน	บุญออกพรรษา	บุญออกพรรษา
เดือนสิบสอง ธันวาคม	บุญแข่งเรือและบุญนมัสการพระธาตุศรีธรรมหัย โสภ	บุญแข่งเรือและบุญนมัสการพระธาตุศรีธรรมหัย โสภ (บุญแข่งเรือแต่ไม่ได้พิธีที่เวียงจันทน์)

ที่มา : สมหมาย เปรมจิตต์.(แปล). เชียงใหม่, สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2535.

จากตารางแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมประเพณีของชาวหลวงพระบางที่มีการสืบทอดสืบต่อกันมา เป็นตัวบ่งบอกถึงความสัมพันธ์ที่ทำให้ชาวหลวงพระบางมีโอกาสได้ไปพบปะกับเพื่อนบ้านใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ การปฏิบัติตนให้เป็นไปตามจารีตหรืออิตครองนั้นต้องปฏิบัติตามครองสิบสี่ เพื่อเป็นการเกื้อกูลกับอิตสิบสอง ครองสิบสี่ คือ หลักการที่เลขปฏิบัติสืบต่อกันมา จนกลายเป็นระเบียบทางสังคมที่ทุกคนต้องปฏิบัติร่วมกันสำหรับประชาชนทั่วไปแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมและกฎระเบียบทางสังคมปฏิบัติอยู่ด้วยกันสิบสี่ข้อได้แก่

1. ข้าวกล้าในนาเป็นรวงแล้วหรือผลไม้ในสวนสุกแล้ว ให้เอาให้ผู้มีศีลกินก่อน แล้วตนจึงค่อยบริโภคและแจกจ่ายแก่ญาติพี่น้องด้วย

2. อย่าโลกตาข่อย อย่าจ่ายเงินแดง อย่างแรงแงเงินคว่าง และอย่ากล่าวคำหยาบช้ากล้าแข็งต่อกัน

3. ให้ทำไร่ กำแพงล้อมรอบวัด บ้านเรือนของตน แล้วปลูกหอไว้ทั้งสี่มุมบ้านของตน

4. เมื่อจะขึ้นเรือนนั้นให้ล้างดินก่อน

5. ถึงวันศีล 7.8.14.15 คำให้ขอมาก่อนเสาร์เตาไฟ บันได ประตูเรือนทุกคืน

6. ก่อนจะเข้านอนให้ล้างดินก่อน

7. ถึงวันศีลให้อวดดอกไม้รูปเทียนการวะสามิและเอาดอกไม้รูปเทียนไปถวายพระสงฆ์

8. วันศีลดับศีลเพ็ญ ให้นิมนต์พระสงฆ์มาสวดมงคลเรือน และทำบุญใส่บาตรถวาย

ทานพระสงฆ์

9. เมื่อพระสงฆ์บิณฑบาตอย่าให้ท่านคอยนาน เวลาใส่บาตรอย่าให้ชนบาตร อย่าใส่รองเท้า กางร่ม อุ้มลูกอุ้มหลาน หรือถืออาวุธ

10. เมื่อพระภิกษุเข้าปฐมากรรม ให้แต่งขันดอกไม้ รูปเทียน และธูปบริวารไปถวาย

11. เมื่อเห็นพระสงฆ์เดินผ่านมาให้นั่งลงยกมือไหว้ก่อน แล้วจึงเจรจา

12. อย่าเหยียบเงาของพระภิกษุสงฆ์ผู้บริสุทธิ์

13. อย่าเอาอาหารเหลือ ที่ตนกินแล้วถวายพระภิกษุสงฆ์ หรือให้ผีกิน

14. อย่าสพเมถุน กามคุณ ในวันศีล วันเข้าพรรษา ออกพรรษา วันมหาสงกรานต์

อาจกล่าวได้ว่าความศรัทธาและความเชื่อเป็นรากเหง้าของความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมดที่เป็นประเพณีในเมืองหลวงพระบางอันเกิดจากประเพณีบนพื้นฐานของความเชื่อในชุมชนเป็นหลักแล้วนำความเชื่อของชุมชนมาผสมกับอิตครองทำให้ชาวหลวงพระบางมีความสัมพันธ์บนพื้นฐานความเชื่อเดียวกันนำไปสู่การเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในสังคม

4.1.4 ช่วงแรกของการเตรียมการเมืองหลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลก

ในช่วงเริ่มแรกเตรียมการเป็นเมืองมรดกโลกโดยรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คณะรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาลาว ท่านคำเผ่า พวงแก้ว ดำรงตำแหน่งเลขาธิการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ว่าการอธิบดีและเป็นคณะกรรมการขององค์ UNESCO ได้เข้าร่วมประชุมกับองค์การ UNESCO ที่ประเทศเม็กซิโก ภายหลังจากการประชุมที่เม็กซิโกแล้วทางรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการประชุมเพื่อวางแผนนโยบายวัฒนธรรมคือการวางแผนครั้งนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นเมืองมรดกโลกของหลวงพระบาง เนื่องจากการประชุมครั้งนั้นได้กำหนดเอาวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศที่เรียกว่า “ทศวรรษวัฒนธรรม” คือให้เอาวัฒนธรรมของชาติลาวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศโดยไม่ให้แยกออกจากกัน

ต่อมาท่านคำเผ่า พวงแก้ว ได้ปรึกษาท่านคำสิง ทามะวง เห็นควรให้รัฐบาล สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว สมัครของเข้าเป็นภาคีขององค์การ UNESCO วันที่ 20 มี.ค. 2530 หลังจากนั้นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ก็ได้เข้าเป็นภาคีสัญญาขององค์การ UNESCO ซึ่งลงนามโดยท่านคำพูน สิ้นประเสริฐ รองนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนาม อธิบดีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (เอกสารห้องการมรดกหลวงพระบาง, 2001.)

ต่อจากนั้นทางการลาวต้องการมีการสำรวจจึงได้ติดต่อไปองค์การ UNESCO เพื่อขอผู้เชี่ยวชาญมาช่วยเหลือในการสำรวจ เนื่องจากทางการลาวต้องการสำรวจโบราณสถานพื้นที่ที่เหมาะสมและสมควรได้รับการขึ้นทะเบียนตามเงื่อนไข ขององค์การ UNESCO ว่าด้วย Convention Concerning the Protection of the World Cultural Heritage and Natural Heritage. การสำรวจพื้นที่ได้เสนอ 4 พื้นที่ด้วยกัน คือวัดแขวงพู่จำปาสัก พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ ทุ่งไหหิน แขวงเชียงขวาง และเมืองหลวงพระบาง และส่งเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่เพื่อทำการสำรวจเป็นเวลา 2 ปี เพื่อหาประวัติเกี่ยวกับพื้นที่ ความเป็นมาครั้งแรกเตรียมเสนอวัดพู่แขวงจำปาสักเป็นมรดกโลก แต่องค์การ UNESCO ส่งสถาปนิก นักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์ ให้ไปสำรวจวัดพู่ทางองค์การ UNESCO เสนอให้ระงับการเสนอวัดพู่เนื่องจากวัดพู่เป็นแหล่งโบราณสถานไม่มีวิถีชีวิตของผู้คนอาศัยอยู่จะไม่มีการการลงทุนเพื่อการลงทุนทางเศรษฐกิจ พื้นที่ทั้งหมดที่นำเสนอามีเพียงเมืองหลวงพระบางที่ยังมีวิถีชีวิตของผู้คนอยู่ จึงสมควรเสนอเมืองหลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลก เพื่อเป็นการปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมของคนเมืองหลวงพระบาง

เริ่มการสำรวจเมืองหลวงพระบางและซ่อมแซมโบราณสถาน สถาปัตยกรรม หอพิพิธภัณฑ์ของหลวงพระบาง (พระราชวังเก่า) ถูกโอนมาเป็นพิพิธภัณฑ์แห่งชาติโดยองค์การ CIDAจากกรุง Stockholm เป็นผู้ให้ทุนในการซ่อมแซมหอพิพิธภัณฑ์ ใช้เวลา 2 ปี เหตุที่ใช้เวลานาน

ในการซ่อมแซมต้องใช้วัสดุแบบเดิมหรือที่ใกล้เคียงของเดิมให้มากที่สุด ได้ปรึกษากันแล้วนำเสนอต่อท่านไอสะกัน เพื่อพิจารณา ต่อมาทางรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ทำแผนแม่บทเมืองหลวงพระบางเสนอต่อองค์การ UNESCO เป็นครั้งแรก แต่ได้รับการปฏิเสธจากองค์การ UNESCO และไม่รับพิจารณา เนื่องจากในแผนแม่บทที่นำเสนอครั้งนั้นไม่มีส่วนร่วมของประชาชนเมืองหลวงพระบาง (เอกสารห้องการมรดกหลวงพระบาง, 2001.)

4.1.6 ช่วงที่สองของการเตรียมผู้นำชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเมืองมรดกโลก

เนื่องจากรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ได้เสนอชื่อเมืองหลวงพระบางเพื่อเป็นเมืองมรดกโลกไปองค์การ UNESCO แล้วได้รับคำแนะนำให้รัฐบาลสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเมืองมรดกโลกและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยผ่านผู้นำชุมชน (เอกสารจากห้องการมรดกโลก) หลังจากที่รัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเสนอชื่อเมืองหลวงพระบางไปยังองค์การ UNESCO ครั้งแรกไม่ได้รับพิจารณา ทางรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ให้ท่านบุญเฮง โพลีประเสริฐ เลขาธิการ UNESCO ที่ประจำประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ลงดูพื้นที่ของเมืองหลวงพระบาง เพื่อเตรียมการทำแผนแม่บทใหม่ทางรัฐบาลกลางของสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ได้จัดกองประชุมหน่วยงานรัฐบาลกลาง ประชุมระดับแขวงเพื่อเป็นการสร้างให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยให้คนเมืองหลวงพระบาง และชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวงพระบางอนุรักษ์วัฒนธรรมของเมืองหลวงพระบาง (เอกสารห้องการมรดกหลวงพระบาง, 2001.)

จากการเตรียมแผนแม่บทและการสร้างการมีส่วนร่วมให้คนในเมืองหลวงพระบางให้อนุรักษ์วัฒนธรรม ทางรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาวได้นำเอกสารฉบับใหม่เสนอต่อองค์การ UNESCO เพื่อให้เมืองหลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลก ในขณะเดียวกันทางรัฐบาลลาวได้จัดตั้งคณะกรรมการอนุญาตปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนในเมืองหลวงพระบางขึ้น เพื่อดูแลการปลูกสร้างในเมืองหลวงพระบาง พร้อมกันนั้นทางรัฐบาลกลางได้ทำระเบียบผังเมืองฉบับใหม่ขึ้นมาและประกาศใช้ทั่วประเทศ โดยถือเป็นกฎหมายว่าด้วยเรื่องผังเมือง ต่อมาในวันที่ 7 ธันวาคม ค.ศ.1995 เมืองหลวงพระบางได้รับการประกาศรับรองจากองค์การ UNESCO ให้เป็นเมืองมรดกโลก จากนั้นทางการลาวได้เตรียมแผนการช่วยเหลือในการซ่อมแซมเมืองหลวงพระบางแล้วทางรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ประกาศรับรองอย่างเป็นทางการให้เมืองหลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลก เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1998 ในวันครบรอบ 1,200 ปีของเมืองหลวงพระบาง แล้วกำหนดเขตพื้นที่ในการปกป้องรักษาและเขตเมืองมรดกโลก ใน ค.ศ.1999 จากนั้นเมืองหลวงพระบางได้รับรางวัลจากรัฐบาลฝรั่งเศสในฐานะสามารถปกป้องรักษาเมืองหลวงพระบางให้เป็นเมืองมรดกโลกไว้ได้ ค.ศ. 2002

4.2 สิ่งแวดล้อมเมืองหลวงพระบางก่อนเป็นเมืองมรดกโลก

4.2.1 ประเด็นสำคัญทางสังคม

4.2.1.1 ความสัมพันธ์ในครอบครัวเครือญาติและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่วัยชราเกี่ยวกับระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวและเครือญาติ ในสมัยก่อนเมืองหลวงพระบางมีความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องและเครือญาติอย่างใกล้ชิด ซึ่งพบเห็นได้จากชาวบ้านส่วนใหญ่มีการช่วยเหลือกันในการทำงานที่เรียกว่า “สวมเส็ดงานกัน” คือ “การทำงานเอามือเอารัน” หรือชาวบ้านจะไปงานกันทุกครั้งที่มีญาติพี่น้องทำบุญขึ้นบ้านใหม่และบรรดาลูกหลานก็มีความเชื่อฟังพ่อแม่เป็นอย่างดี ชาวบ้านมีความสามัคคีกันมีความเคารพ นับถือซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะผู้เฒ่า ผู้แก่ในชุมชนนั้นมีความผูกพันกับบรรดาลูกหลานอย่างมาก โดยหากลูกหลานที่เดินทางไปอยู่ที่อื่นกลับมาเยี่ยมบ้านเกิดก็จะต้องไปกราบไหว้คนเฒ่าคนแก่ในชุมชนทุกคนพร้อมทั้งนำข้าวต้มขนมบางครั้งก็ให้เป็นเงินไปให้แล้ว บรรดาลูกหลานก็จะได้รับขวัญมีพิธีการมัดข้อมือ ในสมัยก่อนลูกแต่งงานจะอยู่กับพ่อแม่ก่อนรอนจนกระทั่งลูกสามารถที่จะสร้างบ้านใหม่ได้แล้วพ่อแม่ จึงจะให้ลูกแยกไปตั้งครอบครัวใหม่ลักษณะความสัมพันธ์เกี่ยวกับการไปมาหาสู่กันของคนในชุมชนเป็นความสัมพันธ์แบบพี่น้อง หลังจากกินข้าวตอนเย็นแล้วจะมานั่งคุยกันตามบริเวณหน้าบ้านของผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นผู้เคารพนับถือ เป็นการพูดคุยกันเกี่ยวกับชีวิตประจำวันการทำมาหากิน ซึ่งแสดงถึงความผูกพันในสังคมระดับหมู่บ้านความเป็นกันเองกับเพื่อนบ้านของคนเมืองหลวงพระบางเวลาเรารับประทานอาหารอยู่เมื่อมีคนบ้านไกลหรือคนต่างถิ่นเดินทางมากก็จะเรียกรับประทานอาหารด้วยกันเป็นการแสดงความสัมพันธ์ทางสังคมระดับต่างหมู่บ้าน นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่วัยชราได้กล่าวว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาตลอดเพราะญาติพี่น้องเครือญาติกันต้องไปร่วมประเพณีฮัตครองและตามงานประเพณีที่ทางวัดจัดเป็นประจำปี ส่วนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของประชาชนหลวงพระบางก่อนเป็นเมืองมรดกโลกเป็นสังคมแบบอิสระไม่มีการควบคุม จึงเป็นสังคมแบบไม่ค่อยเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสัมพันธ์ระบบครอบครัวเมื่อสมัยก่อนลูกหลานมีความสามัคคีกันมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นเป็นระบบเครือญาติพี่น้อง มีความรักใคร่ปรองดองกันและมีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของคนในชุมชน และผู้เฒ่าผู้แก่มักจะไปวัดในเวลาตอนเย็นหลังจากกินข้าวเย็นแล้วไปวัดเพื่อพูดคุยปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ อยู่ตามวัดหรือที่นั่งคุยกันอยู่กับเพื่อนบ้าน

ด้านระบบการจราจรในเมืองหลวงพระบางก่อนเป็นเมืองมรดกโลก ไม่มีความวุ่นวาย เพราะว่าถนนในเมืองหลวงยังไม่ดีประกอบกับถนนจากเวียงจันทน์ไปเมืองหลวงพระบางยังไม่สะดวก แม้กระทั่งถนนระหว่างเมืองหลวงพระบางกับเมืองอื่น ๆ ก็ไม่สะดวกเช่นเดียวกัน รายได้คนเมืองหลวงพระบางมีรายได้ไม่น้อยไม่เพียงพอต่อการซื้อรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ ที่นำเข้ามาจากประเทศไทย ทำให้เมืองหลวงพระบางไม่มีปัญหาเรื่องการจราจรในเมืองหลวงพระบาง เรื่องขยะในเมืองหลวงพระบางก่อนเป็นเมืองมรดกโลกไม่ได้รับการเอาใจใส่ การเก็บขยะของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเก็บขยะเฉพาะที่ตลาด ไม่ได้เก็บขยะที่หมู่บ้านชาวบ้านจะจัดการเอง เช่นเอาไปทิ้งตามที่สาธารณะ เผาหลังบ้าน ส่วนใหญ่ขยะจะเป็นจำพวกเศษไม้ เศษหญ้า เศษอาหารจากครัวเรือน ปริมาณของขยะมีจำนวนไม่มากจึงไม่สร้างปัญหาต่อชุมชน

ด้านสิ่งแวดล้อมด้านมลภาวะก่อนเป็นเมืองมรดกโลกมีปัญหาเรื่องของมลภาวะทางน้ำ คือ ร่องระบายน้ำจากตัวเมืองลงสู่แม่น้ำโขงและแม่น้ำคานยังไม่เป็นร่องน้ำเทคอนกรีตน้ำที่ไหลออกจากครัวเรือนจะไหลไปตามร่องน้ำคั้นดินทำให้น้ำจึงอยู่ตามที่ต่าง ๆ ส่งกลิ่นเหม็นรบกวนชาวบ้านที่มีบ้านเรือนอยู่ใกล้เคียงแต่น้ำเสียและกลิ่นเหม็นเมื่อก่อนกับปัจจุบันแตกต่างกัน เนื่องจากน้ำเมื่อก่อนเป็นเพียงน้ำใช้จากครัวเรือน และมีปริมาณที่น้อย ปัจจุบันน้ำเสียมีปริมาณมากจากการใช้ในบ้าน โรงแรม ร้านอาหาร ทำให้น้ำมีความสกปรกมากขึ้นและส่งกลิ่นเหม็นไปทั่วบริเวณที่ใกล้เคียง

ด้านมลภาวะทางเสียงที่รบกวนชุมชนเมืองหลวงพระบางโดยเฉพาะเขตเชิงทองจะเป็นเสียงดังจากรถประเภทต่าง ๆ ที่วิ่งอยู่ในบริเวณเขตเชิงทอง และเสียงที่นำรำคาญ และเสียงจากนักท่องเที่ยวส่งเสียงดังในเวลากลางคืนหลังจากสถานบันเทิงปิด นักท่องเที่ยวจะเดินทางกลับที่พักแล้วพูดคุยกันส่งเสียงดังอยู่เป็นประจำหรือบางครั้งนักท่องเที่ยวจะไม่นอนนั่งพูดคุยกันส่งเสียงดังรบกวนผู้ที่อยู่อาศัยใกล้บ้านพัก สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งใหม่ในชุมชนเมืองหลวงพระบาง

ด้านความสัมพันธ์ระบบครอบครัวเมื่อสมัยก่อนลูกหลานมีความสามัคคีกันมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นเป็นระบบเครือญาติพี่น้องมีความรักใคร่ปรองดองกันและมีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันของคนในชุมชนและผู้เฒ่าผู้แก่มักจะไปวัดในเวลาตอนเย็น หลังจากกินข้าวเย็นแล้วไปวัดเพื่อพูดคุยปรึกษากับพระเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ อยู่ตามวัดหรือก็นั่งคุยกันอยู่กับเพื่อนบ้าน

4.2.1.2 วัฒนธรรมและวิถีชีวิตก่อนเป็นเมืองมรดกโลก

จากการศึกษาการแต่งกายของคนเมืองหลวงพระบางเมื่อก่อนเป็นเมืองมรดกโลก คนส่วนมากจะนุ่งผ้าซิ่น หากใครนุ่งกางเกงมักจะได้รับคำนิทาจากเพื่อนบ้านว่าเป็นผู้หญิงไม่อยู่ในคำอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ การแต่งกายจะแต่งให้มีมิติโดยเฉพาะหญิงสาวจะไม่แต่งตัวแบบนุ่งน้อยห่มน้อย สมัยก่อนจะแต่งตัวเป็นระเบียบเรียบร้อย ผู้หญิงไว้ผมยาวและเกล้ามวยผมนุ่งผ้าซิ่นเป็นประจำ สำหรับการกินอยู่ของชาวเมืองหลวงพระบาง โดยเฉพาะเขตเชียงทองจะเป็นเขตที่มีประชากรคนพื้นเมืองอยู่มาแต่สมัยก่อนเป็นส่วนมาก การดำรงชีวิตเป็นไปอย่างเรียบง่าย ซื่อหาซื่อตามตลาดและทำกับข้าวกินกันอยู่ที่บ้าน อาหารจะเป็นอาหารแบบพื้นบ้านเช่นออหลาม (เป็นชื่ออาหารชนิดหนึ่งของชาวหลวงพระบางที่ขึ้นชื่อ) มกโกร (เป็นพืชน้ำลักษณะคล้ายตะไคร่น้ำอยู่ในแม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน) โดยการนำมาปรุงเป็นอาหาร ยำสลัดหลวงพระบาง อาหารจำพวกเหล่านี้จะเป็นอาหารหลักของชาวหลวงพระบาง อาหารเหล่านี้จะทำกันที่บ้านและรับประทานกันทั้งครอบครัว ลักษณะการกินอยู่ของชาวหลวงพระบางเวลารับประทานอาหารต้องให้สมาชิกอยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตากันแล้วจึงจะรับประทาน แต่ถ้าหากใครคนใดคนหนึ่งไปทำธุระนอกบ้านก็ต้องรอกลับมาทานอาหารพร้อมกันและพ่อแม่ลูกจะรับประทานอาหารเย็นพร้อมกันทุกวัน ชาวเมืองหลวงพระบางจะทานอาหารใส่ภาชนะนั่งล้อมวงที่เรียกว่า“ผาข้าวห้วย” จะนำเอาจานข้าวและกับข้าวใส่ลงถาดที่ทำมาจากห้วยแล้วนำมาวางกลางเรือนแล้วก็รับประทานอาหารพร้อมกัน บางครั้งในเวลาทานข้าวพ่อแม่จะสอนลูกไปด้วย สมัยก่อนไม่นิยมทานอาหารบนโต๊ะอาหาร

ภาพที่ 4.2 เรือนโบราณบ้านป่าซำก่อนเป็นเมืองมรดกโลก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 4.1 เรือนโบราณที่ซอมแซมในช่วงเตรียมการขอเป็นเมืองมรดกโลก
(บ้านเรือนตัวอย่างที่บ้านเชียงม่วน)

4.2.2 ประเด็นสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

4.2.2.1 ที่อยู่อาศัย ร้านค้า และอาคารก่อนเป็นเมืองมรดกโลก

จากการศึกษาบ้านเรือน โบราณสถาน จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์ และเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวกับบ้านเรือน วัด โบราณสถาน และสถาปัตยกรรมเมืองหลวงพระบางก่อนเป็นเมืองมรดกโลก มีความทรุดโทรม เสียหายค่อนข้างมาก ไม่ได้รับการซ่อมแซมบูรณะไม่ได้รับการเอาใจใส่ ไม่มีการปกป้องรักษา เมื่อก่อนเมืองหลวงพระบางเป็นเมืองไม่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและแห่งท่องเที่ยวเป็นเพียงลักษณะเป็นเมืองเก่า มีวัดอุโบราณก็ไม่ได้รับการดูแลรักษา เช่น หนังสือโบราณ พระพุทธรูป สิ่งเหล่านี้พระสงฆ์เป็นผู้ดูแลเพียงฝ่ายเดียว ไม่มีการจดทะเบียนของวัดอุโบราณ ไม่เห็นความสำคัญของวัดอุโบราณว่าจะมีประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว คิดว่าเป็นเพียงของเก่าทางศาสนาจึงไม่มีใครเอาใจใส่ซ่อมแซมเมื่อก่อนเป็นเมืองมรดกโลกการซ่อมแซมวัดอุโบราณที่ชำรุดทรุดโทรม มักจะซ่อมแซมไม่เหมือนสภาพเดิม หรือมักสร้างขึ้นใหม่ ไม่ปลูกสร้างในสถานที่เดิมรูปแบบและลักษณะเปลี่ยนแปลงไป รูปแบบของบ้านในเมืองหลวงพระบางก่อนก็ยังไม่เหมือนเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลงมาก สภาพอาคารบ้านเรือนก่อนเป็นเมืองมรดกโลกเป็นลักษณะค่อนข้างทรุดโทรมไม่ค่อยได้รับการปรับปรุง อาคารบ้านเรือนก่อนนั้นมีลักษณะเป็นแบบเรียบง่ายไม่มีสีสรรเพราะเห็นว่าไม่重要的事情 บ้านเก่าชำรุดก็สร้างบ้านใหม่ขึ้นมาทดแทน เป็นรูปแบบใหม่เป็นบ้านที่ทันสมัยอาจเป็นเพราะยังไม่เห็นความสำคัญและมีประโยชน์ต่อเมืองหลวงพระบาง ถ้าไม่ได้เป็นเมืองมรดกโลกบ้านเก่าจะถูกปล่อยให้พังไป เนื่องจากเจ้าของบ้านไม่มีเงินเพียงจะซ่อมแซม (ภาพที่ 4.3)

ภาพที่ 4.3 เรือนโบราณบ้านวัดแสนก่อนเป็นเมืองมรดกโลก

4.2.2.2 การจราจร และชยะก่อนเป็นเมืองมรดกโลก

ข้อมูลจากแผนกคมนาคมขนส่งไปรษณีย์และการก่อสร้างแขวงหลวงพระบาง ระบุว่าประเภทรถขนส่งผู้โดยสาร ในปี ค.ศ.1997 มีเพียง 51 คัน (ข้อมูลตารางที่ 4.6 แสดงสถิติรถ ในแขวงหลวงพระบางในช่วงปี ค.ศ. 1995-2003) การจราจรไม่แออัดเป็นระเบียบ ในเมืองหลวง พระบางเมื่อก่อนสะดวกสบายรถก็ไม่มากไม่มีอุบัติเหตุการจราจรไม่หนาแน่นถนนในเมืองหลวง พระบางยังมีสภาพไม่คอยจะดี แต่การจราจรก็สะดวกสบาย การที่เมืองหลวงพระบางไม่มีรถมาก อาจเป็นเพราะว่าเมืองตั้งอยู่ห่างไกลจากนครหลวง ประกอบกับรถมอเตอร์ไซด์มีราคาแพงเพราะ ต้องนำเข้าจากประเทศไทยภาษีนำเข้าจากประเทศไทยราคาแพงเท่าตัว ราคารถจึงแพงมากทำให้ คนส่วนมากไม่มีเงินพอจะซื้อ สมัยก่อนในเมืองหลวงพระบาง ไม่มีร้านขายรถมอเตอร์ไซด์ จึงทำ ให้เมืองหลวงพระบางมีรถวิ่งอยู่บนท้องถนนน้อยมาก สภาพการจราจรสะดวกสบาย สภาพถนน ในเมืองยังไม่ดี สมัยก่อนในเขตเชียงทองคนในชุมชนรู้ว่าใคร มีรถยนต์ เนื่องจากรถมีไม่มากทำ ให้ทุกคนจำได้ ตอนกลางคืนไม่มีเสียงรถวิ่งอยู่บนท้องถนน

จากการสังเกตด้านชยะยังไม่ได้มีการจัดการในเมืองหลวงพระบาง มีการทิ้งชยะตามที่ ต่าง ๆ หรือเผาตามพื้นที่หลังบ้านไม่ค่อยเป็นระเบียบเรียบร้อยประชาชนบางคนยังมักนำเอาชยะ ไปทิ้งตามสถานที่สาธารณะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บชยะมีไม่ทั่วถึงและขาดการเอาใจใส่ ไม่มีถังชยะรอบตัวเมือง ริมถนน เพราะเมืองหลวงพระบางอยู่ในฐานะเมืองเล็กทางตอนเหนือยังไม่ มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวยังไม่เห็นคุณค่าเป็นเมืองมรดกโลกประกอบกับรายรับของเมืองหลวง พระบางไม่เพียงพอต่อการจัดการเรื่องสิ่งแวดล้อม ในเวลานั้นเมืองหลวงพระบางยังไม่มีหน่วยงาน ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเมือง เรื่องการจัดการชยะภายในเทศบาลอยู่ภายใต้การดูแลของ ห้องการคมนาคมขนส่งไปรษณีย์และก่อสร้างเป็นผู้รับผิดชอบ การจัดเก็บชยะจึงไม่ได้ทำตามหลัก การจัดการชยะขั้นพื้นฐาน จะเห็นชยะทิ้งอยู่ตามที่สาธารณะทั่วไป

4.2.2.3 มลพิษจากป้าย สายไฟฟ้า และสายโทรศัพท์ก่อนเป็นเมืองมรดกโลก

จากการศึกษามลพิษจากป้ายโฆษณาไม่มากในเมืองหลวงพระบาง เมื่อก่อน ตามริมถนนสายต่างๆ ในเมืองมีเพียงป้ายสำนักงานของรัฐ ไม่มีป้ายโฆษณาริมถนนสายสำคัญ ในเมืองดูแล้วสวยงาม ไม่มีป้ายบ้านพักติดอยู่ตามต้นไม้ริมทาง ไม่มีแผ่นป้ายบอกชื่อร้านอาหารไม่มี ป้ายเมนูอาหารตั้งตามริมทางเดินเท้า สายไฟฟ้าจะมีมาตั้งแต่ก่อนเป็นเมืองมรดกโลกแล้ว แต่เป็น สายไฟฟ้าจากเขื่อนน้ำคองเป็นเขื่อนขนาดเล็กมีกระแสไฟฟ้าไม่เพียงพอต่อความต้องการของคน เมืองหลวงพระบาง สายไฟฟ้าที่ใช้ก็จะต่อเป็นแบบเรียงง่ายอยู่ตามถนนสายหลักในเมืองก็จะเห็น สายไฟฟ้าอยู่ทั่วไป ส่วนสายโทรศัพท์ติดอยู่กับเสาไฟฟ้า สมัยก่อนโทรศัพท์ยังมีไม่มากจะไม่ค่อย เห็นสายโทรศัพท์เข้าไปเรือนของประชาชน

4.2.2.4 ทศนียภาพทางธรรมชาติและโบราณสถานก่อนเป็นเมืองมรดกโลก

จากการศึกษาทศนียภาพตามธรรมชาติและแหล่งโบราณสถานในเมืองหลวงพระบางก่อนเป็นเมืองมรดกโลกมีความร่มเย็น เนื่องจากต้นไม้ในเมืองหลวงพระบางมีมาก เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำสองสาย จึงมีทศนียภาพตามธรรมชาติอันสวยงาม ตามริมฝั่งแม่น้ำจะเห็นธรรมชาติป่าไม้เขียวอยู่ตลอดปี มีโบราณสถานที่เก่าแก่แห่งหนึ่ง การก่อสร้างโบราณสถาน มีรูปแบบที่กลมกลืนกับธรรมชาติเป็นอย่างดี เมืองหลวงพระบางมีลักษณะโดดเด่นเฉพาะคือมีพุดสี ตั้งอยู่กลางตัวเมืองทำให้เมืองหลวงพระบางดูโดดเด่น ลักษณะอีกอย่างหนึ่งคือตัวเมืองจะไม่มี อาคารสูงบดบังทศนียภาพตามธรรมชาติ มีลักษณะเป็นแบบ โบราณไม่ได้ตกแต่งปลูกอยู่บริเวณ ในเมืองมีต้นไม้เป็นจำนวนมากมีทศนียภาพทางธรรมชาติที่เหมาะสม การสร้างวัดก็สร้างได้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เวลาสร้างวัด หรืออุฎฐิพระสงฆ์มักจะสร้างเป็นลักษณะรูปทรง หลังคาไม่สูงเกินต้นไม้ที่อยู่บริเวณวัด แต่สร้างเจดีย์ให้โดดเด่นกว่าสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น เพราะอยากให้ผู้คนได้มองเห็นจากระยะไกลสร้างให้ตัดกับธรรมชาติเพื่อให้โดดเด่น โดยใช้วัสดุ ที่สร้างขึ้นในประเทศแต่มีบางวัดเป็นวัดใหม่เช่นวัดแสนมีการนำเอากระเบื้องดินเผาจากประเทศ ไทยมามุงหลังคาวิหารเพราะกระเบื้องดินเผาที่นำไปจากประเทศไทยมีสีแดงเวลามุงหลังคาสีจะตัด กับธรรมชาติทำให้เห็นวิหารโดดเด่นกว่าสถาปัตยกรรมอื่น ๆ เพราะไม่มีกฐระเบียบเกี่ยวกับการซ่อมแซมวิหารและ โบราณสถานจึงสามารถนำกระเบื้องจากประเทศไทยไปมุงหลังคาวิหารได้

4.2.3 ประเด็นสำคัญด้านมลภาวะ

4.2.3.1 เสียงก่อนเป็นเมืองมรดกโลก

จากการศึกษาเสียงรบกวนในเขตเชิงทอังก่อนเป็นเมืองมรดกโลก ส่วนใหญ่จะเป็นเสียงจากงานบุญต่างๆ ที่จัดตามประเพณี งานบุญพระเวศ งานแต่งงานหรือบุญขึ้นบ้านใหม่ เป็นเสียงดนตรีพื้นเมืองในโอกาสวันสำคัญทางศาสนาหรือตามประเพณี เสียงเครื่องกระจายเสียงจากการประกาศข่าวเกี่ยวกับงานวัด งานบุญที่ทำกันอยู่ที่วัดปีละครั้ง ไม่มีเสียงจากรถมอเตอร์ไซด์ รถยนต์ ไม่มีเสียงของผู้คนเดินตามท้องถนน ไม่มีการเปิดเครื่องกระจายเสียงดังจนไปรบกวนผู้อื่น เพราะยังมีความเกรงใจกันอยู่บ้างถึงอย่างไรก็ตามเสียงเหล่านี้ไม่ใช่เสียงที่น่ารำคาญใจเพราะเสียงที่น่ารำคาญใจจะต้องเกิดอยู่บ่อยครั้งและเป็นประจำจนทนไม่ได้

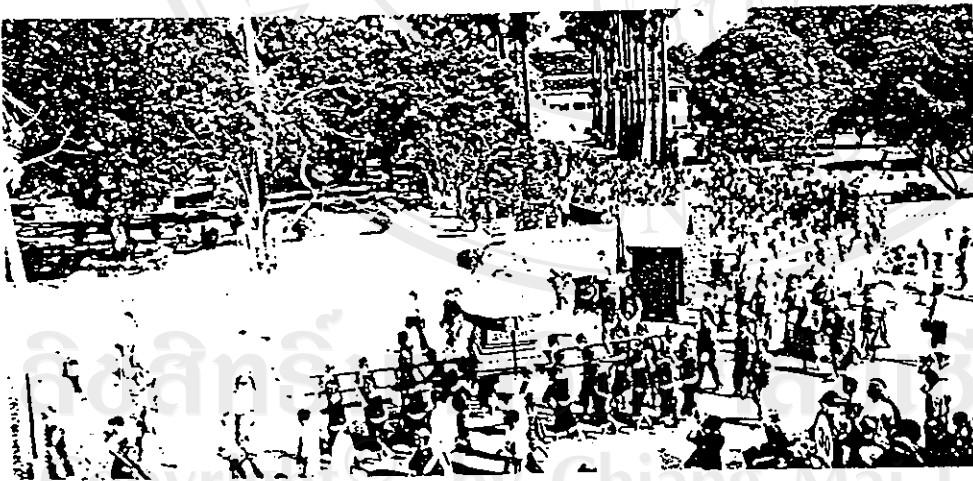
จากการสัมภาษณ์พบว่าช่วงก่อนเป็นเมืองมรดกโลกไม่มีปัจจัยอื่น ซึ่งจะทำให้เมืองหลวงพระบางมีเสียงดังผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวงพระบางโดยเฉพาะเขตเชิงทอง ดำรงชีวิตแบบเรียบง่าย การทำมาหากินเป็นการทำสวน ทำไร่การเดินทางของผู้คนมีไม่มาก เสียงเครื่องยนต์นาน ๆ ได้ยินเสียงเครื่องบินจากเวียงจันทน์สัปดาห์ละ 3-4 ครั้ง เสียงเรือที่มาจอดเมืองหลวงพระบางแต่ไม่ถึงขั้นเป็นเสียงรบกวน ก่อนหน้านั้นผู้คนที่เดินทางไปเมืองหลวงพระบาง ส่วนมากจะเป็นคนที่อยู่เมืองใกล้หลวงพระบางเดินทางไปแล้วก็กลับคนที่อยู่ในเมืองอื่นๆ จะเดินทางไปหลวงพระบางนั้นยากลำบาก ต้องออกเดินทางหลายวันทำให้ ผู้คนเข้าออกเมืองหลวงพระบางมีไม่มาก จึงไม่มีเสียงรบกวนจากผู้คนไม่มีเสียงน่ารำคาญอยู่ในเมืองหลวงพระบาง

4.2.3.2 น้ำเสียจากตัวเมืองก่อนเป็นเมืองมรดกโลก

จากการศึกษาน้ำเสียจากการใช้สอยครัวเรือน ปัญหาน้ำเสียในเมืองหลวงบางเมื่อก่อนจะปล่อยลงตามคลองน้ำในชุมชน ร่องระบายน้ำในชุมชนเป็นร่องระบายน้ำดินไม่มีร่องระบายน้ำ ที่เป็นคอนกรีต น้ำที่ไหลจากการอุปโภคและบริโภคจะไหลไปตามคลองซอยต่าง ๆ แล้วไหลลงสู่แม่น้ำ แต่ก่อนร่องระบายน้ำคูแล้วสกปรกมีขยะเต็มไปหมดทางเทศบาลยังไม่มีกฎระเบียบและการจัดการขยะลงคูคลองหรือตามแม่น้ำลำคลอง และน้ำเสียจากครัวเรือนที่ไหลลงสู่ร่องน้ำในเมืองหลวงพระบางส่วนมาก จะเป็นน้ำจากการใช้ตามครัวเรือนเป็นน้ำจากการซักล้างที่ไม่ค่อยมีการใช้ผงซักฟอกหรือน้ำยาล้างภาชนะ จึงเป็นน้ำที่ไม่สกปรก สามารถบำบัดด้วยธรรมชาติ น้ำในคูคลองไม่ค่อยมีกลิ่นเหม็น ไม่เป็นสีขุ่น ไม่มีสารเคมีเจือปนในน้ำ ปริมาณน้ำที่ไหลออกสู่ร่องระบายน้ำสาธารณะมีน้อย เนื่องจากร่องระบายน้ำเป็นร่องดินน้ำที่ไหลออกจากครัวเรือนไหลลงสู่ร่องระบายน้ำจะซึมลงสู่พื้นดินไปก่อนที่จะไหลลงแม่น้ำลำคลอง

4.2.3.3 สภาพอากาศก่อนเป็นเมืองมรดกโลก

อากาศในเมืองหลวงพระบางก่อนเป็นเมืองมรดกโลก เมื่อก่อนอากาศในเมืองหลวงพระบางดีมากไม่มีมลพิษทางอากาศเวลายามเช้าอากาศจะสดชื่น ความปกติแล้วจะอยู่ในสภาพที่ดี แต่ในฤดูร้อนช่วงเดือนมีนาคม เมษายนอากาศจะไม่ค่อยดีเพราะเป็นฤดูการเผาไร่ของชาวบ้านที่อยู่ตามบริเวณรอบเมืองหลวงพระบางในช่วงนี้ ท้องฟ้าจะมีหมอกควันกระจายทั่วเมือง ประกอบกับช่วงหน้าร้อนจะมีกลิ่นเหม็นจากห้องน้ำเก่าของประชาชนที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน เพราะว่าในช่วงนี้อากาศร้อนห้องน้ำเก่าที่เต็มจะไหลซึมลงสู่ร่องระบายน้ำแบบเก่า ซึ่งเป็นร่องระบายน้ำร่องดินจะส่งกลิ่นเหม็นไปทั่วบริเวณนั้นน้ำเสียจากห้องน้ำเก่าและน้ำจากการใช้สอยในครัวเรือนจะไหลไปรวมกันอยู่ตามคูริมนอนแล้วจะเน่าเหม็น เพราะคลองระบายน้ำขนาดใหญ่เป็นคลองแบบคันดินธรรมดา น้ำไหลไม่สะดวกบางครั้งก็ไหลไปรวมกันกลายเป็นหนองน้ำจะมีกลิ่นเหม็นในช่วงฤดูร้อน หลังจากหน้าฝนน้ำที่คั่งค้างจะไหลไปตามคลองน้ำธรรมชาติคือ คลองคันดินไหลลงสู่แม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน สำหรับกลิ่นเหม็นจากขยะมีอยู่ทั่วไปเมื่อก่อนขยะไม่ได้รับการเอาใจใส่ทำให้ชาวชุมชนและแม่ค้ำนำเอาขยะไปทิ้งลงริมแม่น้ำริมตลิ่งแม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน จะส่งกลิ่นเหม็นไปทั่วบริเวณ

ภาพที่ 4.4 พิธีแห่พระบางจากพระราชวังไปวัดใหม่เพื่อทำพิธีส่งน้ำพระบาง

สรุปโดยภาพรวมสิ่งแวดล้อมเมืองหลวงพระบางก่อนเป็นเมืองมรดกโลก

สภาพสิ่งแวดล้อมเมืองหลวงพระบางก่อนเป็นเมืองมรดกโลกเป็นเพียงเมืองเล็ก ๆ อยู่ทางภาคเหนือของลาว สถาปัตยกรรมที่แตกต่างออกไปจากเมืองอื่น มีสภาพทางสิ่งแวดล้อมที่สวยงามเป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นด้านวัฒนธรรมและความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ ด้านสังคมมีความสัมพันธ์ในครอบครัวและระบบเครือญาติ การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนหลวงพระบางเมื่อก่อนมีความรักใคร่สามัคคีกันแบบชนบทที่มีผู้คนอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะสังคมนิยมหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งเป็นสังคมแบบพึ่งตนเอง การไปมาหาสู่ระหว่างญาติพี่น้องและการพบปะสังสรรค์ของเพื่อนบ้านในเมืองหลวงพระบางเป็นการพบปะสังสรรค์ในบางโอกาสที่สำคัญทางศาสนาและงานบุญประเพณีญาติพี่น้องได้พบกันเป็นครั้งคราว และวิถีชีวิตวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวหลวงพระบางนุ่งผ้าซิ่นลาวเกล้ามวยผม ผู้ชายตัดผมรองทรงใส่เสื้อคอกลมใส่กางเกงขาสั้นและขาสั้นแล้วแต่โอกาสที่เหมาะสมชีวิตความเป็นอยู่ของคนเมื่อก่อนเป็นชีวิตแบบเรียบง่ายไม่เร่งรีบไม่มีการแข่งขันการดำรงชีวิตใช้ชีวิตแบบชาวพุทธมีความพอเพียงพออยู่พอกินแล้วก็แบ่งทำบุญใส่บาตร ทำบุญสร้างวัด ทำบุญสร้างวิหาร

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพและภูมิทัศน์ที่อยู่อาศัย ร้านค้า อาคาร การจราจร ขยะมลพิษจากป้ายสายไฟฟ้า สายโทรศัพท์ ทัศนียภาพทางธรรมชาติและโบราณสถาน คนหลวงพระบางแต่ดั้งเดิมอาศัยอยู่กับธรรมชาติการตั้งถิ่นฐานการสร้างหมู่บ้านหรือสร้างเมืองคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นหลักเมืองหลวงพระบางตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำสองสายคือ แม่น้ำโขงและแม่น้ำคานมีความอุดมสมบูรณ์ มีทรัพยากรทั้งทางบกและทางน้ำ การสร้างบ้านเรือนของชาวหลวงพระบางจะนิยมสร้างบ้านสองชั้นแล้วยกพื้นสูง อาคารในเมืองหลวงจะเป็นลักษณะของอาณานิคมฝรั่งเศส เพราะการเข้าครอบครองของประเทศฝรั่งเศส ทำให้รูปแบบของบ้านสมัยก่อนมีลักษณะเป็นแบบฝรั่งเศส

การจราจรในเมืองหลวงไม่ดีและถนนจากเวียงจันทน์ไปเมืองหลวงพระบางยังไม่ดีและถนนระหว่างเมืองหลวงพระบางกับเมืองอื่น ๆ ไม่สะดวก คนมีรายได้น้อยจึงไม่สามารถซื้อรถได้ ทำให้เมืองหลวงพระบางไม่มีปัญหาเรื่องการจราจร ในเมืองหลวงพระบางก่อนเป็นเมืองมรดกโลกไม่ได้รับการเอาใจใส่ การเก็บขยะของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเก็บขยะเฉพาะที่ตลาดไม่ได้เก็บขยะที่หมู่บ้าน ชาวบ้านจัดการเอง หึ่งตามที่สาธารณะ เหาหลังบ้าน ขยะจะเป็นพวกเศษไม้ เศษหญ้า เศษอาหารจากครัวเรือนปริมาณของขยะมีไม่มากจึงไม่สร้างปัญหาต่อชุมชน ภูมิทัศน์ ของเมืองหลวงพระบางเป็นลักษณะธรรมชาติ มีพระธาตุพูสีเป็นสัญลักษณ์ของเมืองประดับประดาไม่ว่าจะมองไปทางไหนจะเห็นวัดที่มีสีสรรสวยงามเหมือนดอกไม้ประดับเมือง

4.3 กระบวนการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมเมืองหลวงพระบางภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

กระบวนการปรับเปลี่ยนที่นำหลวงพระบางไปสู่การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก จากการวิเคราะห์ของการศึกษาค้นคว้าพบว่าปัจจัยนำเข้าสำคัญๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมดังนี้

4.3.1 ปัจจัยภายใน

4.3.1.1 ปัจจัยด้านนโยบายรัฐบาล

จากการให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่บริหารด้านการเงินห้องการมรดกโลกและเจ้าหน้าที่ดำเนินงานควบคุมดูแลเกี่ยวกับด้านการอนุรักษ์โบราณสถานได้กล่าวตรงกันว่า แม้เมืองหลวงพระบางจะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นเมืองมรดกโลกไปแล้วตั้งแต่ปี ค.ศ.1995 แต่จนกระทั่งบัดนี้(ค.ศ.2001)รัฐบาลยังไม่ได้ตั้งงบประมาณพิเศษเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานและบ้านเรือนเก่าแต่อย่างใด ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา แต่ละปีรัฐจะจัดสรรงบประมาณเพื่อบูรณะวัดสำคัญปีละหนึ่งวัดเท่านั้น แต่รัฐไม่มีงบประมาณสนับสนุนในด้านอื่นๆ ยกเว้นการจ่ายเงินเดือนบุคลากรฝ่ายลาวที่เข้าไปทำงานที่ห้องการมรดกหลวงพระบาง แต่ค่าใช้จ่ายอื่นๆ โดยเฉพาะค่าบูรณะอาคารซึ่งต้องใช้งบประมาณสูงมากไม่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลลาวแต่อย่างใด โดยมีข้ออ้างว่าที่ผ่านมายังไม่มีประสบการณ์ด้านการอนุรักษ์ จึงยังไม่ได้จัดสรรงบประมาณเพื่อการนี้เพราะประมาณการไม่ถูก ไม่ทราบว่าควรจัดสรรให้แกกิจกรรมประเภทไหนบ้าง

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางกายภาพด้านโบราณสถานเพื่อที่จะปกป้องรักษาเมืองหลวงพระบางให้เป็นเมืองมรดกโลกต่อไปอย่างยืนนานนั้น จำเป็นต้องใช้งบประมาณมากและเป็นระยะเวลาที่ยาวนานมาก เนื่องจากอาคารมรดกโลกของลาวปลูกสร้างด้วยไม้เป็นส่วนใหญ่ ปัจจุบันอยู่ในสภาพทรุดโทรมเป็นจำนวนมาก และต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน หากรัฐบาลฝรั่งเศสและรัฐบาลประเทศต่าง ๆ ที่เคยให้ความช่วยเหลือ หากต่างประเทศใดให้ความช่วยเหลือย่อมเป็นการยากที่รัฐบาลสปป.ลาวจะสามารถจัดสรรงบประมาณจำนวนมากมาใช้สำหรับเรื่องการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเช่นนี้ได้หรือไม่ เพราะในสภาพปัจจุบันลาวเสียดุลการค้าให้แก่ต่างประเทศในแต่ละปีเป็นจำนวนไม่น้อยและในภาวะที่ความยากจนยังเป็นปัญหาใหญ่ที่ต้องได้รับการแก้ไข การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม จึงไม่ใช่ประเด็นเร่งด่วน แม้ว่าเมืองมรดกโลกจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและมีรายได้เข้าประเทศปีหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนมหาศาลก็ตาม

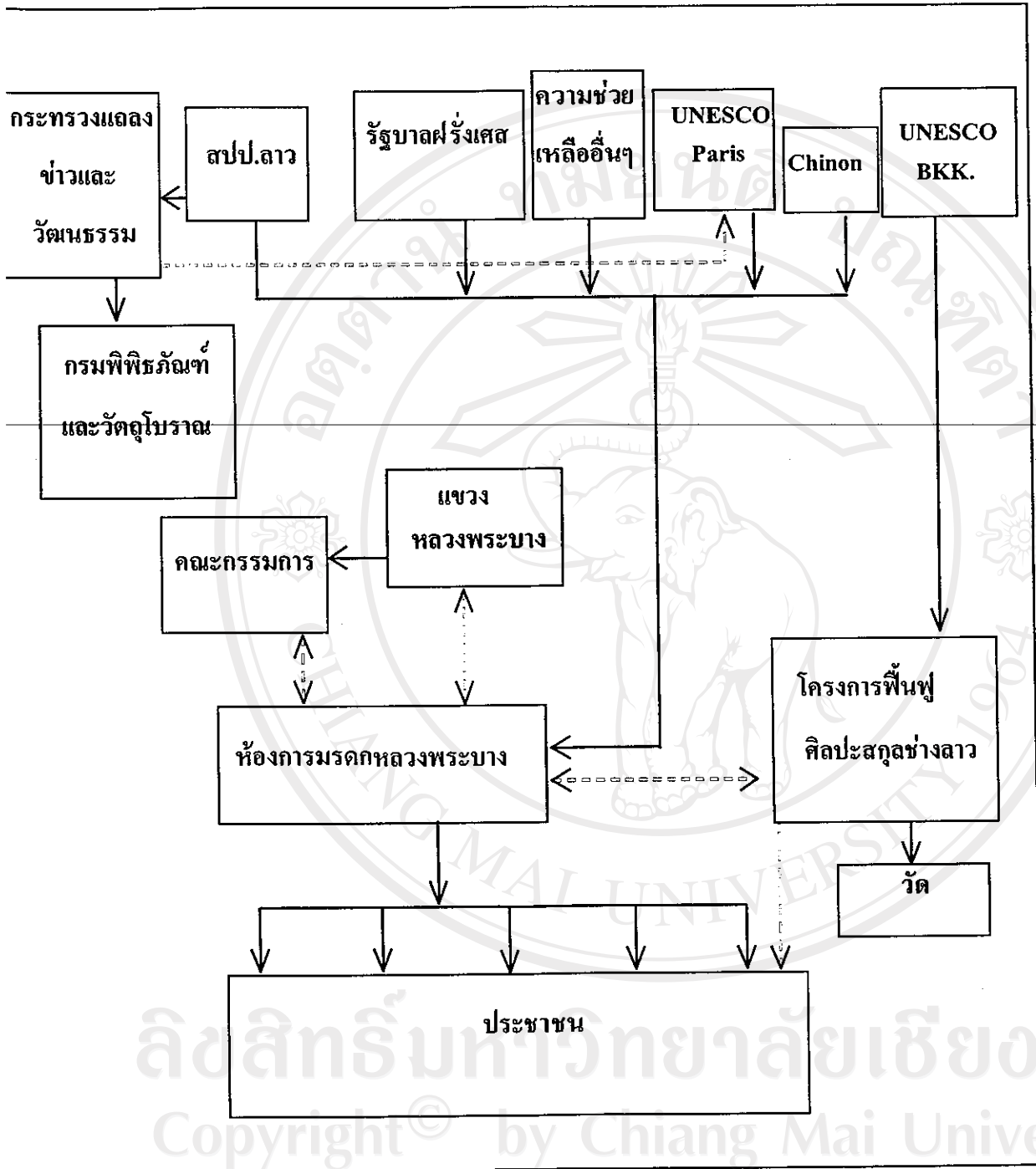
เนื่องจากการที่ สปป.ลาวเป็นที่รู้จักของประเทศต่างๆ ในยุโรปมาตั้งแต่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15 ทำให้ประเทศเหล่านั้นได้รับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับประเทศลาว โดยเฉพาะเมืองหลวงพระบางและเมืองจำปาสักอยู่บ้าง จึงทำให้ประเทศในยุโรป อาจรู้สึกผูกพันกับประเทศลาวมาตั้งแต่

ในอดีตอาจเป็นเหตุผลหนึ่งก็ได้ที่ทำให้ประเทศในยุโรปสนใจให้ความช่วยเหลือในการบูรณะและเก็บรักษาเมืองหลวงพระบางให้เป็นเมืองมรดกโลก โดยเฉพาะประเทศฝรั่งเศส ซึ่งผูกพันกับประเทศลาวในฐานะเป็นประเทศในอาณานิคมของฝรั่งเศส และในฐานะที่ฝรั่งเศสเป็นประเทศที่มีความโดดเด่นและน่าสนใจด้านศิลปวัฒนธรรม จึงได้ให้งบประมาณและความช่วยเหลือด้านวิชาการจำนวนมากในการอนุรักษ์เมืองหลวงพระบาง แต่อย่างไรก็ตามความช่วยเหลือจากต่างประเทศอาจดำรงอยู่ระยะหนึ่ง แต่คงจะไม่สามารถช่วยเหลือในระยะยาวนานตลอดต่อไป ในการอนุรักษ์มรดกโลกหลวงพระบางจำเป็นต้องหาแหล่งทุนสนับสนุนจากแหล่งอื่นเช่น งบประมาณของเอกชน ตลอดจนงบประมาณขององค์กรธุรกิจตัวเอง แต่ก็ยังไม่มีแนวโน้มที่ดีนัก เนื่องจากเศรษฐกิจของลาวยังไม่กระเตื้อง

ดังนั้นผู้บริหารจัดการโครงการเมืองมรดกโลก จึงจำเป็นต้องพยายามหารายได้เข้ามาเกื้อหนุนโครงการเช่นการจัดเก็บค่าเข้าชมอาคารมรดกโลกที่เป็นของรัฐ การเก็บภาษีจากนักท่องเที่ยว ได้จากการเปิดรับบริจาคเงิน การขายของที่ระลึกโครงการ การขอส่วนแบ่งจากภาษีน้ำมันหรือภาษีสรรพากร ฯลฯ เพื่อให้การบริหารจัดการเมืองมรดกโลกหลวงพระบางสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างยั่งยืน

4.3.1.2 ปัจจัยด้านหน่วยงานรัฐและองค์การบริหารจัดการเมืองหลวงพระบาง

ด้านการบริหารจัดการแขวงหลวงพระบาง ตำแหน่งเจ้าแขวง ซึ่งได้รับการแต่งตั้งและโยกย้ายมาจากรัฐบาลส่วนกลาง โดยคำสั่งของนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่ปกครองแขวง โดยรับนโยบายมาจากรัฐบาลกลางภายใต้การควบคุมจากเจ้าแขวง ซึ่งเป็นประธานองค์การพัฒนาและบริหารตัวเมือง(อพบต.) ทำหน้าที่คล้ายเทศบาล คำสั่งการบริหารตัวเมืองจะส่งต่อมายังรองประธานองค์การพัฒนาและบริหารตัวเมือง การบริหารงานนี้แบ่งออกเป็น 4 แผนก ใหญ่คือ ห้องการบริหารแผนกการเงิน ห้องการจัดตั้งปฏิบัติ โครงการห้องการคุ้มครองบริหารตัวเมืองและห้องการเทคนิคและออกแบบห้องการที่ดูแลแต่ละเรื่องก็มีหน่วยงานในความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นงานปกติของเทศบาลทั่วไป คือดูแลเกี่ยวกับรักษาความสะอาดและด้านโครงสร้างพื้นฐานเช่น การเก็บขยะ ด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม ด้านสวนสาธารณะ ด้านการซ่อมและสร้างถนน โดยมีหน่วยงานตรวจตราการก่อสร้างปลูกสร้าง หน่วยงานคุ้มครองการปลูกสร้าง แต่ไม่มีแผนกที่ดูแลเกี่ยวกับการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรงการจัดตั้งองค์การพัฒนาและบริหารตัวเมืองนี้เพิ่งเริ่มต้นเมื่อเดือนตุลาคมปีค.ศ.1997 โดยทำหน้าที่การให้บริการท้องถิ่นงานเทศบาล ความสัมพันธ์ของเจ้าแขวงกับเจ้าเมืองแต่ละเมืองนั้นเป็นความสัมพันธ์ในแนวดิ่งในระดับเมืองมีคณะกรรมการบริหารงานภายในพรรคระดับเมือง 4 องค์กรภายใต้การกำกับดูแลของเจ้าเมืองได้แก่ห้องว่าการเมือง คณะจัดตั้ง คณะตรวจตรา คณะกรรมการข้อมูลและฝึกอบรมและองค์การจัดตั้งมหาชน

ที่มา: โครงการศึกษาขบวนการผังเมืองในการอนุรักษ์หลวงพระบางให้เป็นเมืองมรดกโลกค.ศ 2001

แผนภูมิที่ 2 การบริหารจัดการห้องการมรดกโลก

การบริหารระดับเล็กที่สุดคือระดับบ้าน(หมู่บ้าน) โดยมีนายบ้านเป็นผู้ปกครองลูกบ้าน มีคณะกรรมการประจำบ้าน 3 คณะ คือ คณะกรรมการป้องกันความสงบ คณะกรรมการวัฒนธรรม สังคม และคณะกรรมการเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสายบังคับบัญชาโดยตรงอยู่ภายใต้บังคับบัญชา ในส่วนของนายบ้าน นอกจากนี้ในระดับบ้าน ซึ่งเป็นหน่วยงานปกครองท้องถิ่น ระดับที่เล็กที่สุดนายบ้านต้องประสานงานกับหน่วยงานพรรคการเมืองขั้นพื้นฐานในการดูแลประชาชน ซึ่งจะได้รับคำสั่งและนโยบายต่าง ๆ ผ่านนายบ้าน โดยลูกบ้านเลือกตั้งขึ้นมาเป็นนายบ้านทำหน้าที่ประสานงานและเชื่อมโยงกับคณะกรรมการพรรคเมือง(ระดับเมือง) ซึ่งประกอบด้วยองค์กรและคณะกรรมการต่าง ๆ รวม 8 ชุด ได้แก่ สำนักงานเจ้าเมือง คณะกรรมการองค์กร คณะกรรมการควบคุม คณะกรรมการแถลงข่าวและฝึกอบรม คณะกรรมการชาวหนุ่ม สหพันธ์แม่หญิงลาว สหพันธ์การค้า

4.3.1.3 ปัจจัยด้านบุคลากรทางการเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง

บุคลากรทางการเมืองมรดกโลก เป็นปัจจัยสำคัญของการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและภูมิทัศน์เมืองหลวงพระบางภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก ซึ่งขึ้นอยู่กับการมีบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ด้านการอนุรักษ์เมืองและการอนุรักษ์อาคาร และข้อสำคัญคือมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่อประโยชน์ของเมืองหลวงพระบาง โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เพราะหากบุคลากรระดับสูงเข้าใจกระบวนการอนุรักษ์ และเข้าใจบริบทของสังคมหลวงพระบางอย่างแท้จริงแล้วสามารถติดต่อเรื่องงบประมาณและขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศและองค์กรต่าง ๆ รวมทั้งคิดหาเงินมาค้ำจุนทางการเมืองมรดกโลก ขณะเดียวกันก็รู้จักวิธีผ่อนปรนเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ให้สอดคล้องกับสถานะทางเศรษฐกิจของเจ้าของบ้านเรือนมรดกทั้งหลาย

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รายหนึ่งได้กล่าวว่า ในช่วงเริ่มต้นทางการเมืองมรดกโลก ก่อนที่จะมีการนำเสนอให้พิจารณาหลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลก มีสถาปนิกจำนวนหนึ่งที่ได้ทำงานสำรวจมาตั้งแต่เมื่อทางการเมืองมรดกโลกเพิ่งเริ่มต้น และรู้จักเจ้าของเรือนมรดกทั้งหลาย นอกจากนั้นยังได้รับการฝึกฝนและไปดูงานที่เมือง Chinon ซึ่งเป็นบ้านพี่เมืองน้องกับเมืองหลวงพระบาง จนมีความรู้ความชำนาญในแง่การอนุรักษ์พอสมควร โดยองค์การยูเนสโกหวังว่า ในที่สุดแล้วจะถอนผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศ ซึ่งมีค่าตอบแทนสูงมากออกไปให้คนท้องถิ่น ดูแลแทน แต่ผลปรากฏว่าบุคลากรที่ได้รับการฝึกฝนจนชำนาญเหล่านี้กลับถูกให้ออกจากงาน หรือบางคนลาออกเองเพราะปัญหาความไม่ลงรอยของการบริหารจัดการภายในของทางการเมืองมรดกหลวงพระบางในปัจจุบันเจ้าหน้าที่ฝ่ายสถาปัตยกรรมที่เหลือนั้นเป็นบัณฑิตจบใหม่ที่ยังขาดประสบการณ์ด้านการอนุรักษ์ และคนที่รับเข้าทำงานใหม่บางคนเป็นวิศวกรด้านชลประทาน ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ จึงไม่มีความรู้เกี่ยวกับด้านการอนุรักษ์เลย จึงเหมือนกับว่าทางการเมืองมรดกโลก

อนุรักษ์หลวงพระบางให้เป็นเมืองมรดกโลกนี้ถอยมาเริ่มต้นนับหนึ่งใหม่ แทนที่จะก้าวเดินต่อไป จากจุดเดิม ซึ่งจากการสัมภาษณ์บุคคลหลายฝ่ายปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นความขัดแย้งของปัจเจกบุคคล ผู้บริหารห้องการเมืองมรดกโลก

องค์การบริหารจัดการ “ห้องการมรดกโลก” ได้มีความพยายามรักษาเอกลักษณ์ของ ความเป็นเมืองหลวงพระบางตามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเอาไว้ให้มากที่สุด จึงกลายเป็นมุมมองที่สำคัญ ของการเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางวัฒนธรรมอย่างที่รัฐบาลสปป.ลาวคาดหวัง และเพื่อสร้าง ปราบการป้องกันการปะทะกับวัฒนธรรมอื่นที่ติดมากับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ตัวอย่างเช่น รัฐได้ ใช้ลักษณะทางกายภาพของสถานที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมในงานบุญประเพณีและงานบุญที่เกี่ยวข้อง กับวัด รัฐได้ควบคุมการแต่งกายของคนหลวงพระบาง โดยเฉพาะกับผู้หญิงที่จะต้องนุ่งขึ้นไป งานวัดไม่เช่นนั้นจะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมงาน จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐท่านหนึ่ง มีความคิดเห็นว่าเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีสิ่งแรกที่ควรคำนึงถึงก็คือ เรื่องของการแต่งกาย โดยเจ้าหน้าที่รัฐได้กล่าวถึงเอกลักษณ์การเกล้าผมมวยของผู้หญิงลาวในปัจจุบันผู้ที่อาศัยในตัวเมือง จะไม่ค่อยปรากฏให้เห็น ส่วนคนรุ่นหนุ่มคนรุ่นสาวมักนิยมนุ่งกางเกงมากกว่าการนุ่งซิ่น เป็นผล อันสืบเนื่องมาจากการขยายตัวทางเทคโนโลยีและระบบการสื่อสารที่ไปได้ทั่วถึงกัน จึงส่งผลต่อ การปฏิบัติตนของคนหนุ่มสาวรูปแบบสมัยใหม่ ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่ากระบวนการปรับเปลี่ยน ได้เริ่มเกิดขึ้นกับวัฒนธรรมของลาวภายหลังการประกาศเมืองหลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลก อย่างเห็นได้ชัด

4.3.1.4 ปัจจัยด้านบุคลากรหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากต้องอาศัยบุคลากรที่บริหารจัดการและดำเนินการในห้องการมรดก หลวงพระบางแล้ว ในขั้นตอนการอนุรักษ์เมืองและอนุรักษ์อาคารก็ต้องการผู้ที่มีความรู้ทางด้านช่าง ฝีมือในการบูรณะและสร้างสรรค์งานที่สอดคล้องกับกระบวนการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกหลวงพระ บางและสามารถทำงานอนุรักษ์ได้ตามมาตรฐานของงานด้านการอนุรักษ์ในประเด็นเรื่องการขาด แคลนบุคลากรด้านช่างฝีมือนี้ องค์การยูเนสโกภูมิภาค ซึ่งสำนักงานอยู่ในกรุงเทพฯ ได้มาจัดตั้งห้อง การเมืองมรดกโลกฝึกอบรมพระสงฆ์และสามเณรที่วัดเชียงม่วน โดยเชิญครูที่สอนศิลปะจากโรง เรียนและวิทยาลัยมาเป็นวิทยากร เพื่อฝึกฝนให้พระเณรเหล่านั้นมีความรู้ ในเชิงช่าง เพื่อจะได้มามี บทบาทก่อสร้างและซ่อมแซมอาคารแบบเก่า ห้องการเมืองมรดกโลกนี้มีเจ้าหน้าที่จากยูเนสโก ซึ่งเป็นสถาปนิกชาวสโลวีเนียมาดูแล มีการเปิดสอนทั้งด้านศิลปะ เช่นการหัดปั้นพระพุทธรูป หัดเขียนลายเส้นจิตรกรรมฝาผนัง การลงรักปิดทองการหล่อพระพุทธรูปด้วยโลหะ การปั้นช่อฟ้า ใบระกา และการสอนเทคนิคการก่อสร้าง เช่น วิธีผสมปูนแบบโบราณ วิธีทำฝาดอกสี่ซึ่งเป็นไม้ไผ่

สถานข้างใน ด้านนอกจับด้วยปูนหมักแบบโบราณ งานทั้งหมดนี้ต้องอาศัยความชำนาญและความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

แม้ว่าองค์การยูเนสโกจะได้เตรียมความพร้อมสำหรับในส่วนของช่างฝีมือแล้ว แต่ยังไม่ได้ให้ความรู้ความเข้าใจแก่เจ้าของเรือนมรดกและภาคส่วนอื่นๆ โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้เรือนมรดกและพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งหากว่ามีการให้ความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนเห็นคุณค่าเกี่ยวกับการอนุรักษ์มากขึ้นก็จะทำให้มีคนที่สนใจที่จะมาฝึกฝนเป็นช่างฝีมือ นอกเหนือจากกลุ่มพระและเณร นอกจากนี้ก็จะทำให้อาคารบ้านเรือนต่างๆ ที่ปลูกสร้างภายหลังไม่ละเมิดกฎเกณฑ์ด้านการอนุรักษ์และทุกอย่างเป็นไปเพราะการเห็นดีเห็นงามในการอนุรักษ์ บ้านเรือนของพวกเขาได้มากขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังกล่าวนี้เป็นปัจจัยและเงื่อนไขที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมเมืองหลวงพระบางภายหลังการประกาศเป็นเมืองมรดกโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้มีผลกระทบต่อผู้คนที่อยู่อาศัยภายในเมืองหลวงพระบาง ซึ่งจัดเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นเมืองมรดกโลก

ในช่วงเวลาตั้งแต่เมืองหลวงพระบางประกาศเป็นเมืองมรดกโลกในปี ค.ศ. 1998 จนถึงปัจจุบัน ปี ค.ศ. 2004 กระบวนการปรับเปลี่ยนทางสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวเมืองหลวงพระบางได้เกิดการปรับเปลี่ยนไปตามกระแสทางสังคมการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ปัจจัยจากภายนอกเป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของหลวงพระบาง ซึ่งเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาในลักษณะเป็นการเลียนแบบวัฒนธรรมอื่นของชาวเมืองหลวงพระบางนั้นเป็นเพียงปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมเพราะเห็นว่าสิ่งใหม่ จึงลองทำดู หรือคิดว่าการทำเลียนแบบวัฒนธรรมอื่นนั้นเป็นการสร้างระดับชนชั้นทางสังคมใหม่ แต่กลับมองว่าวัฒนธรรมของตนเองล้ำหลังด้อยคุณค่า ความคิดแบบนี้มักจะเกิดขึ้นกับกลุ่มคนที่ต้องการสร้างภาพตัวเองให้ได้รับการยอมรับทางสังคมใหม่เพราะว่าตนเองมีความเหมือนกับคนต่างชาติ แม้แต่การแต่งกายของวัยรุ่นสาวในเมืองหลวงพระบางก็เป็นเพียงการเลียนแบบจากนักท่องเที่ยวนำไปสู่กระบวนการรับรู้ การเรียนรู้ การลองผิดลองถูก และการนำไปลองปฏิบัติเท่านั้นเอง

นอกจากนั้นแล้วสภาวะความผันผวนด้านสังคม เศรษฐกิจ คือสิ่งที่เป็นกรอบกำหนดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ที่มีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับผู้ที่เดินทางมาจากดินแดนอื่น ไม่ว่าจะเป็นชาวต่างประเทศในแถบทวีปยุโรป ซึ่งส่วนใหญ่เดินทางมาจากประเทศฝรั่งเศสและประเทศแถบเอเชียเช่นญี่ปุ่น เกาหลี สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ตลอดจนจนประเทศเพื่อนบ้านที่พรมแดนใกล้ชิดอันได้แก่ ประเทศจีน ประเทศเวียดนาม และประเทศไทย ที่ต่างก็เคยเข้ามาเชื่อมความสัมพันธ์ทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการขยายอิทธิพลของภาคธุรกิจการค้าของชาวต่างประเทศที่ได้ทะยอยกันเข้ามาในลักษณะของการมีผลประโยชน์ร่วมกับชาวเมืองหลวงพระบาง เพราะว่าเมืองหลวงพระบางมีความต้องการสินค้าในด้านอุปโภคบริโภคแก่นักท่องเที่ยวอย่างมาก

และมีความต้องการอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องจักร พัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ประกอบกับ นักลงทุนชาวต่างประเทศก็มีความต้องการด้านวัตถุดิบ ขยายอิทธิพลทางการค้า ทั้งทางตรงและ ทางอ้อม ตลอดจนความต้องการผลประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยว อันเป็นเหตุผลสำคัญต่อการ เป็นเมืองมรดกโลกของเมืองหลวงพระบาง เพราะการที่เมืองหลวงพระบางเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน และยังคงติดตรึงอยู่ในความทรงจำ เฉพาะนักเดินทางชาวตะวันตกที่ได้ถ่ายทอด ไว้ในบันทึกอันมีค่าของพวกเขา ซึ่งตรงกับหลักเกณฑ์หลายข้อของอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครอง มรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติของยูเนสโก ดังนั้นเมืองหลวงพระบางจึงเป็นเมือง มรดกโลกที่อยู่ในความสนใจของนักท่องเที่ยวทั่วโลก

4.3.1.5 ปัจจัยด้านกฎระเบียบการก่อสร้างและวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้าง

วัสดุก่อสร้างที่สำคัญในการอนุรักษ์เมืองหลวงพระบางคือกระเบื้องดินขอ สำหรับมุงหลังคาซึ่งเป็นวัสดุพื้นถิ่นที่ไม่ได้รับความนิยมใช้มุงหลังคามานานแล้ว เนื่องจากต้องใช้ ช่างก่อสร้างที่มีความชำนาญในการมุง ต้องเสียไม้ระแนงในการทำโครงสร้างมาก และอาจแตกเสียหายง่ายหากมีลมแรงพัดย้อนขึ้นหลังคาเมื่อกระเบื้องมุงหลังคาแบบลอนคู่และลอนเดี่ยวแพร่หลาย เข้ามาทำให้ราคาค่าก่อสร้างโดยรวมถูกลงและเวลาที่ใช้ในการก่อสร้างสั้นกว่า จึงได้รับความนิยม อย่างแพร่หลาย เป็นเหตุให้การผลิตดินขอลดลง จนทำให้ผู้ผลิตบางรายหันไปประกอบอาชีพอื่น เมื่อต้องบูรณะอาคารแบบเก่าจำนวนมาก จึงทำให้กระเบื้องดินขอขาดแคลน ผู้ผลิตไม่สามารถผลิต ได้พอต่อความต้องการในการอนุรักษ์อาคาร โบราณทั้งหลาย นอกจากนี้วิธีการผลิตที่ล้ำสมัย ไม่มี การนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตทำให้ไม่สามารถผลิตให้ได้ ปริมาณตามความต้องการ เพราะมีการบิดงอไม่ได้มาตรฐานจำนวนมากในแต่ละเตาที่เผาในเรื่องนี้ องค์การยูเนสโก ได้ให้ผู้ผลิตดินขอในหลวงพระบางไปศึกษาและดูงานที่เวียดนามเพื่อจะได้สามารถ เพิ่มความสามารถในการผลิตให้ทันต่อความต้องการของการอนุรักษ์อาคาร ทั้งในส่วนที่เป็นอาคาร ในวัดและบ้านเรือนประชาชน

นอกจากกระเบื้องดินขอแล้ว ไม้ ก็เป็นวัสดุก่อสร้างอีกอย่างที่สำคัญต่อการ อนุรักษ์เมืองหลวงพระบางเพราะเรือนมรดกส่วนใหญ่สร้างด้วยไม้ แต่จนบัดนี้รัฐยังไม่มึนโยบายที่ จะทำให้เจ้าของเรือนมรดกสามารถหาซื้อไม้ได้ในราคาถูก เพื่อนำมาซ่อมแซมต่ออายุให้เรือนมรดก ดำรงอยู่อย่างยั่งยืนได้ ดังนั้นจึงมีแนวโน้มที่เจ้าของเรือนมรดกจะแสวงหาวัสดุอื่นที่มีราคาถูกกว่า ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นจริง รูปทรงอาคารคงจะเปลี่ยนไปจากเดิม และเรือนมรดกก็จะไม่ใช่เรือนแบบ ดั้งเดิมอีกต่อไปคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์และความงามอย่างดั้งเดิมก็จะค่อยลดลง

5

เสนอผ่านเอกสารคำร้องนำ
การปลูกสร้างมายังประธาน

ประธานออกใบอนุญาต
ปลูกสร้าง หรือประกอบ
ความเห็น

กรณีถูกต้อง

4

ส่งเอกสารคำร้องและ
ตรวจตราภาวะเรียบร้อย โดยผ่าน
หน่วยงานคุ้มครองการก่อสร้าง

4.1 กรณีไม่ถูกต้อง

ต้องส่งคืน

ส่งเอกสารมายังห้องการแถลงข่าวฯ
ผังเมือง แผนก คมนาคม ขนส่ง
ไปรษณีย์ และก่อสร้าง

3

ใช้เวลา
ทั้งหมด
45 วัน

2

แบบสถาปัตยกรรมไม่ถูกต้อง
ส่งคืนเพื่อตัดแก้

1

7

ตรวจตราแบบสถาปัตยกรรม
โดยวิชาการห้องการมรดก
แผนกแถลงข่าวและวัฒนธรรม

ยื่นคำร้องเพื่อ
จากการเคหะผังเมือง
ขออนุญาตปลูกสร้าง

ยื่นคำร้อง เพื่อ
ขออนุญาตปลูกสร้าง
จากห้องการมรดก

วิชาการจากผังเมือง
คุ้มครองการปลูกสร้าง
และตรวจตราความถูกต้อง

ที่มา: โครงการศึกษาขบวนการผังเมืองในการอนุรักษ์หลวงพระบางให้เป็นเมืองมรดกโลกค.ศ 2001

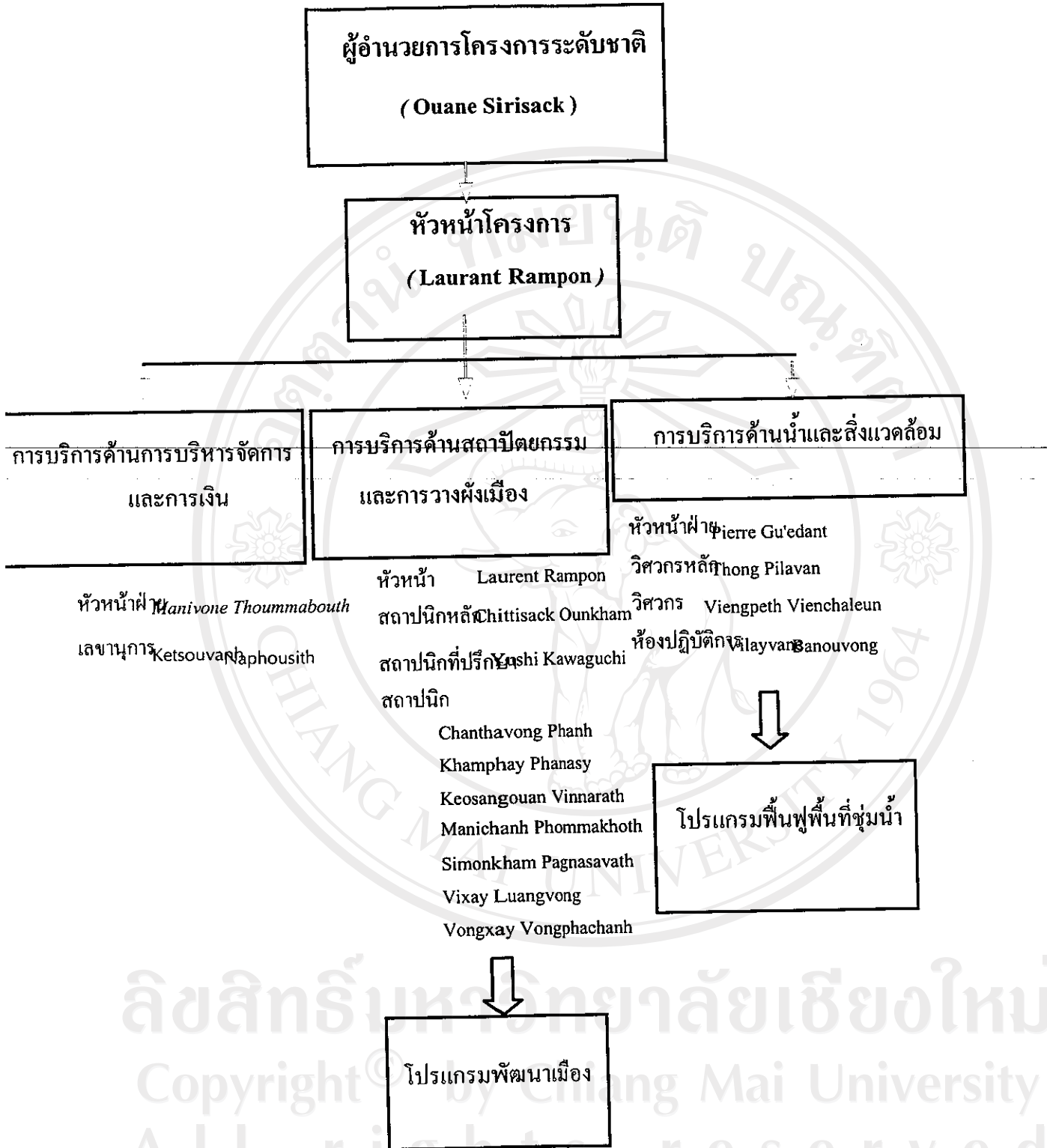
แผนภูมิที่ 3 แสดงขั้นตอนของการพิจารณาและตัดสินใจอนุญาตให้ดำเนินการปลูกสร้าง

4.3.1.6 ปัจจัยด้านการดำเนินงานและความโปร่งใสของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

จากการสัมภาษณ์ผู้นำอาวุโสรายหนึ่งเกี่ยวกับการดำเนินงานของห้องการมรดกโลกกล่าวว่า การดำเนินงานของห้องการมรดกโลกบางค่อนข้างที่จะเป็นเอกเทศ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติ กล่าวคือหลังจากรัฐบาลสปป.ลาวเซ็นสัญญารับความช่วยเหลือจากรัฐบาลต่างประเทศและองค์กรต่างประเทศอื่นๆ แล้ว เมื่องบประมาณช่วยเหลือจากต่างประเทศ ส่งมาถึงปรากฏว่าได้มีการส่งมอบงบประมาณโดยตรงไปยังห้องการมรดกหลวงพระบางซึ่งในความเป็นจริงหน่วยงานนี้ต้องขึ้นตรงต่อเจ้าแขวง แต่กลายเป็นว่าทำงานประสานกับแขวงหลวงพระบางอย่างหลวมๆ ไม่ใช่เป็นการตรวจสอบการทำงานในระดับสายการสั่งการ โดยตรง

ดังนั้นการดำเนินงานของห้องการมรดกโลกหลวงพระบางจึงค่อนข้างเป็นเอกเทศ ซึ่งโดยหลักการน่าจะดีเพราะมีความคล่องตัวสูง แต่ปรากฏว่าองค์กรที่ขาดการควบคุมทำให้มีเสียงครหาเรื่องความโปร่งใสของห้องการมรดกโลกมากมาย เช่น กรณีห้องการมรดกหลวงพระบางลงข่าวในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นว่า ได้งบประมาณสนับสนุนจะช่วยเหลือแบบให้เปล่าแก่อาคารมรดกโลกที่ทรุดโทรมและต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนจำนวน 30 หลัง จำนวนเงิน 200,000 ดอลลาร์ มีประชาชนเจ้าของเรือนมรดกแจ้งความจำนงมาเป็นจำนวนมากแต่เจ้าแขวงเห็นว่าหากมีการช่วยเหลือแบบให้เปล่าทั้งหมดในตอนนี้ต่อไปภายหลังจากไม่ได้รับความช่วยเหลืออีก ผู้ที่ไม่ได้รับความช่วยเหลืออาจจะไม่พอใจ เมื่อเรื่องถูกระงับทั้งที่ประชาสัมพันธ์ไปแล้ว ในที่สุดจึงมีผลออกมาว่าห้องการมรดกจะให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าเฉพาะกระเบื้องดินขอมูงหลังคาอย่างเดียวส่วนเรื่องไม้โครงสร้างและวัสดุอื่นๆ ทางกรมจะคิดให้การช่วยเหลือ ซึ่งการตัดสินใจครั้งนี้สร้างความไม่พอใจเป็นอย่างมากแก่เจ้าของเรือนมรดก และไม่มีใครขอรับความช่วยเหลือ ในที่สุดมีการไต่ถ้อยของให้เจ้าของเรือนมรดกแต่ละหลังเซ็นใบรับวัสดุ โดยทางห้องการมรดกอ้างเหตุผลว่าหากไม่รับความช่วยเหลือนี้งบประมาณก็จะถูกดึงไปจากประเทศ ประชาชนจึงยอมเซ็นเอกสารรับความช่วยเหลือแต่ในความเป็นจริงยังไม่มีใครยอมไปรับกระเบื้องซ่อมแซมอาคาร

จากการสัมภาษณ์เจ้าของเรือนมรดก โลกรฐานะดีผู้หนึ่งกล่าวว่า “คนได้รับความช่วยเหลือจากห้องการมรดกในการซ่อมแซมโครงหลังคารวมทั้ง ดินขอ ไม้และวัสดุอื่น ๆ ทำให้เกิดคำถามว่าหากเป็นเช่นนั้นจริงน่าจะมีปัญหาในกระบวนการคัดสรรว่าผู้ใดน่าจะได้รับความช่วยเหลือจากทางการเพราะมีเจ้าของเรือนมรดกจำนวนมากที่ไม่อยู่ในฐานะที่จะช่วยเหลือตัวเองได้ในเรื่องการซ่อมแซมอาคาร แต่กลับไม่ได้รับความช่วยเหลือ นี่อาจจะเป็นที่มาของคำถามต่อความโปร่งใสในการทำงานของห้องการมรดก” สำหรับความไม่โปร่งใสของการบริหารจัดการของห้องการมรดกโลกหลวงพระบางทำให้มีการรายงานกรณีที่ประชาชนละเมิดกฎเกณฑ์การควบคุม

ที่มา: โครงการศึกษาขบวนการผังเมืองในการอนุรักษ์หลวงพระบางให้เป็นเมืองมรดกโลก ค.ศ. 2001

แผนภูมิที่ 4 แสดงการบริหารจัดการห้องการมรดกโลก

การก่อสร้างในเขตอนุรักษ์ ไปยังองค์การยูเนสโกที่กรุงปารีสเพื่อชี้ว่าเป็นความบกพร่องของฝ่ายสถาปัตยกรรมที่ไม่สามารถควบคุมดูแลการอนุรักษ์อาคารให้มีประสิทธิภาพต่อกรณีนี้เจ้าหน้าที่ฝ่ายสถาปัตยกรรมมีความคิดเห็นว่าการละเมิดกฎเกณฑ์หลายกรณีเป็นเรื่องที่อนุโลมได้ เนื่องจากเป็นการรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือเป็นการทำไปเพื่อความอยู่รอดเนื่องจากขาดทุนทรัพย์ เช่นการใช้สังกะสีมุงหลังคาแทนกระเบื้องดินขอเพราะฝนรั่วจนซ่อมแซมไม่ไหว หรือการก่ออิฐบางจุด ซึ่งไม่กระทบต่อภาพรวมของการอนุรักษ์อาคารและเมื่อถามนักจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องเห็นว่าการรายงานจำนวนกรณีที่ละเมิดกฎเกณฑ์เป็นที่มาของ“การเตือน”จากองค์การยูเนสโกว่าหากไม่มีการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่วางไว้ หากมีผู้ละเมิดกฎเกณฑ์การอนุรักษ์เป็นจำนวนมาก เช่นนี้องค์การยูเนสโกอาจถอดถอนสถานภาพเมืองมรดกโลก ไปจากหลวงพระบางในอนาคต

4.3.1.7 ปัจจัยด้านความพร้อมของประชาชนและการมีส่วนร่วม

ประชาชนเมืองหลวงพระบางมีบทบาทสำคัญในการเก็บรักษาหลวงพระบางให้เป็นเมืองมรดกโลก แต่เนื่องจากการริเริ่มที่จะเก็บรักษาหลวงพระบางให้เป็นเมืองมรดกโลกมิได้ริเริ่มมาจากความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น แต่เป็นการริเริ่มมาจากรัฐบาลกลางโดยได้รับแรงกระตุ้นจากภายนอก ประชาชนเป็นกลุ่มสุดท้ายที่ได้รับการชี้แจงให้เห็นประโยชน์ของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการเก็บรักษาเมืองให้เป็นมรดกโลก ดังนั้นพลังในการเก็บรักษาเมืองให้เป็นเมืองมรดกโลกอย่างยั่งยืน จึงไม่เข้มข้นมากเมื่อเทียบกับเมืองมรดกโลกอื่นที่ชาวเมืองอาจจะเป็นผู้ริเริ่มและผลักดันให้เมืองของเขาได้รับการเก็บรักษาจนเป็นเมืองมรดกโลก นอกจากนี้ การที่ประชาชนชาวหลวงพระบางได้รับอิทธิพลทางความคิดและค่านิยมสมัยใหม่ของโลกตะวันตกผ่านสื่อมวลชนไทยโดยเฉพาะรายการโทรทัศน์และวิทยุ ซึ่งมีสินค้าต่าง ๆ ที่ไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตถูกโฆษณาผ่านสื่อเหล่านั้น เป็นแรงจูงใจให้คนหลวงพระบางอยากเปลี่ยนวิถีชีวิตที่ตนเคยมีเป็นวิถีชีวิตที่ใกล้เคียงกับโลกตะวันตกมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นการแต่งกายการกินการอยู่และรูปทรงของอาคารบ้านเรือนซึ่งล้วนส่งผลเสียต่อการเก็บรักษาเมืองมรดกโลกทั้งสิ้น

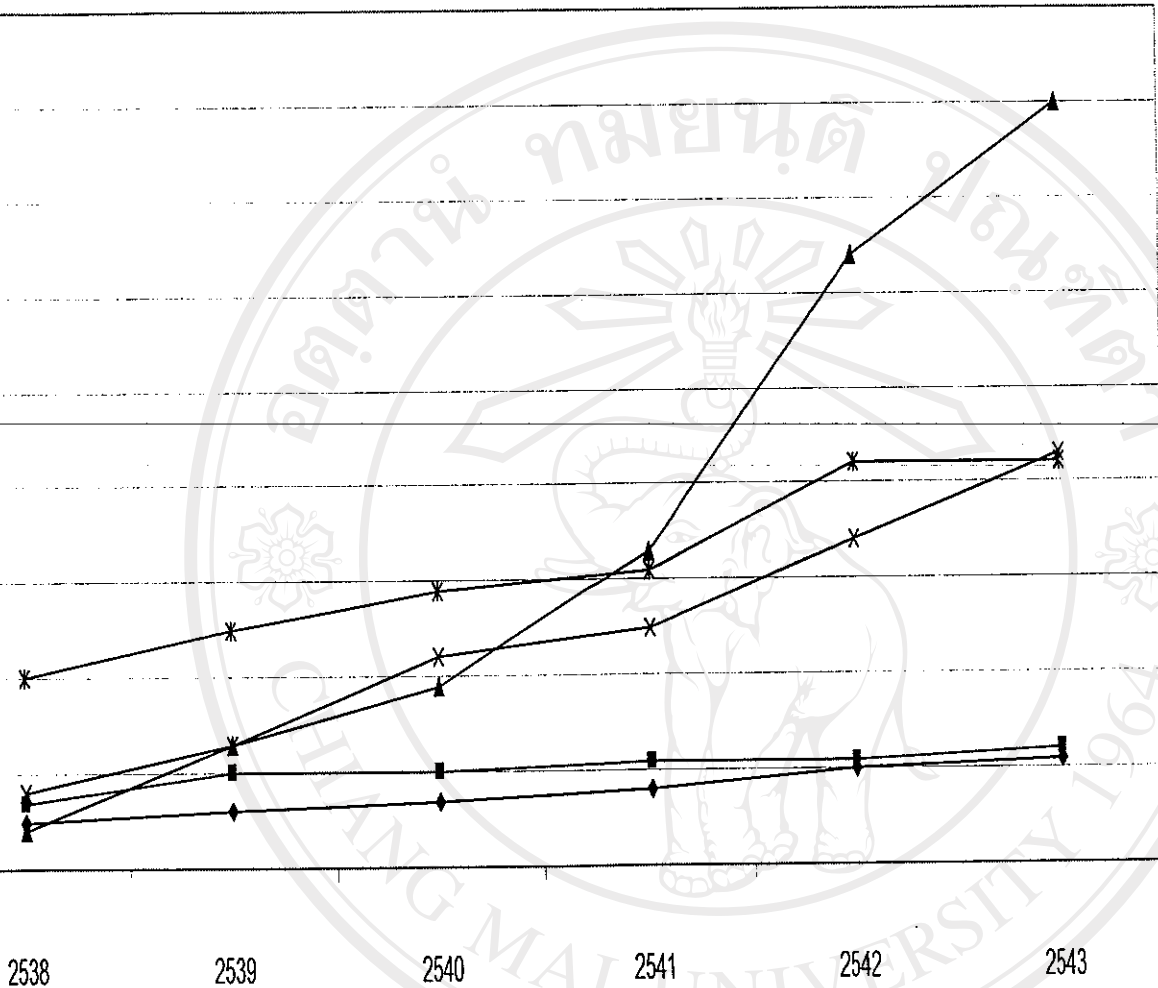
4.3.1.8 ปัจจัยด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ปัจจัยการปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นในหลวงพระบางหลังจากการประกาศเป็นเมืองมรดกโลกคือ ความพยายามเอาใจนักท่องเที่ยวต่างประเทศจนเกินเหตุ ซึ่งปัญหานี้แม้ว่าหลวงพระบางเป็นเพียงสถานที่ท่องเที่ยวไม่ใช่เมืองมรดกโลกแต่ไม่ได้รับการวางแผนล่วงหน้าอย่างดีแล้วก็จะประสบปัญหาเช่นเดียวกันกล่าวคือปัญหาที่พบคือการเปิดร้านอาหารตะวันตกและเบเกอรี่ขายนมฝรั่งอย่างไม่จำกัดจำนวน ซึ่งทำให้บรรยากาศความเป็นหลวงพระบางก็ควรเปิดร้านอาหารแบบพื้นถิ่นมาก ๆ จำกัดจำนวนร้านอาหารตะวันตกให้มีจำนวนน้อยลง ไม่ใช่เปิดเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุดถนนสายวัฒนธรรมที่คิงามของหลวงพระบางกลายเป็นบรรยากาศแบบตะวันตกไป ความ

ต้องการอีกประการหนึ่งของนักท่องเที่ยวต่างประเทศคือร้านอินเทอร์เน็ต ซึ่งปัจจุบันเปิดให้บริการหลายแห่งหากนักท่องเที่ยวช่วยยอมรับสภาพความเป็นเมืองมรดกโลกและรับความสะดวกสบายพอสมควรหรือหากมีการบริหารจัดการที่เข้มงวดของท้องถิ่น โดยให้สิ่งแปลกปลอมต่างๆ ไปอยู่นอกเขตอนุรักษ์ก็อาจทำให้เมืองมรดกโลกหลวงพระบางมีการปรับเปลี่ยนมากกว่าที่เป็นอยู่ในเวลานี้

การปรับเปลี่ยนเมืองหลวงพระบางที่มีผลอันสืบเนื่องมาจากการท่องเที่ยวพบว่าเมืองหลวงพระบางมีการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ การสื่อสารที่ทันสมัยโดยทั่วไป เช่น“จานดาวเทียม” ภายหลังเมืองหลวงพระบางเปิดประเทศการค้าเน้นการปฏิรูปแผนเศรษฐกิจเรียกว่า “จินตนาการใหม่” (New Economic Mechanism-NEM) ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนลาวดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดและรวดเร็ว การขยายตัวทางเศรษฐกิจทำให้ประชาชนลาวมีกำลังซื้อสูงมากขึ้น จากการวิจัยผลกระทบของสัญญาอนุญาตวิทยุและโทรทัศน์ข้ามพรมแดนระหว่างไทย-ลาว ของวิภา อุดมฉันทน์, (2544) ได้กล่าวถึงปรากฏการครอบงำของสื่อไทยที่มีผลต่อลาว ในประเด็นที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมบริโภคให้กับผู้รับสารอย่างกระตือรือร้นจากการที่ได้แพร่กระจายทางวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้าไปพร้อมกับรายการ โฆษณาสินค้าทางโทรทัศน์และการเสนอรายการทีวีประเภทบันเทิงเบาสมองต่างๆ ที่มีจุดดึงดูดผู้ชมมากที่สุดและสอดแทรกโฆษณาสินค้าแนวทางการเลียนแบบวัฒนธรรมบริโภคนิยมเมื่อเกิดขึ้นแล้วย่อมนำไปสู่ การเปลี่ยนแปลงในระบบค่านิยมต่างๆ (Value System) ทั้งต่อสังคมและต่อวิถีชีวิตของปัจเจกบุคคล สิ่งเหล่านี้กำลังเกิดขึ้นแล้ว ในเมืองหลวงพระบาง (วิภา อุดมฉันทน์, 2544: 185)

อาจกล่าวได้ว่า การที่ชาวเมืองหลวงพระบางนิยมรับชมรายการ โทรทัศน์และนิยมใช้อุปกรณ์อำนวยความสะดวกตามแบบไทยได้ทำให้ทัศนคติด้านมาตรฐาน การใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมปรับเปลี่ยนไป ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้นมีความแน่นแฟ้น อันสืบเนื่องมาจากความใกล้ชิดกันทางภาษาพูด ภาษาเขียนวัฒนธรรมและศาสนา ดังนั้นเมื่อวัฒนธรรมของไทยได้ปรับเปลี่ยนไปด้วยการยอมรับวัฒนธรรมแบบทุนนิยมตะวันตกและสปป.ลาวเปิดโอกาสด้านนโยบายที่เริ่มเปิดกว้างด้านการพัฒนามากขึ้นวัฒนธรรมที่ค่อนข้างให้ความสำคัญทางด้านวัตถุเริ่มแพร่กระจายเข้าไปสู่วัฒนธรรมของลาวแบบดั้งเดิมเรียบง่ายพึ่งพาตนเองเหมือนอย่างในอดีต

◆ บริษัทท่องเที่ยว ■ โรงแรม ▲ เรือนพัก * ร้านอาหาร * สถานที่ท่องเที่ยว

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ที่มา: โครงการศึกษาขบวนการผังเมืองในการอนุรักษ์หลวงพระบางให้เป็นเมืองมรดกโลก.ศ 2001
แผนภูมิที่ 5 แสดงสถิติการเพิ่มจำนวนแหล่งบริการด้านท่องเที่ยวเมืองหลวงพระบาง

4.3.1.9 ปัจจัยด้านอิทธิพลของสื่อต่อกระบวนการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต

เนื่องจากเมืองหลวงพระบางได้มีการคิดตั้งอุปกรณ์งานควมเทียมที่ได้นำพาสลีน โทรทัศน์ไปสู่ชาวหลวงพระบางโดยตรง สิ่งเหล่านี้ได้มีอิทธิพลต่อการแพร่ภาพรายการโฆษณา สินค้าและบริการทำให้ชาวหลวงพระบางมีค่านิยมและปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการบริโภคสินค้า เครื่องปรุงแต่งรสอาหารและเครื่องสำอางแบบไทยทำให้ทัศนคติมาตรฐานการใช้ชีวิตแบบเดิม เปลี่ยนไป จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนรายหนึ่ง ได้กล่าวเกี่ยวกับการแต่งกายของคนเมืองหลวงพระบางว่า ในปัจจุบันการแต่งกายได้มีการปรับเปลี่ยนไป เนื่องมาจากการหลั่งไหลของวัฒนธรรมอื่นเข้ามาในชุมชนมากขึ้น การเข้ามาของวัฒนธรรมอื่นซึ่งมาพร้อมกระแสการท่องเที่ยวและการพัฒนาโดยผ่านรูปแบบต่างๆ ของสื่อที่เข้ามาในเมืองหลวงพระบาง เช่นทางทีวีไทยและทีวีต่างประเทศ ด้วยเหตุที่อยู่เมืองหลวงพระบางสามารถดูทีวีไทยได้ถึง 3 ช่อง และ UBC สื่อต่าง ๆ และการท่องเที่ยวเข้ามาในเมืองหลวงพระบางเป็นอีกปัจจัยหนึ่ง ที่ทำให้เกิดการเลียนแบบวัฒนธรรมการแต่งกาย เช่นการไว้ผมยาวของเด็กชาย การนุ่งกางเกงของหญิงสาว การข้อมผมสีต่าง ๆ การเจาะหู สิ่งเหล่านี้เป็นการเลียนแบบจากวัฒนธรรมอื่นในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปตามกระแสของสังคมเป็นรูปแบบและวิวัฒนาการทางวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์การดำรงชีวิตของชาวเมืองหลวงพระบางตั้งแต่สมัยก่อนประกาศเป็นเมืองมรดกโลกมาถึงสมัยปัจจุบัน พบว่าการทำมาหากินมีการปรับเปลี่ยนไปมาก โดย มีการเปลี่ยนอาชีพดั้งเดิมที่เคยทำไร่ทำนาเลี้ยงสัตว์ปรับเปลี่ยนมาทำอาชีพการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เปิดร้านอาหาร ขายของที่ระลึก งานด้านบริการโรงแรม บริการรถตุ๊ก ๆ บริการรถตู้แก่นักท่องเที่ยวทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้น ฐานะทางครอบครัวดีขึ้น การปรับเปลี่ยนเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนในเมืองหลวงพระบาง จากเมื่อก่อนฐานะทางครอบครัวไม่ค่อยจะดีจึงทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ไม่สะดวกสบายเหมือนปัจจุบัน คนเริ่มปรับตัวเองให้เข้ากับสังคมและวิถีชีวิตแบบสมัยใหม่ คือทุกอย่างต้องเป็นเงิน ต้องมีการแข่งขันกันสร้างฐานะทางครอบครัวจากประสบการณ์จริงแบบค่อยๆ เปลี่ยนไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลง และเกี่ยวกับประเพณีและความเชื่อของชาวหลวงพระบางมีการสืบทอดกันมาตามลำดับของการสืบทอดจากบรรพบุรุษ ที่มีความสำคัญต่อชาวหลวงพระบาง มีการจัดการกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อตามฤดูกาลยังคงรูปแบบเดิม ซึ่งถือว่ายังไม่มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของประเพณีและความเชื่อของประชาชนในเมืองหลวงพระบาง โดยมีตัวชี้วัดว่าประเพณีและความเชื่อไม่มีการเปลี่ยนแปลง จากจำนวนเหตุการณ์ของกิจกรรมของวัด และตัวชี้วัดได้จากจำนวนของกิจกรรมที่รัฐบาลส่งเสริมให้เกิดขึ้นในรอบปี

อาจกล่าวได้ว่า ภายหลังจากประกาศเมืองหลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลกประชาชนชาวหลวงพระบางเกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการหลั่งไหลของประเพณีวัฒนธรรมอื่นที่เข้ามา

ในชุมชนแต่เป็นเพียงการเรียนรู้ที่ยังไม่ครบองค์ประกอบตามกระบวนการปรับเปลี่ยนทางสังคม เพียงแต่มีการเรียนรู้ ลองผิดลองถูก การตัดสินใจเลือกและยึดเป็นแนวทางปฏิบัติในช่วงระยะเวลาหนึ่งหากการปรับเปลี่ยนทางสังคมไม่ครบองค์ประกอบถือว่ายังไม่มี การปรับเปลี่ยนทางสังคมเป็น แต่เพียงขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้เท่านั้น

4.3.2 ปัจจัยภายนอก

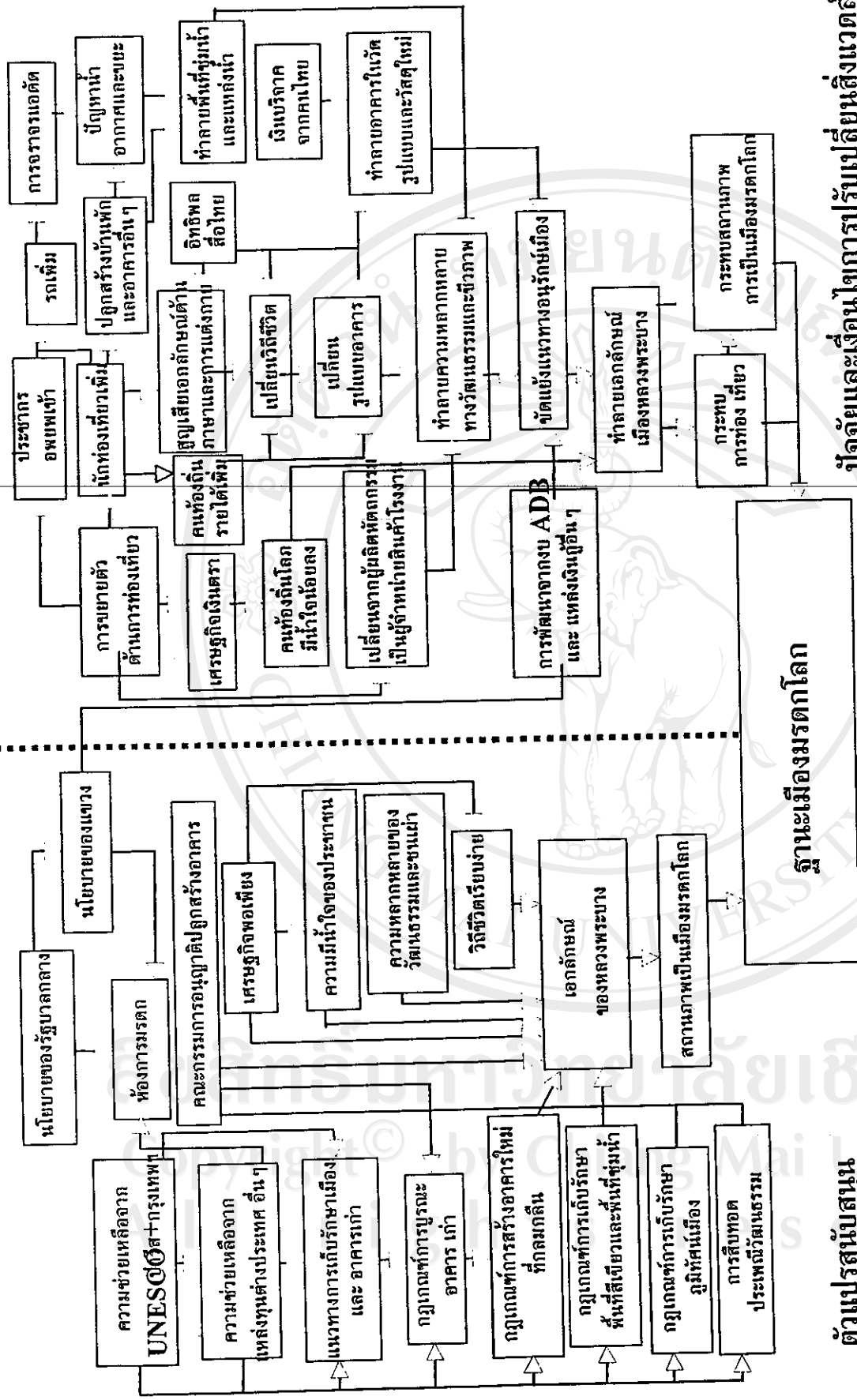
4.3.2.1 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากองค์กรต่างประเทศ

กระบวนการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมภายหลังการก้าวเข้ามาเป็นเมืองมรดกโลกของเมืองหลวงพระบางในบริบทการเป็นมรดกโลกของยูเนสโก (UNESCO) ไม่เพียงเป็นการกล่าวถึงคุณค่าในด้านต่างๆ เท่านั้นแต่ยังหมายถึงการปรับเปลี่ยนในส่วนของตัวเมืองเก่า เพื่อความสมบูรณ์ของการจัดการเมืองหลวงพระบางนี้ทำให้หน่วยงานหลายองค์กรที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่างประเทศ (UNESCO) เข้ามามีส่วนจัดดำเนินการจัดการอื่น ได้แก่

- องค์กรต่างประเทศ (UNESCO) ที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุน เทคโนโลยีในการจัดการเมืองและในฐานะผู้เชี่ยวชาญ
- องค์กรบริหารท้องถิ่นที่ต้องตอบสนองต่อนโยบายด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรต่างประเทศ (UNESCO)
- หน่วยงานบริหารจัดการ“ห้องการมรดกโลก”เป็นหน่วยงานประสานและควบคุมการดำเนินงานขององค์กรต่างประเทศ (UNESCO)

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมานี้ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมเมืองหลวงพระบางภายหลังการประกาศเป็นเมืองมรดกโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้มีผลกระทบต่อผู้คนที่อยู่อาศัยภายในเมืองหลวงพระบาง ซึ่งจัดเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นเมืองมรดกโลก

ในช่วงเวลาดังแต่เมืองหลวงพระบางประกาศเป็นเมืองมรดกโลกในปี ค.ศ 1998 จนถึงปัจจุบัน ปี ค.ศ. 2004 กระบวนการปรับเปลี่ยนทางสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวเมืองหลวงพระบางได้เกิดการปรับเปลี่ยนไปตามกระแสทางสังคมการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ปัจจัยจากภายนอกเป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของหลวงพระบาง ซึ่งเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาในลักษณะเป็นการเลียนแบบวัฒนธรรมอื่นของชาวเมืองหลวงพระบางนั้นเป็นเพียงปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมเพราะเห็นว่าสิ่งใหม่ จึงลองทำดู หรือคิดว่าการทำเลียนแบบวัฒนธรรมอื่นนั้นเป็นการสร้างระดับขั้นทางสังคมใหม่ แต่กลับมองว่า วัฒนธรรมของตนเองถ้าหลังด้วยคุณค่า ความคิดแบบนี้มักจะเกิดขึ้นกับกลุ่มคนที่ต้องการสร้างภาพตัวเองให้ได้รับการยอมรับทางสังคมใหม่เพราะว่าตนเองมีความเหมือนกับคนต่างชาติ

ปัจจัยและเงื่อนไขในการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อม

ฐานะเมืองมรดกโลก

ตัวแปรสนับสนุน

แผนภูมิที่ 6 ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

4.3.3 ประเด็นสำคัญทางสังคม

4.3.3.1 กระบวนการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ครอบครัวเครือญาติและปฏิสัมพันธ์

ทางสังคม

จากการศึกษาในพื้นที่ศึกษาเขตเชิงทองสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตอนุรักษณ์เมืองเก่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบริเวณถนนสายหลักคือ ถนนสังกะลิง ถนนศรีสะหว่างวงศ์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีหลายอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายและทำกิจการในด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเช่นร้านขายสินค้าพื้นเมือง ร้านขายของที่ระลึก บางอาคารดัดแปลงบ้านเพื่อเป็นเรือนพักสำหรับนักท่องเที่ยว ทำร้านอาหาร ร้านอินเทอร์เน็ต ร้านอัครูป ธุรกิจการท่องเที่ยว นักศึกษา พนักงานรัฐ และเกษตรกร ทำให้มองเห็นว่ากลุ่มคนที่มีศักยภาพในการทำการค้าหรือสามารถใช้ประโยชน์จากตัวอาคารเก่า ไม่ว่าจะทำกิจการเป็นร้านค้าขายของหรือเรือนพักนักท่องเที่ยวเป็นร้านอาหาร หรือประกอบกิจการต่าง ๆ กลุ่มคนเหล่านี้มีความพึงพอใจต่อการที่เมืองหลวงพระบางได้เป็นเมืองมรดกโลกเพราะเหตุว่าพวกเขาต่างมีรายได้มากขึ้น แสดงว่าพวกเขามีความอยู่ดีกินดีของครอบครัวดีขึ้นกว่าก่อนการประกาศเป็นเมืองมรดกโลก

กระบวนการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองอนุรักษณ์กับบริเวณชุมชน โดยรอบพบว่า การประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้าและการเย็บผ้าพื้นเมืองที่ผลิตเป็นสินค้าส่งให้กับร้านค้าที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวในตัวเมืองหลวงพระบาง อาทิเช่น บ้านไทลื้อผานมที่เป็นแหล่งผลิตผ้าพื้นเมืองที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก จากการสัมภาษณ์พบว่าภายหลังประกาศเป็นเมืองมรดกโลกของสปป.ลาว รัฐบาลได้ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมที่มุ่งเน้นการสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นเอกลักษณ์ของลาว เสริมชุมชนที่มีวัฒนธรรมโดดเด่นของกลุ่มไทลื้อ ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองของลาวให้เป็นสินค้าของฝากแก่นักท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์เจ้าของร้านขายเสื้อผ้าพื้นเมืองรายหนึ่งได้กล่าวว่า สินค้าที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายตนเองได้นำมาจากแหล่งผลิตที่เป็นชุมชนในแถบชนบท หากมีนักท่องเที่ยวเข้ามาซื้อของในร้านมากชุมชนที่ผลิตก็มีงานทำและมีรายได้มากขึ้นตามไปด้วยและมีความพึงพอใจต่อระบบเศรษฐกิจใหม่ ที่มีผลพวงมาจากธุรกิจการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์เจ้าของร้านขายผ้าและเครื่องเงินรายหนึ่งที่ตั้งร้านขายสินค้าอยู่ถนนสีสะหว่างวงศ์ เรื่องราคาสินค้าและค่าครองชีพ ได้กล่าวว่าเงินรายได้จากการขายสินค้าได้มามากก็จริงแต่ก็มีรายจ่ายที่มากตามมา ซึ่งสิ่งที่จะต้องเสียค่าใช้จ่าย เช่นภาษีในการค้า 20% ของรายรับ และภาษีเรือนพัก50% สำหรับผู้ประกอบการจะได้รับเพียงแค่มิเกิน 30% ดังจะเห็นได้ว่าเกิดผลกระทบต่อกันส่วนใหญ่ที่เป็นคนอาศัยอยู่ในเมืองหลวงพระบางโดยตรงคือค่าครองชีพแพง อาหารการกินต่าง ๆ แพงประกอบกับอัตราแลกเปลี่ยนเงินกับตกต่ำเป็นอย่างมากเฉพาะน้ำมันรถต้องนำเข้า

มาจากประเทศไทย รายได้จากเมื่อก่อนนี้ชาวบ้านมีรายได้เดือนละ 10,000 กีบ ก็สามารถซื้อได้ทั้งข้าวทั้งยาและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ แต่ตอนนี้ซื้อได้แค่ข้าวอย่างเดียวเพราะค่าครองชีพสูงขึ้น 3-4 เท่าตัวเมื่อเปรียบเทียบกับสมัยก่อนเป็นเมืองมรดกโลก

กระบวนการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตครอบครัวและเครือญาติที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ เรื่องของการเคลื่อนย้ายของประชากรในบริเวณถนนสายหลักจะพบว่า มีบ้านเรือนหรืออาคารบางหลังที่เจ้าของให้ผู้อื่นเช่าเพื่อทำกิจการ อัตราค่าเช่าเดือนละ 200-300 เหรียญสหรัฐ การให้ผู้อื่นเช่านั้นก็เป็นการบอกโดยปริยายว่าเจ้าของบ้านจะต้องย้ายไปอยู่ที่อื่น สำหรับผู้ที่อพยพเข้ามาใหม่ส่วนใหญ่เดินทางมาจากเมืองเวียงจันทน์ เมืองไชยบุรี หรือชาวต่างประเทศที่เข้ามาทำกิจการในนามของผู้ร่วมลงทุน จากการสัมภาษณ์พบว่าอาคารที่ให้เช่าส่วนใหญ่เจ้าของบ้านจะเป็นกลุ่มคนที่เข้ามาอยู่ในเมืองหลวงพระบางในช่วงหลังจากที่ลาวได้ใช้ระบบสังคมนิยมในปีค.ศ. 1975 ส่วนกลุ่มคนเมืองหลวงพระบางที่เคยอยู่ก่อนหน้านั้นจะรักถิ่นฐานมากกว่าและพยายามที่จะปรับตัวให้เข้ากับระบบเศรษฐกิจใหม่ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์ประเด็นการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ครอบครัวและระบบเครือญาติในเมืองหลวงพระบาง จากการที่หน่วยงานรัฐบาลเร่งการพัฒนาด้านต่าง ๆ ในเมืองหลวงพระบาง ส่งผลต่อสถาบันครอบครัวทำให้ต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปคือสภาพเป็นสังคมเมือง ตั้งแต่ประเทศลาวเปิดประเทศและเมืองหลวงพระบางได้รับการประกาศให้เป็นเมืองมรดกโลกคนทั่วโลกได้หลงใหลไปเที่ยวชมความเป็นเมืองเก่าแก่ สัมผัสความเป็นวัฒนธรรม ในทุกๆ วันมีนักท่องเที่ยวไปเมืองหลวงพระบาง ทำให้สถานที่สำหรับพักค้างคืนในเมืองหลวงพระบางเพิ่มมากขึ้น เพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวงพระบางได้ปรับเปลี่ยนตัวเองมาเป็นผู้ให้บริการปรับเปลี่ยนจากสังคมแบบชาวไร่ชาวนามาทำธุรกิจค้าขายได้ปรับเปลี่ยนบ้านที่ตนเองอยู่อาศัยมาเป็นเรือนพักแก่นักท่องเที่ยว ในบางครอบครัวได้แบ่งบ้านส่วนหนึ่งสำหรับเป็นเรือนพักช่วงคราวและในบางครอบครัวต้องย้ายออกถิ่นฐานออกไปอยู่ที่อื่นเพื่อปรับเปลี่ยนบ้านที่ตนเองอยู่ทำเป็นเรือนพักแก่นักท่องเที่ยวและบางครอบครัวได้ขายบ้านเรือนตนเองให้แก่ผู้ที่ต้องการปรับเปลี่ยนให้เป็นร้านอาหาร ร้านค้า สถานบันเทิง แล้วตนเองได้ย้ายออกจากเมืองไปอยู่เมืองอื่น

ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าว กรณีบางครอบครัวได้อพยพโยกย้ายออกไปจากเมืองหลวงพระบางด้วยเหตุผลเนื่องจากขายบ้านได้ราคาดี และเงินที่ได้จากการขายบ้านที่อยู่ในเมืองหลวงพระบางที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่าจะมีราคาแพงมากกว่าราคาที่ขายได้สามารถเอาไปสร้างบ้านอยู่อาศัยเมืองอื่นหรือบริเวณชานเมืองเป็นแบบสมัยใหม่แล้วยังมีเงินเหลือเก็บอีกส่วนหนึ่งด้วยในบางครอบครัวก็ให้คนอื่นเช่าปรับปรุงทำเป็นร้านขายของที่ระลึก เป็นร้านอาหาร และร้านค้าบริษัทเกี่ยวกับการให้

บริการแก่นักท่องเที่ยว ด้วยเหตุผลที่ว่าตนเอง ไม่มีเงินทุนจะปรับปรุงบ้านที่ตนเองอาศัยให้ดีขึ้นได้อย่างไร เมื่อบ้านของคนในเมืองหลวงพระบางปรับเปลี่ยนให้เป็นบ้านเช่าหรือบางรายขายเปลี่ยนมือให้แก่บุคคลอื่น จึงเกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในชุมชนเพราะคนที่อยู่อาศัยในชุมชนได้มีผู้คนจากท้องถิ่นอื่นเข้ามาอาศัยและทำธุรกิจการค้าและการบริการ ความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชนเริ่มเห็นห่างกันมากขึ้นในระดับเครือข่ายที่เคยมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดก็เริ่มห่างกัน ความสัมพันธ์ทางสังคมเริ่ม จางหายไป เพราะผู้คนไม่ค่อยมีเวลาไปพบปะสังสรรค์กับเพื่อนบ้านนั่นเอง

กระบวนการปรับเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลมาจากการที่รัฐบาลสปป.ลาว เปิดประเทศเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้น จากการสังเกตพบว่า ในเวลาเช้าตรู่หลังจากเสียงกลองของวัดที่อยู่ด้านปลายของถนนหน้าวังหรือถนนสักกะลินบริเวณใกล้กับโรงแรมสันติ พระสงฆ์ในแต่ละวัด เช่น วัดแสน วัดสย วัดโพมเรือง วัดในบริเวณใกล้เสียง พระสงฆ์เดินออกจากวัดมารวมกันเพื่อบิณฑบาต ในแต่ละเช้าจะมีพระสงฆ์จำนวน 200 – 300 รูป เดินอุ้มบาตรเรียงแถวกันมาตามทางเดิน แม่หญิงลาว ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยกลางคนขึ้นไปจะพากันนำเสื่อผืนเล็กพร้อมทั้งกระบี่ข้าวเหนียว การใส่บาตรคือการใช้มือกำข้าวเหนียวขนาดพอดีหยิบใส่ลงไปในบาตรให้พระสงฆ์ทีละรูป ส่วนกับข้าวนั้นจะมีผู้นำใส่ปิ่นโต ไปส่งที่วัดภาพของการใส่บาตรข้าวเหนียวนี้เป็นวิถีชีวิตในพระพุทธศาสนาแต่สำหรับนักท่องเที่ยวแล้วเป็นภาพที่แปลกตาและต่างก็อยากจะเก็บภาพเอาไว้ ดังจะเห็นว่าเวลาเดียวกันของการใส่บาตรของแม่หญิงลาวมุ่งขึ้น บรรดานักท่องเที่ยวต่างชาติที่แต่ละคนมีกล้องถ่ายรูปและนั่งรออยู่ก่อนหรือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่พักนอกเมืองจะนำขบวนรถทัศนจรต่างชาติเข้ามาเพื่อรอการถ่ายรูปเช่นกัน โดยต่างพากันมารุมถ่ายรูปบางครั้งจนกลายเป็นความสับสน อีกทั้งกลุ่มแม่ค้าที่หาบข้าวเหนียวใส่ห่อและเด็กขายดอกไม้เพื่อนำเสนอขายแก่นักท่องเที่ยวมีจำนวนมากขึ้นและนักท่องเที่ยวบางกลุ่มอยากจะมีส่วนร่วมในการใส่บาตรก็เป็นเพียงแค่การซื้อข้าวเหนียวคนละ 2 – 3 ห่อแล้วนำไปใส่บาตรเพื่อถ่ายรูปเป็นที่ระลึก การปรับเปลี่ยนจึงเกิดขึ้นในลักษณะของการซ้ำซ้อนของการกระทำในสถานที่เดียวกันในเวลาเดียวกันแต่ต่างเจตนา ต่างความคิดต่างศรัทธาเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและเปราะบางและจากการสังเกตพบว่า การเดินทางไปมาของผู้คนนอกจากเรื่องของการแต่งกายดังที่กล่าวแล้วการปรับเปลี่ยนเรื่องของการกินอยู่บริเวณสองฟากฝั่งถนนสายหลักที่ได้กลายมาเป็นร้านอาหารที่เน้นอาหารฝรั่งซึ่งพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวตะวันตกจะนั่งดื่มกินกันอย่างเพลิดเพลิน จากการให้สัมภาษณ์ของชาวหลวงพระบางคนหนึ่งพูดด้วยน้ำเสียงเรียบ ๆ ว่าบริเวณนี้เป็นถนนของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

สรุป ภายหลังจากประกาศเมืองหลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลกชาวหลวงพระบาง เกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการหลังไหลของประเพณีวัฒนธรรมอื่นที่เข้ามาในชุมชนแต่ เป็นเพียงการเรียนรู้ที่ยังไม่ครบองค์ประกอบตามกระบวนการปรับเปลี่ยนทางสังคม เพียงแต่มีการ เรียนรู้ ลองผิดลองถูกการตัดสินใจเลือกและยึดเป็นแนวทางปฏิบัติในช่วงระยะเวลาหนึ่งหากการ ปรับเปลี่ยนทางสังคมไม่ครบองค์ประกอบถือว่ายังไม่มีกระบวนการปรับเปลี่ยนทางสังคมเป็นแต่เพียงขั้น ตอนของกระบวนการเรียนรู้เท่านั้น ผลกระทบจากการปรับเปลี่ยนสามารถวัดได้จากจำนวนที่อยู่ อาศัย ร้านค้า อาคารที่เปลี่ยนไปจากเดิม ที่มีรูปเปลี่ยนไป มีสีสรรเปลี่ยนไป มีประโยชน์จากการใช้ บ้านเปลี่ยน มีการตกแต่งหน้าบ้านใช้วัสดุแบบเก่าในการซ่อมแซมบ้านเรือนแบบ โบราณหลายหลัง ได้รับการซ่อมแซมคืนใหม่การปรับเปลี่ยนทางด้านกายภาพบอกได้ถึงลักษณะรูปทรงเกี่ยวกับที่ อาศัยร้านค้า การซ่อมตัวอาคารต้องทำให้เหมือนของเดิมต้องใช้วัสดุที่ใกล้เคียงกันให้มากที่สุดและ รูปแบบทางสถาปัตยกรรมต้องให้เหมือนเดิม

4.3.4 ประเด็นสำคัญทางสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและภูมิทัศน์

4.3.4.1 กระบวนการปรับเปลี่ยนด้านการจราจร และขณะภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

การจราจรในเมืองหลวงพระบางมีขั้นตอนในการปรับเปลี่ยนไปมีจำนวน ปริมาณรถเพิ่มขึ้น ถนนดีขึ้นกว่าก่อนการเป็นเมืองมรดกโลกกรณีไม่มากเพราะว่าเมืองหลวงพระ บางอยู่ในฐานะเมืองปิด และห่างไกลจากนครหลวงประเทศ การเดินทางไปเมืองหลวงพระบางต้อง ใช้เวลาเดินทางหลายชั่วโมงจึงจะไปถึง หลังจากเมืองหลวงพระบางขึ้นเป็นเมืองมรดกโลก เมือง หลวงพระบางมีแผนการพัฒนาตัวเมือง คือการพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน มีโครงการนำไฟฟ้า จากเวียงจันทน์ไปยังหลวงพระบาง สร้างถนนในเมืองและสร้างถนนรอบเมืองหลวงพระบาง พร้อม เดียวกันนั้นเมืองหลวงพระบางก็ขึ้นเป็นเมืองมรดกโลกทางองค์การ UNESCO เห็นดีรับเอาเมือง หลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลก

สำนักงานคมนาคมขนส่งไปรษณีย์และก่อสร้างจังหวัดร่วมกับองค์การบริหารตัวเมือง หลวงพระบางซ่อมแซมถนนในเมืองใหม่ เมื่อก่อนถนนเมืองหลวงพระบางขึ้นต่อสำนักงาน คมนาคมขนส่งไปรษณีย์และก่อสร้างการซ่อมแซมจึงเป็นอย่างล่าช้าประกอบด้วยขาดทุนที่จะซ่อม แซม หลังจากขึ้นทะเบียนเป็นเมืองมรดกโลกและประกอบกับแผนพัฒนาเมืองหลวงพระบาง เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางภาคเหนือของลาวเพราะว่าเมืองหลวงพระบางมีความหลากหลายทางวัฒน ธรรมและมีสถาปัตยกรรมลาวประสมกับสถาปัตยกรรมแบบสถานที่แหล่งรวบรวมขยานิมฝรั่งเศส หลังจากทางองค์การ UNESCO ประกาศเมืองหลวงพระบางขึ้นเป็นเมืองมรดกโลกจึงมีแผนการ พัฒนาตัวเมืองสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ถนนเป็นหนึ่งในแผนการพัฒนา หลังจากเป็นเมือง มรดกโลก (พ.ศ 1995) ถนนสายหลักในเมืองหลวงพระบางเริ่มมีการซ่อมแซมและสร้างใหม่

เช่นถนนในเขตเชียงทองมีถนนพระเจ้ากรุงกสิราชสายริมน้ำคานเมื่อก่อนเป็นถนนปูยางธรรมดา มีหลุมมีบ่อไม่มีทางเดินเท้า แต่หลังเป็นเมืองมรดกโลกถนนสายนี้ได้ก่อสร้างใหม่ มีทางเดินเท้า และปลูกต้นไม้และดอกไม้ตามริมถนน

จากการศึกษาพบว่าถนนสายหลักในเมืองหลวงพระบางได้รับการซ่อมแซมไปแล้วกว่า 85% แสดงว่าการจราจรในเขตเทศบาลมีความสะดวกสบายกว่าเดิม แต่สิ่งที่ตามมาคือจำนวนรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ รถสามล้อเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัวอาจจะทำให้ตัวเมืองเกิดความแออัดทางด้านการจราจร เพราะเมืองหลวงพระบางเป็นเมืองเล็ก ๆ อยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงและแม่น้ำคานมีพื้นที่ค่อนข้างจำกัดในการขยายตัวเมืองและประกอบกับข้อจำกัดการเป็นเมืองมรดกโลกของเมืองหลวงพระบาง มีขอบเขตและพื้นที่ในการขยายและพัฒนาถนนเพื่อรองรับจำนวนรถเพิ่มขึ้นมีไม่เพียงพอ ต่ออนาคตแนวโน้มแล้วจะมีปัญหาเรื่องเกี่ยวกับจำนวนรถมีมากเกินไปความสามารถที่จะรองรับของตัวเมือง ดูจากจำนวนรถที่เพิ่มขึ้น

ปัญหาเรื่องขยะก็ไม่ได้มีการแก้ไขจนมาถึงเมืองหลวงพระบางขึ้นเป็นเมืองมรดกโลก ได้มองเห็นถึงปัญหาขยะในเมืองหลวงพระบาง ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันวางแผนในการจัดการขยะพร้อมกับทางเมืองหลวงพระบางได้ก็ตั้งองค์การบริหารตัวเมืองขึ้นมา ซึ่งเป็นหน่วยงานใหม่ที่ก็ตั้งขึ้นมาเพื่อดูแลตัวเมืองหลวงพระบางโดยเฉพาะหน่วยงานนี้ประกอบด้วย แผนกดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยตัวเมือง แผนกประดับประดาตัวเมือง แผนกแสงสว่าง แผนกกำจัดขยะ แผนกนี้จะเป็นแผนกที่มีหน้าที่และงานที่หนักกว่าแผนกอื่น ๆ ต้องทำงานร่วมกับชาวบ้าน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดเก็บขยะในชุมชน ทำงานไปเรียนรู้จากชุมชนไปก่อนหน้าเป็นเมืองมรดกโลกการทำงานของหน่วยงานเก็บขยะทำงานแบบลองผิดลองถูกมาตลอด หลังเมืองหลวงพระบางเป็นหนึ่งใน 6 จังหวัดที่มีในแผนเป็นแหล่งท่องเที่ยวและการพัฒนาพร้อมกับเมืองหลวงพระบาง ขอเป็นเมืองมรดกโลก

ผลจากการศึกษาพบว่าขยะในตัวเทศบาลเมืองหลวงพระบางมีไม่มาก การจัดการจึงไม่ยุ่งยากมีเพียงหน่วยงานเดียวคือหน่วยงานเก็บขยะในตัวเทศบาลเมือง การจัดเก็บขยะไม่เป็นรูปแบบ ขยะมีปริมาณไม่มาก ประเภทของขยะจะเป็นเศษอาหาร ใบไม้ และจำพวกขยะที่เป็นพลาสติก ประสมอยู่กับขยะทั่วไป รูปแบบของการจัดการขยะนำไปเผา และทิ้งตามที่สาธารณะ ก่อนเป็นเมืองมรดกโลกจะเห็นขยะอยู่ตามร่องระบายน้ำในตัวเมืองไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย บางกรณีก็จัดการเผาขยะตามที่สาธารณะและทิ้งลงแม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน

ตารางที่ 4.5 สถิติการเพิ่มขึ้นของรถในเมืองหลวงพระบาง รถประเภททำธุรกิจขนส่งผู้โดยสาร

ปี	ประเภทรถขนส่งผู้โดยสาร							รวม
	สามล้อ 3 ที่นั่ง	จำโบ 5 ที่นั่ง	เก๋ง 5 ที่นั่ง	รถตุ๊ก ๆ	รถตู้ 13- 15 ที่นั่ง	รถสองแถว 13-45 ที่นั่ง	รถบรรทุก สินค้า	
1997	145	47		167		116	76	551
1998	132	53	14	247		151	132	776
1999	134	46	9	250	4	107	112	662
2000	162	53	13	289	9	133	160	819
2001	186	54	19	345	22	204	165	995
2002	161	57	18	385	38	217	369	1.245
2003	164	77	16	368	82	273	168	1.148
รวม	967	387	89	2.051	155	1.201	1.182	6.032

ตาราง 4.6 สถิติการเพิ่มขึ้นของรถในแขวงหลวงพระบาง ปี ค.ศ 1995 – 2003

ปี	ประเภทพาหนะ								
	รถสองล้อ สามล้อ		ประเภทรถสี่ล้อธรรมดา				ประเภทรถบรรทุก		รวม
	มอเตอร์ไซค์	ตุ๊ก ๆ	เก๋ง	รถกระบะ	รถตู้	รถจิบ	รถโดยสาร	รถขน สินค้า	
1995	4.197	274	213	376	78	115	6	230	5.489
1996	4.515	286	228	465	87	115	8	264	5.968
1997	5.222	593	232	588	165	121	15	288	7.224
1998	5.837	601	241	677	170	132	22	321	8.001
1999	6.510	601	145	778	183	149	26	368	8.721
2000	7.345	601	249	895	190	161	30	404	9.875
2001	8.452	601	253	1.027	198	163	45	422	11.161
2002	13.846	748	344	1.997	306	207	87	576	18.105
2003	19.677	786	382	2.681	404	241	122	658	24.950

ที่มา : แผนกคมนาคมขนส่งไปรษณีย์และก่อสร้างแขวงหลวงพระบาง

ภาพที่ 4.5 เรือนสร้างใหม่ที่มีรูปทรงเหมือนของเก่า

ภาพที่ 4.6 เรือนโบราณกำลังซ่อมแซมหลังคาใช้ดินจี้แบบเก่า (ชุมชนบ้านวัดแสน)

องค์การบริหารตัวเมืองได้สร้างสถานที่ทิ้งขยะแห่งใหม่และจัดการเกี่ยวกับการเก็บขยะ ในชุมชนรูปแบบใหม่ ให้ชุมชนเป็นผู้จัดการเอง ทางองค์การบริหารตัวเมือง จัดการประชุมเกี่ยวกับการจัดการขยะในชุมชน โดยนำผู้ใหญ่บ้านในเขตเทศบาลเมืองเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับการจัดการขยะเพื่อเป็นการเสนอแจ้งให้ทางบ้านได้รับทราบร่วมกันในการจัดการขยะรูปแบบใหม่ ทางองค์การบริหารตัวเมืองมีรูปแบบและแผนการในการจัดการขยะ โดยให้ชาวบ้านเป็นผู้จัดเก็บขยะแล้วนำมา รวมกันไว้เป็นสถานที่แห่งรวบรวมขยะ เช่น เขตเชียงทองบริเวณพื้นที่ศึกษามีรูปแบบในการจัดการขยะในชุมชน โดยให้บ้านเป็นผู้ดำเนินการเอาเอง องค์การบริหารตัวเมืองเป็นผู้ให้คำปรึกษาให้ บ้านประชุมร่วมกันแล้วผู้ใหญ่บ้านแจ้งเรื่องการจัดเก็บขยะในหมู่บ้านของตนให้เอาขยะมาทิ้งร่วมกันเป็นที่ของแต่ละหมู่บ้านอาจจะมีที่ทิ้งขยะร่วมกันประมาณ 5-6 แห่ง สำหรับบ้านที่ตั้งอยู่ริมถนนสายหลักให้นำเอาขยะใส่ถังขยะแล้วนำออกมาไว้ริมทางเทศบาลจะมาเก็บขยะตามตารางเวลาที่ กำหนด ทางบ้านเป็นผู้ดูแลความสะอาดเขตของตนจะเห็นป้ายข้อความเขียนบอกให้รักษาความสะอาดช่วยกัน ป้ายห้ามทิ้งขยะติดอยู่บริเวณที่เคยมีคนนำมาทิ้ง

สำหรับที่ทิ้งขยะตามทางเดินเท้าในเขตเมืองมรดกโลก โดยเฉพาะเขตเชียงทองเป็นเขตเมืองเก่ามีรูปแบบการทิ้งขยะที่สาธารณะแตกต่างกันไม่มีความเป็นเอกภาพทางด้านวัสดุที่นำมาใช้เป็น ที่เก็บขยะเอาแต่ความสะดวกและเหมาะสมของแต่ละบ้าน จากการสังเกตพบว่าถังขยะสาธารณะไม่เหมือนกัน อยู่หมู่บ้านทองเชียงเป็นกะตาไม้ไผ่ซึ่งห้องการมรดกโลกเป็นผู้นำมาใส่ตามริมถนนทางเดินเท้า เราจะพบเห็นที่ทิ้งขยะประเภทอยู่ถนนริมน้ำโขงและริมน้ำคาน แต่พอไปถึงบ้านป่าข้ามมีถังขยะทิ้งขยะสาธารณะเป็นอีกแบบหนึ่ง เป็นถังขยะสีดำที่ทำมาจากยางรถยนต์ ออกจากเขตนั้นไปมีที่ทิ้งขยะเป็นรูปหนึ่ง เป็นถังขยะพลาสติกอย่างดี นั้นแสดงให้เห็นว่าตัวถังขยะที่ใช้เก็บขยะยัง ไม่มีความมั่นคงและขยะยังไม่มีการแยกก่อนทิ้งขยะทุกอย่างจะทิ้งลงไปในถังเดียวกัน

4.3.4.2 กระบวนการปรับเปลี่ยนทางด้านมลพิษจากป้าย สายไฟฟ้า และสายโทรศัพท์ภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

เมืองหลวงพระบางที่ผ่านมาอยู่ในฐานะเมืองปิดมีผู้คนไปมาน้อยมาก มีเพียงแต่คนท้องถิ่นที่เดินทางเข้าออก ไม่มีห้างร้านบริษัท ไม่มีร้านอาหาร ไม่มีบ้านพักให้เห็น มีโรงแรมเพียงสองสามแห่งหากคนพักแทบจะไม่มีป้ายที่เห็นอยู่ทั่วไปเมื่อก่อนเป็นป้ายสำนักงานของรัฐเป็นส่วนมากป้ายบริษัทห้างร้านไม่มีให้เห็น หลังเป็นเมืองมรดกโลกเริ่มนักท่องเที่ยวเดินทางไปหลวงพระบางเมืองหลวงพระบางเริ่มมีบ้านพักอยู่ตามถนนสายสำคัญ เห็นว่าธุรกิจแบบนี้ไม่ได้ลงทุนมากแต่ได้ผลกำไรพอประมาณจึงทำให้เมืองหลวงพระบางมีการแข่งขันกันสร้างบ้านพัก หรือเอาบ้านที่ตนเองอยู่อาศัยเป็นบ้านพัก กานแข่งขันให้บริการเริ่มมีขึ้นในเมืองหลวงพระบาง ทำอย่างไรเพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเมืองหลวงพระบางได้รู้จักบ้านพักและโรงแรมของตน ทำให้เจ้าของหาทาง

ออกคือการทำป้ายโฆษณาตามที่คนต้องการแล้วนำไปติดไว้ตามที่ต่าง ๆ เช่นปากซอยเข้าบ้านพัก เสาไฟฟ้า ต้นไม้ริมทาง หน้าวัด หน้าโรงเรียน และป้ายชื่อร้านอาหารก็เช่นเดียวกันติดไปตามใจชอบมีสีสรรแปลก ๆ แล้วแต่ใครจะทำและออกแบบ ซึ่งไม่มีกฎระเบียบในการโฆษณา เพราะว่าการโฆษณาเป็นหัวใจของการค้า การท่องเที่ยว หลังจากได้ขึ้นทะเบียนเป็นเมืองมรดกโลกประมาณ 2 ปี จึงมีกฎระเบียบเกี่ยวกับป้ายโฆษณา เพราะแผ่นป้ายและการโฆษณา ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการประกอบธุรกิจและการค้า และประจวบกับประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งป้ายเหล่านี้ร่วมไปถึงป้ายบอกบอกชื่อวัด หมู่บ้าน บ้านพัก โรงแรม ร้านอาหาร ร้านเบเกอรี่ (Bakery) ประกอบกับสีของป้าย ขนาด รูปแบบต้องมีการกำหนดและควบคุม เพื่อไม่ให้ความโดดเด่นของป้ายจะไม่ไปขัดสภาพแวดล้อมในบริเวณใกล้เคียง ทางห้องกรมรดกโลกจึงมีกฎระเบียบเกี่ยวกับการทำป้ายโฆษณา เพื่อเป็นการควบคุมการโฆษณา

กฎระเบียบว่าด้วยป้ายโฆษณาสินค้าและเครื่องหมายต่าง ๆ มีอยู่ในมาตรา 11-6:

11-6-1 กรณีที่ติดอยู่ด้านหน้าของสิ่งปลูกสร้าง เนื้อที่ของป้ายไม่ให้เกิน 3% ของเนื้อที่ด้านหน้า ส่วนสูงของแผ่นป้ายสูงสุด 0.08 เมตร สำหรับด้านหลังของสิ่งปลูกสร้างที่มีเนื้อที่กว่า 30 ตารางเมตร สูงสุดได้ 1.00 เมตร

11-6-2 กรณีที่ตั้งฉากกับด้านหน้าสิ่งก่อสร้าง

เนื้อที่ของแผ่นป้ายไม่ให้เกิน 1.5% ของเนื้อที่ด้านหน้าของอาคาร

สำหรับด้านหน้าที่มีเนื้อที่น้อยกว่า 30 ตารางเมตร ด้านสูงของแผ่นป้ายสูงสุด 7.0 ซม.

สำหรับด้านหน้าที่มีเนื้อที่กว้าง 30 เมตร ด้านสูงของแผ่นป้ายสูงสุด 70 ซม

11-6-3 แผ่นป้ายจะต้องติดตั้งในระดับสูงอย่างน้อย 3 เมตร ห่างจากพื้นดินแต่ไม่เกินชายคา

กฎระเบียบออกมานำใช้เกี่ยวกับป้ายโฆษณา แต่ก็ยังไม่ได้ผล เนื่องจากผู้ทำธุรกิจไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้ จึงเห็นป้ายโฆษณาติดอยู่ทั่วไปกลายเป็นมลทัศน์ทางสายตาแล้วไม่เหมาะสมกับเมืองมรดกโลก

สายไฟฟ้าและสายโทรศัพท์เป็นมลทัศน์ทางสายตาที่ไม่เหมาะสมกับเมืองเก่า หรือเมืองมรดกโลก แต่เมืองหลวงพระบางมีสายไฟฟ้ามามาก่อนเป็นเมืองมรดกโลก หลังเป็นเมืองมรดกโลก จำนวนคนผู้ต้องการใช้ไฟฟ้าเพิ่มจำนวนมากขึ้น ทำให้ไฟฟ้าที่มีอยู่เดิมไม่พอใช้ จึงมีแผนการนำไฟฟ้าจากเมืองเวียงจันทน์ไปหลวงพระบาง แต่สายไฟฟ้าที่มีอยู่แล้วเป็นสายไฟฟ้าขนาดเล็กไม่สามารถใช้กับไฟฟ้าแรงสูง ห้องการไฟฟ้าภูมิภาคได้เปลี่ยนสายไฟฟ้าในเมืองใหม่ และเพิ่มจำนวนสายเข้าไปอีก เพื่อเป็นการรองรับกระแสไฟที่จะส่งมาจากเวียงจันทน์ การนำไฟฟ้ามาจากเวียงจันทน์ไม่มีแผนเกี่ยวกับการวางสายไฟใหม่ อาศัยเสาไฟฟ้าเดิมเปลี่ยนสายไฟใหม่ ระบบการเดินสายไฟฟ้าเดินสายตามริมถนน เราจะเห็นเสาไฟฟ้าโครงเหล็กขนาดใหญ่และหม้อแปลงไฟ สิ่งเหล่านี้เป็นมล

ทัศนียภาพทางสายตาและจัดกับสภาพความเป็นเมืองเก่า ประกอบด้วยสายโทรศัพท์และสายเคเบิลทีวีที่มีเพิ่มเข้าไปด้วย สายเหล่านี้อาศัยเสาไฟฟ้าเดียวกันคาดว่าปริมาณสายไฟฟ้า สายโทรศัพท์และสายทีวีจะมีปริมาณมากขึ้น เนื่องจากความต้องการใช้มีจำนวนเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน

4.3.4.3 กระบวนการปรับเปลี่ยนด้านทัศนียภาพทางธรรมชาติและโบราณสถานภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

การศึกษาการปรับเปลี่ยนด้านทัศนียภาพทางธรรมชาติและโบราณสถานในเมืองหลวงพระบางมีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิม มีการพัฒนาและตกแต่งตามสถานที่สาธารณะและปลูกต้นไม้ในเมือง โครงการสร้างถนนริมแม่น้ำโขงและแม่น้ำคานของธนาคารเพื่อพัฒนาเอเชียถนนริมแม่น้ำโขงและแม่น้ำคานสร้างสำเร็จได้มีการปลูกไม้ประเภทออกดอกตามฤดูกาลริมถนน เพื่อสร้างทัศนียภาพให้เมืองมีความสวยงาม

เจ้าหน้าที่ห้องการมรดกโลกที่หลวงพระบางได้เข้าร่วมประชุมกับยูเนสโกเดือนพฤษภาคม ปี 1998 ได้นำเสนอชื่อบ้านเรือนที่ต้องอนุรักษ์ต่อที่ประชุมก็ได้รับความเห็นชอบหมดทุกหลัง บ้านแบบตึก และแบบเรือนเก่า เจ้าหน้าที่ออกกฎหมาย เพื่อการอนุรักษ์ และได้ให้คำแนะนำในการอนุรักษ์ปรับปรุงอาคารต่าง ๆ ทุกขั้นตอนให้รายละเอียดในการดำเนินการต่อโครงการที่กำลังกระทำอยู่ ห้องการมรดกโลกมีโครงการสองโครงการใหญ่ ๆ โครงการหนึ่งคือโครงการอนุรักษ์เขตพื้นที่ชุ่มน้ำที่อยู่ในเขตเมือง โดยสถาบันวิจัยน้ำและแม่น้ำ (IMACF/ Tours University) ซึ่งเป็นงบประมาณจากกองทุนมรดกโลกและทุนสมทบจากกันของคณะกรรมการยุโรปที่ให้เงิน ECU 350.000 (US\$ 380,000) โครงการที่สองเพื่อการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในการจัดการชุมชนเมืองด้วยความสามารถของคนในท้องถิ่นและดำเนินการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมตัวเมืองบางพื้นที่ให้สร้างสวนสาธารณะ ซึ่งการฟื้นฟูเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมหรือสวนสาธารณะได้รับเงินทุนช่วยเหลือจากฝรั่งเศสเป็นจำนวน 10 ล้านฟรังก์ ดังนั้นทัศนียภาพในเมืองหลวงพระบางมีการประดับประดับตัวเมือง เนื่องมาจากการทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงาน คือ องค์การบริหารตัวเมือง ห้องการมรดกโลกได้ดำเนินการเกี่ยวกับความสวยงามและถนนสีเขียวจากการกู้เงินธนาคารพัฒนาเอเชีย เพื่อนำมาซ่อมแซมถนนริมแม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน และถนนสายอื่น ๆ ที่อยู่ในเขตเทศบาลเมือง โครงการซ่อมแซมถนนพระเจ้าคิสรราช(Kingkitsarath)ถนนสุวรรณคำพอง(Souvannakhampong) ถนนพะมหาพิศมัน (Phamahapatsaman) ถนนเหล่านี้ปลูกต้นไม้ประเภทไม้ดอกเป็นส่วนมาก เพื่อให้ออกดอกตามฤดูกาลไม้ประเภทนี้จะออกดอกในช่วงฤดูฝน และนอกจากประดับประดับถนนแล้วยังประดับประดาวัดและโบราณสถานทางห้องการมรดกโลกเป็นเจ้าของโครงการนำเอาไฟส่องวัด พระเจดีย์ เพื่อเป็นการสร้างสีสันและทัศนียภาพให้แก่วัด และธรรมชาติ

ภาพที่ 4.11 วิหารวัดคีรีรถการซ่อมแซมจากห้องการมรดกโลก

ภาพที่ 4.12 เรือนแบบโบราณกำลังซ่อมแซมให้เหมือนเดิมภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

4.3.5 ประเด็นสำคัญทางมลภาวะ

4.3.5.1 กระบวนการปรับเปลี่ยนเสียงที่น่ารำคาญภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

การสังเกตเสียงที่ทำให้เกิดความรำคาญต่อผู้คนในชุมชนปรับเปลี่ยนไป เนื่องจากหลายปัจจัยที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนเกิดขึ้นในเมืองหลวงพระบาง ในขณะนี้เมืองหลวงพระบางอยู่ฐานะเมืองเพื่อการท่องเที่ยวมีผู้คนเดินทางไปเมืองหลวงพระบางมากมายทุกวัน โดยเฉพาะเขตเชียงทองมีประชากรชาวหลวงพระบางดั้งเดิมอยู่อาศัยมาก เมื่อก่อนเสียงดังในชุมชนอาจจะเป็นเพียงดนตรีพื้นเมืองเป็นเสียงที่ไม่น่ารำคาญ แต่เสียงที่ทำให้เกิดความรำคาญในชุมชนเมืองหลวงพระบางหลังจากเป็นเมืองมรดกโลกมีผู้โดยสารเดินทางด้วยเครื่องบิน รถโดยสาร และทางเรือ เสียงดังจะมาจากเครื่องบิน เสียงเรือควน เสียงดังจากเครื่องบินเมื่อก่อนมีไม่มากต่อมามีผู้โดยสารต้องการเดินทางไปเมืองหลวงพระบางมากขึ้นและประกอบกลับสนามบินเมืองหลวงพระบางกลายเป็นสนามบินนานาชาติ จำนวนเที่ยวบินก็เพิ่มขึ้นตามความต้องการของผู้โดยสารเป็นสาเหตุทำให้เกิดเสียงจากเครื่องบินดังรบกวนผู้คนและสร้างความรำคาญ ส่วนเรื่องเกี่ยวกับเสียงของเรือควนส่งเสียงสร้างความรำคาญเป็นเพราะเจ้าของเรือหรือผู้บริการไม่เอาใจใส่ต่อปัญหาดังกล่าวที่ผ่านมามีพฤติกรรมเห็นแก่ตัว เอาเปรียบสังคมไม่มีความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อม ไม่มีความรับผิดชอบ เจ้าของเรือควนไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของเครื่องยนต์ เครื่องยนต์ที่ใช้กับเรือควนต้องทำการปิดท่ออายุเสียของเครื่องยนต์เพื่อเก็บเสียงไม่ให้ส่งเสียงดังเกิน แต่เจ้าของเรือควนไม่ปฏิบัติตามเอาที่ปิดท่ออายุเสียออก ทำให้เครื่องยนต์มีเสียงดังน่ารำคาญต่อชุมชนเชียงทองเป็นอย่างมาก จากปัญหาเสียงรบกวนเมืองหลวงพระบางทำเรือควน ได้ถูกย้ายออกไปไว้ห่างจากตัวเมืองประมาณ 8 กม. มีเป็นปัญหาเสียงจากเรือควนแม่น้ำโขง แต่ปัญหาที่ตามมานอกจากปัญหาเสียงเรือควนยังมีปัญหาเสียงรถมอเตอร์ไซด์และเสียงจากนักท่องเที่ยวในยามราตรีมักจะส่งเสียงดังจากการขับขี่รถมอเตอร์ไซด์เสียงดัง มีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิม เมื่อก่อนเป็นเมืองมรดกโลกรถมอเตอร์ไซด์ในเมืองหลวงพระบางมีไม่มากและสถานที่บันเทิงก็ไม่เปิดถึงเที่ยงคืน นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 เป็นต้นมาสถานบันเทิงเกิดขึ้นในเมืองหลวงพระบางประมาณ 3-5 ที่ทำให้นักท่องเที่ยวในยามราตรีออกไปเที่ยวกินเหล้าเมาแล้วส่งเสียงดัง ขับรถมอเตอร์ไซด์เสียงดังสร้างความรำคาญให้คนในชุมชนเมืองหลวงพระบางทุกคืน

4.3.5.2 กระบวนการปรับเปลี่ยนน้ำเสียจากครัวเรือนภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

การศึกษาพบว่ากระบวนการปรับเปลี่ยนของน้ำเสียจากการใช้สอยบ้านเรือนในเมืองหลวงพระบางมีหลายปัจจัยทำให้เกิดการปรับเปลี่ยน เหตุผลอันเนื่องมาจากจำนวนของผู้คนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น มีคนย้ายจากที่อื่นเข้าไปอยู่ในเมือง นักท่องเที่ยวก็เดินทางไปเมืองหลวงพระบางทุกวัน ความต้องการที่พักอาศัย บ้านพัก โรงแรมและร้านอาหารเกิดขึ้นทั่วเมืองเพื่อสนองความ

ต้องการของถูกค่า เมื่อผู้คนมีจำนวนมากขึ้นการใช้น้ำในแต่ละวันมากขึ้นจากการชะล้างเศษอาหารของครัวเรือน บ้านพักและโรงแรม น้ำจากการชะล้างห้องน้ำในบ้านพักและโรงแรม น้ำจากการซักเสื้อผ้ากลายเป็นน้ำเสียไหลลงสู่แม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน

จากการสังเกตพบว่า น้ำเสียปล่อยลงสู่แม่น้ำโขงและแม่น้ำคานเป็นเพราะว่าพฤติกรรมของคนเมืองหลวงพระบางไม่รับผิดชอบต่อส่วนรวมและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมยังมีน้อยมาก ไม่เข้าใจผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเมืองหลวงพระบาง เนื่องจากบ้านพักทุกหลังในเมืองหลวงพระบางไม่มีการบำบัดน้ำเสียประชาชนยังไม่เข้าใจต่อปัญหาของสิ่งแวดล้อมน้ำที่ไหลลงร่องระบายน้ำสกปรกมากที่สุดจากการซักเสื้อผ้า ผ้าปูที่นอนของบ้านพักและโรงแรมโดยใช้ผงซักฟอกและน้ำจากการชะล้างมีปริมาณมากในแต่ละวันจะเห็นฟอกผงซักฟอกไหลลงสู่แม่น้ำโขงและแม่น้ำคานทุกวัน น้ำที่ไหลลงร่องระบายน้ำจะมีสีขุ่นและส่งกลิ่นเหม็น

4.3.5.3 กระบวนการปรับเปลี่ยนสภาพอากาศภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

การศึกษาแผนเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ในเมืองหลวงพระบางให้ดีขึ้นการแก้ไขปัญหาลหลายอย่างดำเนินการแบบลองผิดลองถูก ทำไปด้วยลอคบเทียบกันไปด้วย เช่น การกำจัดและบำบัดกลิ่นเหม็นจากห้องน้ำเก่าที่เต็ม โดยได้ตั้งหน่วยงานรับผิดชอบห้องน้ำขึ้นมาดูแลและห้องน้ำที่ไม่มีระบบการกรองก่อนระบายลงร่องน้ำ ทางองค์การบริหารตัวเมืองมีแผนรับผิดชอบห้องน้ำให้เงินกู้ยืมกับเจ้าของบ้านโดยไม่มีดอกเบี้ย แต่ต้องคืนต้นทุนภายใน 10 ปี หลังเป็นเมืองมรดกโลกเมืองหลวงพระบางได้ปรับปรุงห้องน้ำให้กับประชาชนและสร้างห้องน้ำสาธารณะโดยผู้เชี่ยวชาญด้านห้องน้ำจากห้องการมรดกโลกเป็นผู้ออกแบบ สำหรับห้องน้ำแบบเก่าที่สร้างมาพร้อมกับบ้านสมัยเก่าถ้ายังไม่เต็มอนุญาตให้ใช้ไปก่อน แต่ถ้าเต็มเมื่อไรต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่องค์การบริหารตัวเมืองมรดกตรวจสอบและให้เงินกู้ยืมในกรณีไม่มีเงินจะสร้างแบบใหม่ ถ้าเจ้าของบ้านมีเงินจะสร้างเองก็ได้แต่สำหรับบ้านที่จะสร้างใหม่ต้องแจ้งให้องค์การบริหารตัวเมืองได้รับทราบและให้ไปรับแบบแปลนการสร้างห้องน้ำที่มีระบบบำบัดน้ำเสียจากห้องการมรดกโลกทางห้องการมรดกโลกส่งเจ้าหน้าที่ไปดูแลและออกแบบให้ตามหลักการบำบัดน้ำเสียจากครัวเรือน บ้านพักและโรงแรม

สำหรับการกำจัดกลิ่นเหม็นจากกองขยะตามที่สาธารณะทางองค์การบริหารตัวเมืองมีแผนเก็บกวาดขยะประจำตัวเมือง หน่วยงานนี้ดูแลความสะอาดภายในเทศบาลเมืองหลวงพระบางจะแบ่งเขตการทำมาความสะอาดออกเป็น 4 เขต มีหมู่บ้าน 33 หมู่บ้านในเทศบาลเมือง โดยมอบสิทธิ์และหน้าที่ให้หมู่บ้านเป็นผู้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับขยะแล้วแจ้งให้ทางองค์การบริหารตัวเมืองแผนกเก็บกวาดขยะ ทางแผนกมอบให้ผู้ดูแลหาสถานที่เก็บขยะมารวมกันไว้เป็นสถานที่แหล่งรวบรวมขยะให้ทางเทศบาลมาเก็บไปทิ้งสถานที่ทิ้งขยะซึ่งอยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 10 กิโลเมตร

ภาพที่ 4.13 รถตุ๊ก ๆ รอผู้โดยสารที่ท่าเรือริมแม่โจงอยู่ในเขตเชียงใหม่

ภาพที่ 4.14 การจราจรในเมืองหลวงพระบาง (ถนนสายหลักจะมีรถจอดอยู่ตลอดสายทุกวัน)

4.4 สิ่งแวดล้อมเมืองหลวงพระบางภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

4.4.1 ประเด็นสำคัญทางสังคม

4.4.1.1 ความสัมพันธ์ในครอบครัวเครือญาติและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

จากการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ในครอบครัวและเครือญาติแตกแยกไปมาก การไปมาหาสู่ของญาติพี่น้อง การโยกย้ายออกของคนในชุมชน สังคมทางด้านครอบครัวปรับเปลี่ยนไปบ้างเล็กน้อย มีการย้ายถิ่นของคนท้องถิ่นมากขึ้น มีคนย้ายออกจากชุมชนดั้งเดิมไปอยู่ที่อื่น แล้วขายที่ดินพร้อมบ้านของตัวเองให้กับคนอื่น ทำธุรกิจบ้านพัก เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สังคมครอบครัวต้องห่างกัน แม้สังคมเปลี่ยนไปบ้างเล็กน้อย เนื่องจากเมืองหลวงพระบางมีการขยายตัว ผู้คนทำธุรกิจส่วนตัวมากขึ้น จึงไม่ค่อยมีเวลาไปพบปะพูดคุยกันเท่าที่ควรกลายเป็นสังคมแบบธุรกิจ คนจึงไม่มีเวลาไปร่วมงานกันในโอกาสต่าง ๆ เนื่องจากบางคนต้อง ดูแลธุรกิจของตนเองไม่มีเวลาไปนั่งพูดคุยและร่วมงานกับเพื่อนบ้าน ส่วนเรื่องเกี่ยวกับการไปมาหาสู่กันของคนในชุมชนเมืองหลวงพระบางกับเมืองอื่น ๆ ดีขึ้นมาก เนื่องจากถนนดีขึ้น มีการสร้างถนนจากตัวเมืองไปยังชนบทและเมืองที่อยู่ใกล้เคียงกับเมืองหลวงพระบาง ถึงถนนจะดีขึ้นแต่ความห่างกันของคนในชุมชนก็เริ่มห่างกันไปด้วย เพราะคนแต่ละคนมีธุระต้องทำแตกต่างกันไป ต้องเดินทางไปที่ต่างถิ่นมากขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์ในชุมชนลดน้อยลง

จากการสังเกตพบว่าการพบประสังสรรค์ของคนในชุมชนขึ้นอยู่กับโอกาสและเวลาที่เหมาะสมเช่น งานแต่งงานของเพื่อนบ้านก็จะมีการจัดสังสรรค์กัน งานขึ้นบ้านใหม่ งานวันเกิดงานเหล่านี้เป็นงานสังสรรค์ของคนในชุมชนเมืองหลวงพระบางทำให้คนในชุมชนได้พบปะกันเป็นประจำ มีการเลี้ยงสุราและเบียร์เป็นประจำ สำหรับงานเลี้ยงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับชุมชนก็เปลี่ยนแปลงไป จากเมื่อก่อนถ้ามีงานแต่งงานจะแต่งกันที่บ้านเจ้าสาว แล้วจัดเลี้ยงแขกที่มาจากที่บ้านเจ้าสาว แต่มาถึงทุกวันนี้ต้องการความสะดวกสบาย ต้องไปจัดการงานแต่งงานที่สโมสร หรือโรงแรม ความสัมพันธ์ในระดับหมู่บ้านลดลง เพราะจะไปงานแต่งงานที่โรงแรมไปได้เฉพาะผู้ได้รับบัตรเชิญให้ไป แต่ถ้าจัดงานกันที่บ้านทุกคนในหมู่บ้านเดียวกันจะได้มีส่วนร่วมในงานแต่งงานด้วยเป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระดับหมู่บ้านเป็นอย่างดี เมื่อก่อนถ้าเรามีงานก็ไปบอกว่าไปช่วยงานด้วยพรุ่งนี้จะมีงานทำบุญที่บ้าน แต่เดี๋ยวนี้ต้องมีการใช้บัตรเชิญ หรือการ์ดเชิญจึงจะไปร่วมงานได้ สังคมเริ่มเข้าสู่สังคมแบบชนชั้น มีคนหลายระดับในชุมชนเดียวกัน มีนักธุรกิจ พ่อค้า ประชาชนระดับล่าง และผู้ใช้แรงงาน

4.4.1.2 วัฒนธรรมและวิถีชีวิตภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

จากการศึกษาพบว่า การแต่งกายของคนในเมืองหลวงพระบางเปลี่ยนแปลงไป คนบางกลุ่มไม่ยอมใส่ผ้าซิ่นลาว โดยเฉพาะเด็กสมัยใหม่ จะนิยมกันใส่กางเกงกันเป็นส่วนมาก เด็กสมัยใหม่ตื่นสังคมตะวันตก หรือที่เรียกอีกอย่างคือพวกตื่นสังคมสมัยใหม่ มีการแต่งตัวไม่เหมาะสม นุ่งน้อยห่มน้อยอยู่บ้างแต่ก็มีไม่มาก แต่ส่วนใหญ่แล้วคนส่วนมากก็ยังนุ่งห่มเป็นระเบียบเรียบร้อย ยังนุ่งผ้าซิ่นไว้ผมยาว เด็กสมัยใหม่ไม่ค่อยรู้เรื่องเกี่ยวกับศาสนา เด็กไม่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับศีลธรรม ขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน เลียนแบบสังคมอื่น เช่น ย้อมผม เจาะหู แต่งกายเลียนแบบวัฒนธรรมอื่นที่มากับนักท่องเที่ยวและข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ของทางทีวีของต่างประเทศ

สภาพการกินอยู่ของคนในเมืองหลวงพระบางดีขึ้น โดยภาพรวมประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นกว่าเดิม เพราะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวมากขึ้น คนในชุมชนมีอาชีพเปิดร้านอาหาร หรือให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น บริการทางเรือ ทางรถ นำแขกไปเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ ทำให้มีรายได้เสริมถึงมีรายได้เพิ่มขึ้นแต่ค่าครองชีพก็แพงขึ้นไปด้วยเช่นกัน ทำให้การกินอยู่ต้องลำบากขึ้น ประกอบกับในชุมชนมีร้านอาหารอยู่เต็มไปหมดไปทางไหนก็มีแต่ร้านอาหารดูแล้วสะดวกสบายขึ้น ทำให้คนไม่ค่อยมีเวลากินข้าวกันที่บ้าน ในบางครั้งพ่อลูกไม่ค่อยได้นั่งกินข้าวร่วมกัน เนื่องจากพ่ออาจจะกลับบ้านดึกเพราะไปส่งนักท่องเที่ยวยังไม่ทันได้กลับบ้าน แม่บ้านก็ไม่ค่อยจะทำกับข้าวแล้วจะไปซื้อกับข้าวที่ร้านอาหารแทน เพราะสะดวกสบายกว่าทำเองที่บ้าน

4.4.2 ประเด็นสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและภูมิทัศน์

4.4.2.1 ที่อยู่อาศัย ร้านค้า และอาคารภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

จากการศึกษาพบว่าอาคาร บ้านเรือน อาคารบ้านเรือนมีการซ่อมแซมคืนใหม่ได้รับการช่วยเหลือด้านเงินทุนจำนวนหนึ่ง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะห้องการมรดกโลกหน่วยงานนี้เป็นหน่วยงานที่ดูแลเมืองมรดกโลก ด้านอาคารบ้านเรือนเก่าได้รับการซ่อมแซมใหม่ทำให้มีความสวยงาม มีการจัดการอาคารบ้านเรือนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย การซ่อมแซมบ้านเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น บางครั้งก็ปรับปรุงทำบ้านพัก เราจะเห็นได้จากการสังเกตในเวลานี้ เมืองหลวงพระบางมีบ้านพักอยู่จำนวนมาก บางทีก็ทำเป็นร้านอาหาร บางเป็นร้านขายของที่ระลึก

จากการสังเกตภายหลังเป็นเมืองมรดกโลกอาคารบ้านเรือนก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างที่เราเห็นได้ชัดคือว่าบ้านที่อยู่ใกล้วัดป่าข้ามที่ได้รับการซ่อมแซมใหม่ เมื่อก่อนเป็นเพียงบ้านธรรมดาแต่ตอนนี้ได้กลายมาเป็นร้านอาหาร และบ้านพักไปแล้ว บ้านเรือนเดี๋ยวนี้มีสีสันกัน อาคารบ้านเรือนได้รับการซ่อมแซมเพิ่มมากขึ้น การซ่อมแซมบ้านเก่าให้ดูเหมือนเดิม เพื่อสร้างภาพลักษณ์ของเมืองให้อยู่ในสภาพเดิม เพื่อการท่องเที่ยวเป็นไปตามกฎข้อกำหนดของการเป็นเมืองมรดกโลก การซ่อมแซมวัดต้องให้เจ้าหน้าที่มาดูก่อนจึงจะซ่อมแซมได้ การซ่อมแซมต้องปฏิบัติตามกฎของการซ่อม

แซมของห้องการมรดกโลก ต้องใช้วัสดุให้เหมือนเดิม ถ้าหากไม่มีจริงก็สามารถใช้วัสดุที่ใกล้เคียงกันให้มากที่สุด แต่ถ้าจะสร้างบ้านใหม่ต้องให้รูปแบบของบ้านเป็นรูปแบบเดิม คือแบบลาวและรูปแบบอาณานิคมฝรั่งเศส

การสร้างวัดขึ้นใหม่ในเขตเมืองอนุรักษ์ก็สามารถทำได้ แต่ต้องให้รูปทรงของสิ่งปลูกสร้างเหมือนรูปทรงแบบเก่า เจ้าหน้าที่ห้องการเป็นผู้กำหนดรูปแบบของสิ่งปลูกสร้าง การปลูกสร้างศาสนสถานในเวลานี้ค่อนข้างจะยุ่งยากในการขออนุญาต ทำให้ล่าช้าในการอนุญาตปลูกสร้าง เนื่องจากการสร้างวัดหรือซ่อมแซมวัดส่วนมากจะเป็นศรัทธาของชาวบ้าน เจ้าศรัทธาต้องการสร้างให้เสร็จเร็ว ๆ เพื่อจะได้ทำบุญถวายในโอกาสสำคัญทางพุทธศาสนา แต่ก็ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากการพิจารณาอนุญาตปลูกสร้างหรือซ่อมแซมของเจ้าหน้าที่ล่าช้า ทำให้ศรัทธาไม่พอใจ เกิดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ห้องการมรดกโลก อาคารบ้านเรือนของผู้ไม่มีเงินก็ยังเหมือนเดิม อยู่ในสภาพเดิมยังไม่ได้รับการซ่อมแซม

4.4.2.2 การจราจร และขยะภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

จากการศึกษาพบว่าการจราจรมีปริมาณของรถเพิ่มขึ้นสองเท่า รถมอเตอร์ไซด์มีปริมาณมากขึ้นจากปี ค.ศ 1995 มีจำนวน 4,197 คัน ถึงปี ค.ศ 2003 มีมอเตอร์ไซด์เพิ่มขึ้นเป็น 19,677 คัน ทำให้การจราจรในเมืองหลวงพระบางเริ่มจะหนาแน่นในเวลาตอนเช้าและตอนเย็น การที่รถจักรยานเพิ่มขึ้นเนื่องจากประเทศลาวได้นำเข้ารถมอเตอร์ไซด์จากประเทศจีน รถที่นำเข้าราคาไม่แพงมากจึงทำให้ชาวหลวงพระบางสามารถซื้อได้ ทุกครอบครัวในเมืองหลวงพระบางมีรถมอเตอร์ไซด์ส่วนมากจะอยู่ในเขตเทศบาลเมืองแต่บางครั้งการจราจรยังไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่มีระเบียบในการขับขี่ ทางองค์การบริหารตัวเมืองได้ทำป้ายจราจรไปติดตามถนนสายสำคัญในเมือง

จากการสังเกตพบว่า จำนวนรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ รถสามล้อ ในเมืองหลวงพระบางมีจำนวนมากเพิ่มขึ้นกว่าเดิม อยู่บนถนนสายหลักในเขตเชียงทอง มีรถแล่นผ่านเป็นจำนวนมากในเวลาเช้ามีการจราจรค่อนข้างหนาแน่น ไม่สะดวก เนื่องจากถนนสายนี้ใช้วิ่งส่วนทางกัน แต่ดูแล้วยถนนสายอื่น ๆ ที่อยู่ในเขตเมืองมรดกโลก โดยเฉพาะเขตเชียงมีถนนรอบเขตเชียงทองซึ่งเป็นถนนสายเก่ามีการซ่อมแซมคืนใหม่ทำให้การจราจรสะดวกขึ้น แต่จำนวนของรถก็มากขึ้นไปด้วย ถนนส่วนมากในเขตเชียงทองจะมีทางเดินเท้า มีป้ายจราจร ป้ายบอกทางและชี้บอกถนนทุกสาย

จากการศึกษาการจัดการขยะในเมืองหลวงพระบางทุกวันนี้เพิ่มขึ้นมากจากเมื่อก่อนก่อนเป็นเมืองมรดกโลกทางเทศบาลมาเก็บขยะในเขตเชียงทองอาทิตย์ละครั้ง แต่ขณะนี้ทางเทศบาลต้องเก็บขยะในเขตเชียงอาทิตย์ละสองครั้ง รถที่ใช้เก็บขยะเป็นรถที่มีขนาดใหญ่กว่าเมื่อก่อนเปลี่ยนเป็นรถ 4 ล้อขนาดกลาง และตอนนี้ต้องใช้รถ 6 ล้อขนาดใหญ่เก็บขยะในเขตเชียงทอง ในแต่ละชุมชนมีที่ทิ้งขยะร่วมกัน แต่ว่าการทิ้งขยะในชุมชนยังไม่บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เนื่องจาก

ยังมีคนมักง่าย ชอบทิ้งขยะไปตามที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะเขตที่มีผู้คนสัญจรไปมาบ่อย ๆ จะมีคนทิ้งขยะในตามถนนอยู่เป็นประจำ การจัดการขยะได้มอบให้หมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการเอง มีสถานที่ทิ้งขยะไม่เหมือนกันตัวอย่างเขตเชียงทองมี 8 หมู่บ้านมีรูปแบบในการจัดเก็บขยะแตกต่างกัน มีถึงทิ้งขยะไม่เหมือนกัน เช่น บ้านเชียงทอง บ้านศิริ บ้านสิบุญเรือง บ้านวัดแสน บ้านวัดหนอง จอมทองมีถึงทิ้งขยะสาธารณะเป็นกระตาไม้ ไม่มีสถานที่ทิ้งขยะร่วมกัน นำเอาขยะออกมาไว้หน้าบ้านของตนเอง รอทางเทศบาลมาเก็บเอาไปทิ้งแล้วจ่ายตามปริมาณของขยะที่ทิ้งต่อครัวเรือน ครัวเรือนหนึ่งต้องจ่ายค่าธรรมเนียมเก็บขยะครอบครัวละ 5000 – 1000 กีบต่อเดือน ส่วนถึงเก็บขยะขนาดใหญ่จะวางอยู่ตามโรงแรม และโรงพยาบาล เก็บค่าขยะในโรงแรมประมาณ 700000 กีบต่อเดือน โรงพยาบาล 500000 กีบ บ้านพักที่มีห้องพัก 5-10 ห้องจ่ายค่าจัดเก็บขยะ 30000 กีบต่อเดือน ถ้ามี 10 ห้องขึ้นไปจ่ายค่าจัดเก็บขยะ 70000 กีบ ต่อเดือน

ถึงเก็บขยะที่วางอยู่ตลาดบ้านป่าขามเดือนละ 3000000 กีบ เก็บจากแม่ค้าในตลาดโดยผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้จัดเก็บจากแม่ค้าแล้วนำไปจ่ายให้กับทางเทศบาล ทางเทศบาลให้ทางบ้าน 10% ของรายรับ ถึงเก็บขยะในเมืองหลวงพระบางมีอยู่ 13 ถึง ในเขตเทศบาลเมือง อยู่ในเขตเชียงทองมีเพียงถึงเดียวอยู่ที่ตลาดบ้านป่าขาม

การจัดการเก็บขยะในเขตเชียงทองนั้น หมู่บ้านเป็นผู้จัดการเก็บร่วมกันไว้เป็นที่ตามริมถนนสายหลัก ทางเทศบาลจะไปเก็บขยะในเขตเชียงทองสองครั้งต่อสัปดาห์ เขตนี้เสียค่าการจัดเก็บขยะเดือนละ 5000 กีบ เทศบาลเสียเปอร์เซ็นต์ให้หมู่บ้าน 10% ของรายรับต่อเดือน เทศบาลเป็นผู้จัดเก็บทำการเผา ในเมืองหลวงพระบางมีขยะเพิ่มขึ้นทางองค์การบริหารตัวเมืองมีเครื่องมือในการจัดการขยะไม่เพียงพอต่อความต้องการ มีรถไม่เพียงพอ มีถึงขยะที่เป็นของห้องการมรดกโลกวางตามที่ต่าง ๆ ของเมืองหลวงพระบาง โดยเฉพาะในเขตเมืองอนุรักษ์ ขยะที่ขนจากเมืองหลวงพระบางเมืองมรดกโลกจะนำไปเผาและฝังกลบอยู่ที่ทิ้งขยะห่างจากตัวเมืองไปประมาณ 5 กิโลเมตร

4.4.2.3 มลพิษจากป้าย สายไฟฟ้า และสายโทรศัพท์ภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

จากการศึกษาพบว่ามลพิษจากป้ายโฆษณาต่าง ๆ ขึ้นอยู่ทั่วไปในเมืองหลวงพระบาง เช่น ป้ายบริษัททั่ว ป้ายร้านอาหาร แพนป้ายเมนูตั้งอยู่ริมทางเดินเท้า ที่เห็นแล้วเป็นสิ่งที่ไม่สวยงามที่สุดคือป้ายที่มีหลายขนาดติดอยู่ตามต้นไม้เสาไฟฟ้าบอทางไปบ้านพัก ป้ายแต่ละตัวมีลูกสอนบอทางไปบ้านพักเอาแต่ผู้จะทำและออกแบบเองป้ายเหล่านี้เห็นอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะในเขตเชียงทองมีป้ายโฆษณามีจำนวนมากที่สุด เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีผู้ประกอบการให้บริการท่องเที่ยว สายไฟฟ้าและสายโทรศัพท์ที่มีประมาณเพิ่มขึ้นตามความต้องการของลูกค้าทำให้มีปริมาณของสายไฟฟ้าและสายโทรศัพท์ในเมืองหลวงพระบางเพิ่มขึ้นกลายเป็นมลพิษทางสายตา ดูแล้วเป็นเมืองเคเป็นมีสายไฟฟ้า สายโทรศัพท์ระยระโยกันอยู่ทั่วเมือง ดูได้จากเสาไฟฟ้า

ภาพที่ 4.15 ขยะจากครัวเรือน และบ้านพัก (ถนนสีสว่างวงศ์)

ภาพที่ 4.16 การเก็บขยะของเทศบาล (ถนนสีสว่างวงศ์)

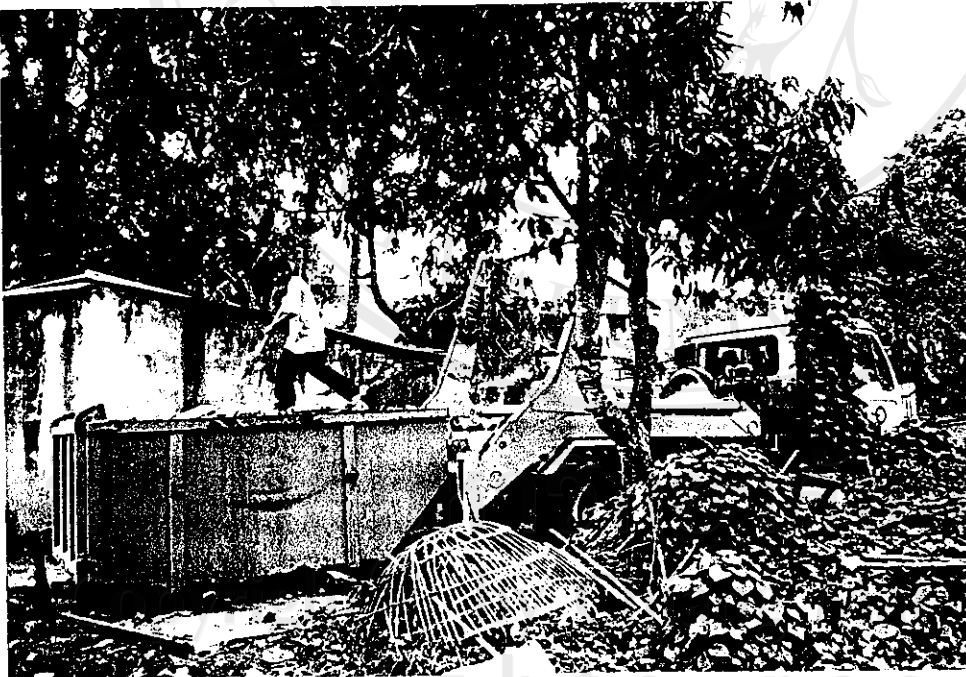
4.4.2.4 ทศนิยมภาพทางธรรมชาติและโบราณสถานภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

จากการศึกษาพบว่าทศนิยมภาพธรรมชาติและโบราณสถาน ส่วนเรื่องทศนิยมภาพทางธรรมชาติในเมืองหลวงพระบางภายหลังเป็นเมืองมรดกโลกคู่มือความสวยงามขึ้นมีการปรับระดับประดาตามทีสาธารณะ สร้างส่วนสาธารณะ ไม่ให้ตัดต้นไม้ที่อยู่บริเวณเขตอนุรักษ์ ในเมืองมีการจัดสวนข้อมเพื่อเป็นการสร้างสีสันให้ตัวเมือง แต่ก็มีบางอย่างที่ขัดกับทศนิยมภาพ เช่น มีป้ายโฆษณาต่าง ๆ ติดอยู่ตามบ้านเรือนคนทำให้เหมือนเมืองใหญ่ รูปแบบการซ่อมแซมอาคารมีสีสันทกว่าสมัยก่อน ตามหน้าบ้านมีป้ายโฆษณาต่าง ๆ ติดอยู่เต็มไปหมด จากการสังเกตโดยรวมแล้วธรรมชาติในเมืองหลวงพระบางอยู่ในสภาพที่หน้าพอใจ ต้นไม้ตามริมฝั่งแม่น้ำโขงและแม่น้ำคานยังเขียวอยู่ตลอดปี ไม่ให้ตัดต้นไม้ในเขตเมืองอนุรักษ์ ถึงต้นไม้เหล่านั้นจะเป็นของต้นเองก็ตาม แต่ถ้าจำเป็นต้องแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ห้องการมรดกโลกถึงความจำเป็นจะต้องตัด

จากการสังเกตพบว่า ทศนิยมภาพทางธรรมชาติและโบราณสถานในเมืองหลวงพระบางภายหลังเป็นเมืองมรดกโลกทุกอย่างอยู่ในกฎระเบียบของเมืองมรดกโลก จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านจากผู้ให้ข้อมูลพบว่าธรรมชาติในเขตเมืองอนุรักษ์นั้นได้มีการปรับปรุงแก้ไขกลับคืนใหม่ โดยเฉพาะภายในหมู่บ้านให้ช่วยกันปลูกต้นไม้บริเวณบ้านของตน ห้ามไม่ให้ตัดต้นไม้ทุกชนิดยกเว้นแต่กรณีอาจจะเป็นอันตรายต่อเจ้าของบ้านแต่ต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่มาตัดให้ ส่วนทางวัดให้ช่วยกันปลูกต้นไม้ดอกไม้ประดับประดาไว้ ถ้าวัดต้องการซ่อมแซมหรือสร้างสิ่งปลูกสร้างใหม่ให้แจ้งต่อห้องการมรดกโลกเพื่อเป็นดูแล แต่มีปัญหาอยู่สถานที่แหล่งรวบรวมขยะว่าห้องการมรดกโลกทำงานล่าช้าไม่สนองความต้องการของประชาชน หรือทางวัดที่ต้องการจะซ่อมแซม บางครั้งทางวัดต้องการจะทำเองแต่ทางห้องการมรดกโลกยากให้ทางวัดทำตามกฎระเบียบห้องการมรดกโลก เพราะกลัวว่าถ้าทางวัดทำเองอาจจะไม่ทำตามแบบที่กำหนดให้อาจจะทำแบบใหม่หรือไม่เหมือนเดิมทำให้ทศนิยมภาพเดิมหายไป

ภาพที่ 4.17 ตลาดของบ้านป่าข้าม (ขายอาหารพื้นบ้านจำพวกผัก และผลไม้)

ภาพที่ 4.18 การเก็บขยะจากตลาดบ้านป่าข้าม (ในเขตเชียงทองของเจ้าหน้าที่เทศบาล)

4.5.3 ประเด็นสำคัญด้านมลภาวะ

4.5.3.1 ด้านเสียงภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

การศึกษาเสียงรบกวนในเมืองหลวงพระบางเขตเชียงทองปรับเปลี่ยนไป เคมีเขตนี้เป็นเขตที่มีความสงบเงียบไม่มีเสียงดังนำรำคาญรบกวนหูเหมือนตอนนี้ หลังเป็นเมืองมรดกโลกทุกอย่างค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนไปจากสังคมแบบชาวบ้านกลายเป็นสังคมเมืองขนาดเล็ก คนเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมแบบสังคมสมัยใหม่ ภายหลังเป็นเมืองมรดกโลกมีหลายปัจจัยที่เป็นสาเหตุทำให้มีเสียงดังที่หนำรำคาญต่อผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวงพระบาง มีเสียงที่หนำรำคาญหลายอย่างที่เกิดขึ้นในชุมชนเมืองและบริเวณใกล้กับชุมชน เช่น เสียงเครื่องบิน เสียงเรือด่วน (เรือคววน) เสียงรถมอเตอร์ไซด์ เสียงรถยนต์ เสียงดนตรีจากงานสร้างสรรค์ เสียงเหล่านี้จะเป็นเสียงที่หนำรำคาญมากที่สุดสำหรับผู้อยู่อาศัยในเขตเชียงทอง เนื่องจากเขตนี้เป็นเขตเมืองเก่ามีพื้นที่ค่อนข้างจำกัดในการขยายขอบเขต เนื่องจากเขตนี้เป็นเขตที่มีชาวหลวงพระบางอยู่อาศัยมาแต่ดั้งเดิม เมื่อก่อนเครื่องบินขึ้นลงสนามบินมีเพียงเครื่องบินในประเทศเป็นเครื่องบินที่มีผู้โดยสารประมาณ 50 ที่นั่ง บินจากเวียงจันทน์ไปหลวงพระบางประมาณ 3 ครั้งต่อสัปดาห์ หลังเป็นเมืองมรดกโลกมีสายการบินจากต่างประเทศและในประเทศบินลงเมืองหลวงพระบาง 5 เที่ยวบินต่อวันเป็นอย่างน้อย เสียงเรือด่วน (เรือเร็ว) เรือคววนเสียงดังเกิน 85 decibel ซึ่งเป็นเรือรับส่งผู้โดยสารจากเมืองปากแบงภาคเหนือของลาวที่เดินทางไปเมืองหลวงพระบาง ทำเรือด่วนอยู่เขตเชียงทองเรือที่มาส่งผู้โดยสารจะต้องไปจอดรอผู้โดยสารออกและผู้โดยสารผ่านเขตเชียงทอง เรือคววนที่มาส่งผู้โดยสารและผู้โดยสารส่งเสียงดังหนำรำคาญรบกวนชาวเมืองหลวงพระบางเป็นอย่างมาก ภายหลังจากเมืองหลวงพระบางขึ้นทะเบียนเป็นเมืองมรดกโลกแล้ว มีการพัฒนาเมืองหลวงพระบางเป็นแหล่งท่องเที่ยว ในเขตเชียงทองเป็นเขตเมืองเก่ามีรูปแบบและเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมแบบหลวงพระบางและอาณานิคมฝรั่งเศสที่ยังหลงเหลืออยู่ในเมืองหลวงพระบางมีรูปแบบของอาคาร ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยอาณานิคมฝรั่งเศสอยู่ถนนสายสีสว่างวงศ์รูปแบบอาคารเป็นแบบฝรั่งเศสเป็นส่วนใหญ่พื้นที่นี้ทำให้นักลงทุนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจับจองพื้นที่ดังกล่าวสร้างรูปแบบขึ้นมทดแทนพื้นที่เดิม เมื่อก่อนเป็นเพียงที่อยู่อาศัยของชาวหลวงพระบาง หลังจากประกาศเมืองหลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลกพื้นที่นี้เริ่มมีคนเข้ามาจับจองสร้างเป็นบ้านพักและร้านอาหาร จากการที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปเมืองหลวงพระบางมากขึ้นทำให้ที่พักอาศัยและร้านอาหารมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ตั้งแต่ปีค.ศ 1999 ประเทศลาวเริ่มโฆษณาให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวประเทศลาวเมืองหลวงพระบางเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคเหนือ มีนักลงทุนจากเวียงจันทน์และชาวต่างประเทศเข้าไปลงทุนเปิดร้านอาหารแบบลาว อาหารแบบฝรั่งเศส ร้านขนมปัง(Bakery)พิซซ่า(Pizza)อินเตอร์เน็ต(Internet) เป็นของใหม่ที่เกิดขึ้นในชุมชนหลวงพระบาง

4.5.3.2 น้ำเสียจากการใช้ภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

จากการศึกษาพบว่าน้ำในเขตเชียงทองหรือเขตอื่น ๆ มีปริมาณน้ำเสียเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเขตเชียงทองที่มีจำนวนบ้านพัก ร้านอาหารและสถานประกอบการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การทำให้น้ำในคลองเสีย มีกลิ่นเหม็น น้ำที่ไหลออกจากบ้านเรือนไม่ได้บำบัดคือทุกอย่างจากโรง แรม บ้านพัก ร้านอาหารจากการเสาะล้างปล่อยลงสู่คลองน้ำแล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน น้ำ เสียจะส่งกลิ่นเหม็นให้กับบ้านที่อยู่ใกล้กับคลองระบายน้ำ คือเมื่อก่อนน้ำมีเพียงน้ำจากครัวเรือนที่ ใช้อาบและเสาะล้างครัวเรือนธรรมดากลิ่นเหม็นจึงไม่รุนแรง แต่ตอนนี้ น้ำเสียเพิ่มขึ้นจากการสังเกต น้ำจะเหม็นมากจากปลายท่อระบายน้ำ แต่ก่อนไม่มีคลองระบายน้ำ แต่ตอนนี้มีคลองระบายน้ำ ขนาดใหญ่เพื่อระบายน้ำลงสู่แม่น้ำโขงและแม่น้ำคานอย่างเป็นระบบ น้ำจากครัวเรือน บ้านพัก โรงแรม ร้านอาหาร น้ำจากหลายสถานที่ไหลไปรวมกันแล้วไหลลงไปที่เดียวกันลงสู่แม่น้ำโขง แม่น้ำคาน

จากการสังเกตพบว่าน้ำที่ไหลลงสู่แม่น้ำโขงและแม่น้ำคานในเขตเชียงทองมีสิ่งปน เปื้อนทำให้น้ำที่ไหลลงสู่แม่น้ำโขงและแม่น้ำคานมีกลิ่นเหม็น เนื่องจากน้ำที่ไหลออกจากครัว เรือน ผู้ประกอบการเรือนพัก โรงแรม และร้านอาหารไม่ได้มีการบำบัด น้ำในคลองเวลากลางวันใน ฤดูร้อนจะมีกลิ่นเหม็นจากร่องน้ำขนาดใหญ่ที่ไหลมารวมกันแล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขง จะส่งกลิ่น เหม็นสร้างความรำคาญให้บ้านเรือนที่อยู่ใกล้ร่องระบายน้ำในเมืองหลวงพระบาง โดยเฉพาะเขต เชียงทองจะมีกลิ่นเหม็นมากในเวลากลางวันและกลางคืน

4.5.3.3 สภาพอากาศภายหลังเป็นเมืองมรดกโลก

จากการศึกษาพบว่าอากาศในเมืองหลวงพระบางยังอยู่ในสภาพดี มีความสดชื่น และเย็นสบายในยามเช้าและตอนเย็น ไม่มีกลิ่นเหม็นจากของเสียในเมืองทำให้บรรยากาศอยู่ใน ระดับดี แต่อากาศค่อนข้างร้อนในเวลากลางวันและมีควันไฟจากการเผาป่าของชาวบ้านจากเมือง อื่นที่อยู่บริเวณรอบข้างเมืองหลวงพระบางในช่วงเดือนมีนาคม อากาศไม่ดีเท่าที่ควรเมืองหลวง พระบางจะถูกปิดด้วยควันไฟเป็นเวลาหลายวัน บางครั้งถึงขั้นมีผลกระทบต่อระบบทางเดินหายใจ ในช่วงเดือนเมษายน แต่หลังจากเดือนเมษายนผ่านไปแล้วอากาศจะดี ปัญหาเรื่องมลพิษทางอากาศ ไม่มีหลังจากเดือนเมษายนผ่านไป